

Onsdagen den 25 januari

Kl. 09.00–14.47
16.00–16.18

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2022/23:98

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:98 Kommunerna och kompetensutmaningen
av Joakim Sandell (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 17 februari 2023.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 24 januari 2023

Finansdepartementet

Erik Slottnér (KD)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

Interpellation 2022/23:108

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:108 Förutsättningarna för välfärden
av Eva Lindh (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 17 februari 2023.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 24 januari 2023

Finansdepartementet

Erik Slottnér (KD)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

Interpellation 2022/23:131

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:131 Välfärden i kommuner och regioner i norra
Sverige

av Eva Lindh (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 17 februari 2023.

Prot. 2022/23:51
25 januari

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.
Stockholm den 24 januari 2023
Finansdepartementet
Erik Slottner (KD)
Enligt uppdrag
Johan Ndure
Departementsråd

Interpellation 2022/23:135

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:135 Prishöjningar på fjärrvärme
av Joakim Sandell (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 31 januari 2023.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 23 januari 2023
Klimat- och näringslivsdepartementet
Ebba Busch (KD)
Enligt uppdrag
Annica Sandberg
Expeditionschef

Interpellation 2022/23:147

Till riksdagen

Interpellation 2022/23:147 Social dumpning
av Eva Lindh (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 17 februari 2023.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 24 januari 2023
Finansdepartementet
Erik Slottner (KD)
Enligt uppdrag
Johan Ndure
Departementsråd

§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition
2022/23:45 till socialutskottet

Skrivelser
2022/23:49 till socialutskottet
2022/23:50 till kulturutskottet

Motioner
2022/23:2309 och 2310 till kulturutskottet
2022/23:2308 och 2312 till skatteutskottet

EU-dokument
COM(2022) 702 till civilutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den*
20 mars.
COM(2022) 721 till socialutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den*
21 mars.
COM(2023) 31 till finansutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den*
20 mars.

Prot. 2022/23:51
25 januari

§ 3 Sekretess vid Försäkringskassans handläggning av ärenden om elstöd samt slopad kontrolluppgiftsskyldighet

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU16
Sekretess vid Försäkringskassans handläggning av ärenden om elstöd
samt slopad kontrolluppgiftsskyldighet (prop. 2022/23:48)
föredrogs.

*Sekretess vid För-
säkringskassans
handläggning av
ärenden om elstöd
samt slopad kontroll-
uppgiftsskyldighet*

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 1 LARS ENGSUND (M):

Herr talman! Sverige har haft ett stabilt och förutsägbart elsystem som gav oss el dygnets alla timmar, året runt och oavsett väder och vind, till ett förhållandevis bra pris för landets elkonsumenter. Detta har den rödgröna politiken dessvärre sett till att delvis montera ned, vilket vi nu ser effekterna av.

Vi har nu ett stundom instabilt system med kraftigt varierande priser. Under de senaste ett och ett halvt åren har vi sett extremt höga priser, vilket har gett upphov till en sällan skådad kostnadskris för våra hushåll och vårt näringsliv. Det är av den anledningen vi står här i kammaren i dag och pratar om elstöd. Jag tycker att det är ytterst beklagligt att vi har kommit till en situation där vi tvingas till utbetalningar till våra medborgare för att minska effekterna av kostnadskrisen.

Det är bråttom att få till stånd utbetalningarna till de svenska hushållen. På uppdrag av den förra regeringen har Svenska kraftnät tagit fram en prismodell som kommer att lindra effekterna av de höga elpriserna. Utbetalningarna ska finansieras av de så kallade trängselavgifter som var och en av oss elkonsumenter – främst i södra Sverige – har betalat in via våra elräkningar. Försäkringskassan har fått i uppdrag att administrera utbetalningarna eftersom man i egenskap av utbetalande myndighet har förmågan att hantera stora mängder utbetalningar.

Herr talman! Propositionen handlar om att i två avseenden sekretessbelägga uppgifter rörande enskilda elkonsumenter.

Det ena rör så kallat anläggnings-id, vilket är en beteckning på elabonnentens anslutning till elnätet. För att få en bild av vilket skyddsvärde denna information tillmäts ska man känna till att alla svenska anläggnings-

id:n finns lagrade hos exempelvis Energimarknadsinspektionen. Dessa uppgifter är där avidentifierade, vilket innebär att det inte går att koppla ett anläggnings-id till en enskild abonnent, och dessa avidentifierade uppgifter är sekretessbelagda. Således bör dessa uppgifter vara sekretessbelagda även hos Försäkringskassan.

Den andra delen handlar om personuppgifter i anslutning till de utbetalningar som Försäkringskassan ska genomföra. I denna del vill jag framhålla att jag är en stark förespråkare av offentlighetsprincipen, demokratisk öppenhet och transparens. Syftet med denna öppenhet och transparens är att allmänheten ska kunna granska staten, ställa makthavare till svars och kräva sin rätt. Syftet är emellertid inte att medborgare eller medier ska granska enskilda medborgare. Den form av samhälle där vi genom statliga register håller koll på varandra och på människors privata förehavanden är inget jag eftersträvar. Det är inte heller skälet till vår offentlighetsprincip, som finns till för att granska makten.

Herr talman! Av den anledningen menar jag att det inte är genom granskning av enskilda utbetalningar till individer som vi som samhälle ska granska detta. Det ska i stället hanteras genom väl beprövade och demokratiska granskande institutioner, såsom Riksrevisionen och Justitieombudsmannen, men även medierna.

Medier kan alltjämt begära ut information som inte berör enskilda och granska genomförandet på sedvanligt vis. Vi ska komma ihåg att medier aldrig tidigare, åtminstone såvitt jag känner till, har granskat utbetalningar från Försäkringskassan till enskilda medborgare, på personlig basis, på det sätt som vissa nu menar ska ske.

I dagens Sverige har vi fler och mer omfattande register över våra medborgare än i de flesta andra länder i världen. Vi har folkbokföringsregister, bilregister, register för bolagsengagemang och privata belastningsregister, för att nämna några exempel. Risker är således att vi redan i dag har ett samhälle där ingen av oss längre är vanlig privatperson utan där alla blir alltmer offentliga personer. Risker är att privatlivets helgd, som är fastslagen i grundlagen, devalveras över tid, och det är min fasta målsättning att slå vakt om denna. Kom därför ihåg att offentlighetsprincipen är till för att granska makten, inte folket.

Herr talman! Av den anledningen ska offentlighetsprincipen användas för att skapa demokratisk transparens och öppenhet kring maktens utövande, vilket alltjämt kommer att vara möjligt efter att denna lag har införts. Därtill granskar Riksrevisionen, som ligger direkt under riksdagen, tillämpningen och genomförandet av reformen. Tillsammans med den vanliga mediebevakningen kommer detta att kunna ge oss en heltäckande bild av läget.

Detta elstöd uppvisar likheter och är i analogi med fjolårets elstöd till de svenska hushållen. Fjolårets elstöd hanterades av elnätsbolagen, vilket alltså gav ännu mindre insyn eftersom inte ens Riksrevisionen, exempelvis, kunde göra en djupgående granskning av elstödshanteringen. Således är det rimligt att fråga sig vad som är orsaken till att det blir det mer kritik mot den lösning vi här lägger fram. Detta kan granskas i större utsträckning än det som genomfördes av den förra regeringen och som i praktiken var helt omöjligt att granska.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till propositionen och avslag på motionerna.

Anf. 2 MALIN BJÖRK (C) replik:

Herr talman! Jag har lyssnat på Lars Englund och de argument som läggs fram för att vi enligt en del partier bör rösta igenom ett lagförslag som belägger vissa uppgifter gällande hur elstödet hanteras och betalas ut med sekretess.

I opposition har Moderaterna ofta varit starkt kritiska till det parti som under många år har haft makten, det vill säga Socialdemokraterna, vad gäller transparens, öppenhet och möjligheten att granska underlagen för de beslut som makten fattar. Man har varit skarpt kritisk till att begränsa insynen i beslutsprocesser och väldigt mån om att lyfta fram hur viktigt det är att kunna se hur skattebetalarnas pengar fördelas genom den budget som beslutas.

Vi är alla medvetna om att elpriserna har skjutit i höjden och att företag och enskilda är i stort behov av stöd. Detta kommer att kosta skattebetalarna stora summor, och därför är det viktigt att stöden blir träffsäkra. För att kunna granska detta krävs att journalister och opinionsbildare kan titta på hur stödet faktiskt fördelas. Vad är skälen till att just detta statliga stöd och hur det fördelas inte ska kunna granskas på det sätt som vi är vana vid att statens resurser och fördelningen av dem granskas enligt offentlighetsprincipen, Lars Englund?

Anf. 3 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Till att börja med kan vi väl konstatera att det denna gång inte är frågan om skattemedel utan om de så kallade trängselavgifterna. Trängselavgifterna har betalats in av var och en av elkonsumenterna genom elräkningar. Man kan säga att det är en återbetalning den här gången. Det handlar alltså inte om skattemedel.

Som jag nämnde har vi ett flertal register i landet. Just privatlivets helgd måste vi skydda och värna.

Det har gått väldigt fort när denna modell har tagits fram av Svenska kraftnät. Det är bråttom, för det är många hushåll där ute – och även många i näringslivet – som just nu lider svårt av de höga kostnaderna och kanske till och med har svårt att betala den elräkning som ska betalas inom en vecka.

Anf. 4 MALIN BJÖRK (C) replik:

Herr talman! Jag fick inte riktigt klart för mig varför det inte ska gå att granska hur dessa elstöd ska fördelas. Det rör sig visserligen inte om skattemedel utan om andra typer av avgifter som kommer in till staten, men det är ju ändå ett statligt stöd.

Lars Englund sa att det har gått fort. Den beredningsorganisation som finns inom Regeringskansliet har ju en begränsad kapacitet. Här har man pressat fram ett lagförslag som rör inskränkningar av offentlighetsprincipen, det vill säga sekretess. Det är en ingripande lagstiftning utifrån en grundläggande princip som finns stadgad i våra grundlagar.

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Sekretess vid Försäkringskassans
handläggning av
ärenden om elstöd
samt slopad kontroll-
uppgiftsskyldighet*

Hur kommer det sig att man under dessa förhållanden, när företag och privatpersoner står och väntar på snabba beslut för att få del av stöden, lägger resurser på att utreda ett sådant här förslag, som är lagtekniskt komplicerat och som innebär avsteg från en grundläggande princip, i stället för att fokusera på att komma ut med stöden?

Anf. 5 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! För det första har vi ett väl fungerande uppföljningssystem. Det är Riksrevisionen som kan utföra den formen av granskning, vilket ledamoten säkert känner till.

För det andra är denna typ av uppgifter, som föregående år hanterats av elnätsbolagen, normalt sett sekretessbelagda. Jag ser inget skäl till något annat än att de ska vara sekretessbelagda oavsett vem som betalar ut pengarna. Nu är det Försäkringskassan som ska betala ut pengarna, eftersom man är en utbetalande myndighet. Bedömningen är att detta går snabbast. Det är stora mängder pengar som ska hanteras.

Anf. 6 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Herr talman! Jag har ungefär samma frågor till Lars Englund som föregående replikör.

Jag får lov att ge Lars Englund kredd – han står ändå här och tar debatten, till skillnad från alla andra partier i regeringsunderlaget. Lars Englund försöker i alla fall att på sitt sätt förklara varför Moderaterna och regeringen lägger fram detta förslag. Men vad är det som gör att man gör en helt annan bedömning än Lagrådet och att Lagrådets kritik inte tas om hand i propositionen? Det jag har sett att regeringen har skrivit handlar om den kartläggning som Lars Englund var inne på.

Det är lite roligt att notera att vi senast för några månader sedan fattade det andra beslutet om det vilande grundlagsförslaget om ändamålsenligt tryck- och yttrandefrihetsskydd. Moderaterna körde då tillsammans med andra partier över det förslag som fanns från en enig utredning om att begränsa grundlagsskyddet för vissa kartläggningstjänster, som Lars Englund var inne på. Jag tycker att detta är lite intressant.

I propositionen står det mycket om att man är orolig över att oseriösa elleverantörer skulle missbruka dem om just dessa uppgifter blev offentliga. Om Sveriges elmarknad är så oseriös är vi i Vänsterpartiet helt öppna för att reglera detta. Vi sträcker ut en hand här.

Anf. 7 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Låt oss gå till botten med detta och titta lite på Lagrådet och den kritik som har framförts mot förslaget. Framför allt har kritik riktats mot själva beredningen av ärendet vad gäller tidsfrister, svar på remisser med mera. Det är dock upp till riksdagens kammare att avgöra huruvida man verkligen har tillräckligt underlag för att fatta beslut.

Lagrådet framför förvisso också att man inte anser att det finns skäl att sekretessbelägga uppgifterna eftersom de inte är integritetskänsliga, som man säger. Men detta är till syvende och sist en politisk bedömning, anser jag, och den politiska bedömningen är någonting som riksdagen gör i denna kammare.

När det gäller marknadsbiten är det klart att det alltid finns avarter på en marknad; ledamoten känner säkert till att det är så. Detta betyder inte att det finns skäl att ändra på marknadsförutsättningarna, utan det är ett konstaterande. Detta är någonting som vi givetvis måste jobba med genom andra instrument.

Vidare är även KD anmälda på talarlistan.

Anf. 8 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Herr talman! Jag får tacka för upplysningen om att KD har anmält sig till debatten. Det ser jag fram emot, för jag har många frågor att ställa till regeringspartierna. KD hade inte anmält sig när jag senast kollade, så jag tackar för upplysningen.

Jag tycker att det är lite märkligt – detta är nog första gången som dessa partier pratar om integritet. När det exempelvis handlar om förslag om visitationszoner kan det räcka att man vistas på ett ställe där polisen i framtiden kommer att införa en visitationszon för att man eventuellt ska kunna bli kroppsviserad. Detta om någonting är väl integritetskränkande, men då är det inte så viktigt. Det är just nu, i det här fallet, som det är viktigt att skydda hur mycket pengar som kommer att betalas ut i stöd.

Precis som ledamoten var inne på tidigare är det ju redan i dag ganska enkelt att uppskatta vilken elförbrukning olika hushåll har. Det borde därför inte vara ett jättestort problem att offentliggöra sådana uppgifter. Bland andra Lagrådet har sagt att detta inte är integritetskänsliga uppgifter.

Hade man haft en seriös remisshantering, och inte en så här kort hantering, hade regeringen kunnat få fler inspel, exempelvis från Justitieombudsmannen, som vi besökte förra veckan. Justitieombudsmannen meddelade då att det fanns så lite tid – bara ett par timmar – att det inte gick att svara på regeringens förslag.

Förra veckan hölls en partiledardebatt. Inför den intervjuades alla partiledare, och alla utom en uppgav kostnaden på sin senaste elräkning utan att blinka eller tveka. Hur kan detta vara så integritetskänsligt? Jag förstår inte hur man har landat i detta.

Anf. 9 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Jag frågar mig var denna debatt fanns förra året när elstödshanteringen skulle skötas av nätbolagen. Jag kan inte påminna mig att det över huvud taget föregicks av någon debatt i detta avseende.

Dessa uppgifter är normalt sett sekretessbelagda och behandlas till och med som företagshemligheter hos elnätsbolagen. Jag ser ingen anledning till att det inte ska fortsätta att vara så, oavsett vem det är som betalar tillbaka de trängselavgifter som vi som bor i södra Sverige har betalat in via våra elräkningar.

När det gäller tidslinjen för remisshanteringen vet vi att det var en väldigt kort remisstid. Om jag minns rätt gick remissen ut strax efter lunch på fredagen, och ett svar förväntades till lunch på måndagen. Med all respekt fanns det en hel helg att ta till. Ibland är det så att man får jobba helg; det vet både Jessica Wetterling och jag.

Anf. 10 PETER HEDBERG (S):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 1.

Det är en allvarlig tid vi lever i. Ekonomisk oro, hög inflation och det ryska kriget mot Ukraina har ställt oss svenskar inför vägval och situationer vi inte alls förväntat oss. De höga elpriserna har lett till problem för både hushåll och företag, och kraven på stödåtgärder har duggat tätt.

Vi socialdemokrater valde redan förra året, när vi befann oss i regeringsställning, att stötta hushållen. Under höst och vinter har priserna fortsatt att vara höga. Den nya regeringen lovade att ha ett elstöd på plats den 1 november 2022. I dag skriver vi den 25 januari 2023 och konstaterar att stödet förhoppningsvis kommer att betalas ut under februari månad.

Det förslag till sekretess gällande stödet till elanvändare som regeringen har lagt fram behandlar vi alltså i dagens betänkande KU16.

Vi socialdemokrater har förvisso haft synpunkter på den valda modellen att låta Försäkringskassan sköta utbetalningarna. Men stödet måste komma på plats, så i den delen har vi valt att inte opponera oss.

Vi är dock kritiska till regeringens förslag att sekretessbelägga utbetalningarna av stödet. Vi menar, likt flera remissinstanser inklusive Lagrådet, att skälen regeringen anför för förslaget inte är tillräckligt starka. Att regeringen dessutom väljer att föreslå ett omvänt skaderekvisit gör att det i praktiken blir omöjligt att granska hur stödet har fördelats och hanterats.

Herr talman! Offentlighetsprincipen är en ordning vi svenskar är mycket stolta över. Om riksdagen ska fatta beslut om nya sekretessbestämmelser måste avvägningar göras. Det stöd som nu ska betalas ut omfattar cirka 17 miljarder kronor. Här föreligger ett uppenbart allmänintresse gällande vart pengarna tar vägen samt stödets träffsäkerhet och fördelningsprofil.

I remissvaren från ett flertal instanser framhålls det stora allmänintresset och möjligheten till insyn och granskning. Därför tycker vi socialdemokrater att det gällande utbetalningarna av elstödet är viktigt att det ges möjlighet för journalister och forskare att granska stödet och eventuella konsekvenser.

Riksrevisionen väljer ju själv vad man vill granska. Vi kan hoppas att Riksrevisionen tar ett sådant beslut att möjlighet ges att se konsekvenserna av elstödet, men för det finns ingen garanti.

I betänkandet uttrycks majoritetens hållning om att uppgifterna i sammanställd form skulle kunna användas för att ge en bild av vanor, livsstil och ekonomi hos enskilda individer och grupper inom de aktuella elområdena, och eftersom uppgifterna samlas in direkt från elnätsföretagen kommer inte heller enskilda att kunna förhindra att uppgifterna lämnas in till och förvaras hos Försäkringskassan.

Socialdemokraternas syn är att uppgifterna som samlas in inte omfattar så känslig information som det ges uttryck för i propositionen och att just elförbrukningen inte heller skulle ge en så heltäckande bild av vanor och ekonomi som häri påstås. Som nämnts tidigare under debatten är det redan många uppgifter relaterade till exempelvis inkomst, skatt och fordonsinnehav som är tillgängliga för allmänheten att ta del av och som i mångt och mycket ger en god bild av en persons levnadsförhållanden. I ljuset av detta förefaller inte uppgifter om elförbrukning, varav många redan är tillgäng-

lig via exempelvis kommunala elnätsföretag, vara av särskilt känslig karaktär i förhållande till insynsintresset.

Det är däremot korrekt att enskilda inte kan förhindra att uppgifterna lämnas in till och förvaras hos Försäkringskassan. Men det är denna modell regeringen har valt, så det utgör inte heller ett starkt argument till varför sekretess med omvänt skaderekvisit ska råda.

Avslutningsvis vill jag återigen yrka bifall till reservation 1.
(Applåder)

Anf. 11 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 2.

Att ett oppositionsparti kritiserar en regering är inte särskilt ovanligt. Men detta ärende, som i praktiken innebär att regeringen väljer att hemligstämpla utbetalningarna av kommande elstöd på det starkaste sättet i 20 år, har enligt Lagrådet beretts på ett så undermåligt vis att rådets uppfattning är att beredningskravet enligt regeringsformen inte är uppfyllt och därför inte borde kunna ligga till grund för lagstiftning. Det är kritik från Lagrådet av sällan skådat slag.

Jag antar att detta tyvärr bara är en försmak av vad som väntar denna mandatperiod och att regeringen med en knapp men ändå majoritet kommer att köra på. Vi får väl se hur många som reagerar denna gång.

Men det viktiga i detta ärende, förutom att regeringen inte alls tar till sig av Lagrådets eller andra remissinstansers kritik, är att regeringen gör principiella avsteg från det som tidigare varit fullständigt självklart för oss alla: att offentlighetsprincipen är något självklart och viktigt som vi alla värnar och försvarar.

Alla regeringspartier deltar inte ens i denna debatt. Jag hade önskat att det berodde på att regeringspartierna gjorde studiebesök hos Lagrådet. Men så är det ju inte, för ni sitter ju här och väntar på att debattera andra ärenden där utskottet är enigt och som inte är riktigt lika kontroversiella.

Det är synd eftersom jag har ganska många frågor till regeringspartierna. Varför deltar så få av er i debatten? Har detta ärende gått så snabbt att regeringspartiernas ledamöter i KU inte har hunnit sätta sig in i ärendet? Det skulle man kunna förstå eftersom tiden varit extremt knapp. På grund av det valde som sagt JO att inte svara som remissinstans, fast man hade hela helgen på sig, precis som vi oppositionspartier hade. På torsdag eftermiddag kom propositionen, och svarstiden gick ut på måndagen. Hela helgen hade vi alltså på oss!

Eller handlar det om att ärendet är så pinsamt skött? Det vore en ganska rimlig anledning. Jag hade också skämts om jag var ni.

Precis som ledamoten Malin Björk sa är det intressant att man har lagt så mycket tid och energi på att få till denna sekretessbestämmelse. Förordningen för själva elstödet blev ju klar för ganska länge sedan, så man hade kunnat betala ut elstödet för flera veckor sedan.

Herr talman! Offentlighetsprincipen är en omistlig del av vår demokrati. Den utgör en garanti för rättssäkerhet, rättvis förvaltning och effektivt folkstyre genom att den möjliggör för allmänheten att få insyn och därmed kunna kontrollera den offentliga verksamheten. Offentlighetsprincipen kommer till uttryck på olika sätt i Sveriges grundlag, till exempel i rätten

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Sekretess vid Försäkringskassans
handläggning av
ärenden om elstöd
samt slopad kontroll-
uppgiftsskyldighet*

till yttrandefrihet, meddelarfriheten för tjänstemän och allmänna handlingars offentlighet.

Det är alltid en balansgång mellan offentligheten och den personliga integriteten, men huvudregeln i Sverige har hittills varit att allmänna handlingar är offentliga och att man har en självklar rätt att ta del av dem.

Det finns också olika typer av sekretesskydd. Här väljer regeringen att ta det rekvisit som innebär en så kallad stärkt sekretess. Det gör att det för att uppgifterna ska kunna lämnas ut måste stå klart att utlämnandet inte kan anses leda till skada. Absolut sekretess är alltså den allra starkaste formen av sekretess.

Ledamoten Englund pratade förut om mediernas granskning – det här innebär att det kommer att bli väldigt svårt för medierna att granska detta. Men det är någonting som regeringspartierna inte har något problem med eftersom man också har infört utlandsspioneri och inte heller då värnade journalistikens rätt att ta del av uppgifter.

Vi i Vänsterpartiet värnar både offentlighetsprincipen och den personliga integriteten. Men här går vi på samma linje som Lagrådet, som menar att det inte är fråga om så integritetskänsliga uppgifter att de behöver sekretessbeläggas.

Vi konstaterar precis som Lagrådet att det finns stora brister i beredningsförfarandet. Man har haft en sådan brådska att Lagrådet tycker att detta inte duger som underlag för lagstiftning. Det är ganska allvarlig kritik, kan man säga. Men Lagrådet har även mycket kritik i sak, och det tror jag faktiskt att regeringspartierna vet om.

Anf. 12 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Jessica Wetterling för anförandet! Jag tycker att det är ganska raljant i vissa delar.

Man ska ha tidslinjen klar för sig här. När det gäller förordningen om elstöd vet vi att den beslutades den 22 december. Därefter vidtog ett remissförfarande för Lagrådet och andra instanser på lagförslaget. Man ska också komma ihåg att det är bråttom att få ut stödet, och det är inte helt okomplicerat rent administrativt att få ut de här relativt stora beloppen som ska ut till de svenska hushållen.

En fråga till ledamoten Jessica Wetterling: I analogi med fjolårets elstöd – var fanns debatten om sekretessbelagda uppgifter då? Det fanns ingen möjlighet för någon utomstående att granska effekterna av den elstödshantering som fanns under fjolåret.

Anf. 13 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Herr talman! Mig veterligen är det väl den 25 januari i dag. Det är över en månad sedan man fattade beslut om förordningen. Och eftersom det är en förordning behöver det heller inte gå genom riksdagens kammare. Då antar jag att man hade kunnat fatta beslut om det inom regeringen även innan den 22 december.

Jag håller med om att det är en administrativ börda. Absolut! Det är också därför vi inte har yrkat avslag i den del som gäller kontrolluppgifter. Jag håller med om att hushållen behöver få sitt elstöd. Det här handlar inte om detta. Det här handlar om ifall det ska vara offentliga uppgifter eller inte.

Anf. 14 LARS ENGSUND (M) replik:

Herr talman! Man ska komma ihåg att det här inte är skattemedel. Det här är pengar som var och en, varje elkonsument, har betalat via sina elräkningar. Elstödshanteringen är sekretessbelagd med sekretessbelagda uppgifter om anläggnings-id, förbrukning och så vidare. Och det finns ingestans, vad jag kan påminna mig, utbetalningar av socialstöd och så vidare som är offentlig handling.

Anf. 15 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Herr talman! Jag får be om ursäkt för om jag låter raljant, men jag tycker att regeringspartierna betar sig extremt raljant mot Lagrådet i det här fallet. Jag tycker faktiskt också att det är lite märkligt att här i debatten tala om det förra stödet. Det håller faktiskt inte ens Lagrådet med om i sitt yttrande, om man kollar det noggrant.

Det är många elbolag som i dag är kommunala bolag och därför omfattas av offentlighetsprincipen. Lagrådet har faktiskt ett resonemang om hur många av uppgifterna som i dag skulle vara offentliga eller inte men som nu kommer att bli hemligstämplade i 20 år, eftersom det här kommer att gälla för det hela.

Jag tycker också att det är ett ganska intressant resonemang om att pengar som betalas in till staten är något vi bara väntar på att vi ska få tillbaka i återbäring. Förlåt, nu kan du inte svara, men vilka andra saker som vi betalar in på olika sätt har vi möjlighet att sedan få tillbaka? Det är egentligen bara en trängselavgift som vi sedan kan få tillbaka. Mig veterligen har inte de här trängselavgifterna betalats ut som stöd tidigare. Jag tror inte att de enbart har lagts på hög, utan de går ju till investeringar exempelvis för att bygga bort trängseln. Men betyder det att vissa i allmänheten då har en liten andel av utbyggnaden av vårt elnät?

(TALMANNEN: Det var en slutreplik, så Lars Englund har inte möjlighet att svara på de frågorna.)

Anf. 16 MALIN BJÖRK (C):

Herr talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 1.

Offentlighetsprincipen är en av hörnstenarna i vårt demokratiska statskick – att enskilda, opinionsbildare och granskande journalister inte bara kan begära ut, utan även har rätt att få ut, allmänna handlingar. Den rättigheten gör att medborgare kan få insyn i den offentliga maktutövningen och kan kontrollera hur makten utövas. Denna offentlighetsprincip brukar vi svenskar ofta lyfta fram med stolthet, och det med rätta, för den lägger grunden för en fri åsiktsbildning och för en fri debatt i många olika samhällsfrågor.

En typisk sådan fråga som är värd att få insyn i och att debattera är hur staten fördelar medel. Det senaste året har ett hett samtalsämne varit elpriser, ett ämne som blivit allt hetare i takt med att temperaturen på utomhus-termometern har sjunkit. När elpriserna har rusat i höjden och elkonsumtionen under höst och vinter ökat, har småföretagare sett lönsamheten gå i botten och husägare sina elräkningar mångdubblas. Och då måste staten gå in med stöd till dem som behöver det mest. Att effektiva stöd måste

komma på plats snabbt har Centerpartiet framhållit länge, långt före valdagen.

Den lagstiftning vi diskuterar här i dag, att sekretess ska råda för uppgifter om elstöd, är inte på något sätt nödvändig för att hushåll och företag ska få del av statliga stöd – inte alls, och det är viktigt att poängtera. De pengar som vissa företag och privatpersoner blivit lovade i valrörelsen måste fram fort. Därför kan man inte annat än häpna över hur regeringen har valt att prioritera sina resurser på Regeringskansliet. Hos ansvarigt departement, det som leds av näringsminister Ebba Busch, har tjänstepersoner satts i arbete med att plocka fram ny lagstiftning som gör att medborgare, skattebetalare, *inte* ska få insyn i hur makten utövas i detta fall. Det är nämligen detta som lagförslaget vi diskuterar här innebär: att makten och hur den utövas, i form av fördelning av statens resurser, inte kommer att kunna granskas. Uppgifter om hur det av regeringen föreslagna elstödet kommer att fördelas kommer man inte att kunna få del av förrän om 20 år. Så länge anser regeringen att det är nödvändigt att sekretessbelägga sådana uppgifter – 20 år. Och nej, Riksrevisionens möjlighet till granskning kan inte ersätta rätten att få ut handlingar genom offentlighetsprincipen.

Herr talman! Offentlighetsprincipen är en grundlagsfäst princip som ger allmänheten rätt till insyn och som bara får begränsas om det finns motstående intressen där skyddsintresset väger tyngre. Bara om dessa motstående intressen är så pass skyddsvärda att uppgifterna kräver sekretess får allmänhetens intresse och rätt till insyn ge vika. Och varje gång som det övervägs att införa en ny sekretessbestämmelse i vår lagstiftning ska det ske en noggrann avvägning mellan de olika intressena.

Som sagt finns det helt klart ett starkt allmänt intresse av att kunna ta del av uppgifter om elförbrukning och stöd. Det krävs starka skyddsvärda intressen för att frånga offentlighetsprincipen, men sådana finns inte här. Regeringen har inte lyckats visa på det. Det här är uppenbart för den som läser lagförslaget och den som läser Lagrådets svidande kritik av förslaget.

För att uppgifter ska anses så skyddsvärda att de omfattas av sekretess krävs att de är känsliga, att de berörda skulle kunna skadas om uppgifterna lämnas ut. De uppgifter som nu föreslås bli sekretessbelagda rör hushållens elförbrukning och belopp som kan kopplas till denna förbrukning. Det är uppgifter som rör den enskildes ekonomi, på samma sätt som uppgifter om hur mycket jag tjänar är en uppgift om min ekonomi. Denna uppgift, vilken inkomst en person har, är fullt tillgänglig för var och en av oss. Uppgifter om en enskilds ekonomi är i regel inte av känsligt slag.

Inte heller gör den omständigheten att uppgifter om hur mycket el någon förbrukar vanligtvis bara är kända av elanvändaren och elleverantören att uppgiften skulle vara känslig. Det är heller inte särskilt ovanligt att den typen av uppgifter, alltså sådana som rör angelägenheter mellan enskilda, förvaras hos myndigheter och därmed blir allmän handling.

Uppgifter som kan ligga till grund för elstöd är alltså inte sådana som skiljer sig från andra uppgifter som förekommer hos myndigheter, och detta gör att det inte går att motivera ett särskilt sekretesskydd med hänvisning till att de vanligtvis bara förekommer mellan konsument och leverantör.

Regeringen har påstått att uppgifter som ska lämnas till Försäkringskassan och som ska ligga till grund för bedömningen av elstöd kan ge en bild av vanor, livsstil och ekonomi hos enskilda individer och grupper,

men utan att närmare beskriva hur uppgifterna om förbrukningen och det utbetalda beloppet tillsammans kan ge en sådan bild. I dag är uppgifter om var du bor, vilken bil du kör, om du har bil, och vilka du bor tillsammans med fullt tillgängliga och offentliga. Dessa uppgifter säger nog mer om din livsstil och ekonomi än hur mycket el du gör av med. Det finns alltså inget skäl att sekretessbelägga uppgifterna av den anledningen heller.

De argument som presenterats för att frånga offentlighetsprincipen, att uppgifterna är så skyddsvärda att de ska omfattas av sekretess, håller helt enkelt inte sett till de avvägningar som ska göras för att frånga offentlighetsprincipen. Därför är förslaget dåligt.

Jag konstaterar att regeringen även vill att uppgifter om anläggningsid ska omfattas av sekretess. Regeringen har i lagförslaget helt låtit bli att redovisa vilket skyddsvärde dessa uppgifter har, men för att frånga huvudregeln om offentlighet är det nödvändigt att väl motivera varför ett sekretessbeläggande ska ske. Sådana skäl saknas helt här, och därför bör regeringens förslag att införa sekretess för dessa uppgifter avslås.

Herr talman! Jag tycker att det är minst sagt beklagligt att flera partier som sagt sig stå bakom förslaget inte verkar vilja ställa sig i talarstolen här i dag och förklara för väljarna varför de vill genomföra förslaget. Vi har sett företrädare för Moderaterna ha ett replikskifte om detta i talarstolen, och det tackar jag för.

Jag såg nu på morgonen att även Kristdemokraterna hade anmält sig till talarlistan. Det hade de inte i går, och jag undrade då om Kristdemokraterna skulle komma och berätta hur de tänker. Det är positivt att de gör det. Men Liberalerna, som är ett parti som säger sig värna om grundläggande fri- och rättigheter, har inte anmält sig till denna debatt.

Regeringens samarbetsparti Sverigedemokraterna, som är ett stort parti här i riksdagen med tre gånger så många heltidsarvoderade ledamöter som mitt parti, Centerpartiet, tycks dock inte kunna skaka fram en enda av de 73 ledamöterna som kan förbereda ett anförande här i kammaren i dag. Det tycker jag är märkligt. Sverigedemokraterna brukar ju prata om att stå på den lilla människans sida mot makten och etablissemangen. För mig handlar detta om att medborgare ska få möjlighet att granska makten. Jag tolkar det som att man helt enkelt inte är beredd att stå upp för det beslut som man kommer att fatta.

(Applåder)

Anf. 17 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Denna debatt handlar som bekant om elförbrukningen i halva vårt avlånga land under en tolv månadersperiod och huruvida det är lämpligt att sekretessbelägga denna ändå rätt begränsade del av våra privatliv, nu när Försäkringskassan ska ta hand om utbetalningar och allt plötsligt egentligen skulle bli offentliga handlingar.

Offentliga eller allmänna handlingar och rätten att ta del av sådana, den så kallade offentlighetsprincipen, utgör en av hörnstenarna i vårt demokratiska statskick. Rätten att ta del av dessa handlingar får begränsas bara om det krävs med hänsyn till vissa intressen som anges i tryckfrihetsförordningen.

Man brukar säga att genom tillgången till allmänna handlingar underlättas en fri åsiktsbildning, en fri och på fakta grundad debatt i skilda samhällsfrågor liksom den medborgerliga kontrollen av den offentliga maktutövningen.

Det krävs alltså väldigt goda skäl för att begränsa allmänhetens, mediernas och forskares rätt till insyn i offentlig verksamhet. När det övervägs att införa en ny sekretessbestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen måste det därför göras en noggrann avvägning mellan insynsintresset och det aktuella skyddsintresset.

Herr talman! Vi anser att det finns ett starkt intresse av att kunna ta del av uppgifter om elförbrukning och elstöd. Detta är nödvändigt för att granska vilka effekter elstödet får. Forskare och medier måste kunna utvärdera utfallet av denna rekordstora utbetalning till hushåll och enskilda. Detta handlar om att det, om vi ska arbeta oss fram mot en fördubbling av elanvändningen framöver, kan vara käckt att veta hur den fördelar sig nu över områden och på andra sätt, åtminstone i den här delen av landet till att börja med.

De skäl som regeringen har angett för att det bör råda sekretess hos Försäkringskassan för dessa uppgifter är helt enkelt inte tillräckliga för att motivera att en ny sekretessbestämmelse införs. Vi noterar att Lagrådet har gjort samma bedömning. Dessutom anser vi, liksom Lagrådet, att det under alla förhållanden saknas skäl för ett omvänt skaderekvisit, det vill säga med en presumtion för sekretess.

Mot denna bakgrund avstyrker Miljöpartiet regeringens förslag om sekretess hos Försäkringskassan för uppgift om enskilds personliga förhållanden i ärenden om stöd till elanvändare. Miljöpartiet anser vidare att underlaget för beslut om sekretess för att identifiera elektriska anläggningar är undermåligt och avstyrker därför även denna punkt. Vi yrkar alltså bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr talman! Det handlar alltså om elräkningar. Det är för de allra flesta en rätt trivial del av vardagen, även om det senaste årets priser har överträffat alla gissningar och ställt hushållsbudgeten på ända för väldigt många. Men faktum kvarstår. Ur integritetssynpunkt är ett års elräkningar inget som ska beläggas med sekretess. Det är inte precis sjukjournaler, vad vi handlar i mataffären eller vem vi ringer eller sms:ar till som det handlar om här. Det har som bekant även Lagrådet kommit fram till, tillsammans med andra tunga remissinstanser.

Utan sekretess får vi kanske räkna med att granskas som riksdagsledamöter eller rentav som KU-ledamöter, men jag förmodar att vi alla klarar det med integriteten i behåll.

Det är viktigt att använda erfarenheterna från ett sådant gigantiskt projekt. Hur fördelar sig förbrukningen på enskilda områden? Är det stora skillnader? Inför en förväntad fördubbling av energibehovet inom några år är det förstås ovärderliga kunskaper. Att veta hur skattemedel används är en förutsättning för att kunna utvärdera om vi använt dem på rätt sätt.

När det eländiga kriget äntligen är över och Europas energiförsörjning ska landa i en ny balans med förnybart och fossilfritt, med teknik som ska utvecklas och med komplicerade prissättningsmekanismer, är det viktigt att ha data tillgängliga så att riskerna minimeras både för kommande beslut och för fler prischocker framöver.

Sammanfattningsvis noterar vi de i vårt tycke oskäligt korta beredningstiderna och kommer att följa utvecklingen framöver. Vi säger nej till sekretess för både kunder och elanläggningar därför att intrånget i enskildas integritet är begränsat och vikten av öppenhet för medier och forskare är viktigare.

Anf. 18 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! Den enskildes integritet är värd att skyddas. Vi är många som reagerar negativt när vi märker att exempelvis medieplattformar kartlägger våra digitala vanor och skickar riktad reklam i försäljningssyfte. Vi upplever sådan bevakning som påträngande och oönskad. Därför är det bra att det finns en sekretesslagstiftning som skyddar oss från att verkligt integritetskänsliga uppgifter kommer i orätta händer.

Flera remissinstanser har inte bedömt att uppgifter om elförbrukning skulle anses som så integritetskänsliga att skyddsintresset överväger insynsintresset. Men tillsammans med andra uppgifter kan de ställas samman för att ge en bild av vanor, livsstil och ekonomi hos enskilda och grupper. Därför har regeringen föreslagit att uppgifterna sekretessbeläggs.

Men det ska också tilläggas i detta sammanhang att flertalet remissinstanser överlag är positiva. Integritetsskyddsmyndigheten, Kammarrätten i Stockholm och Energimarknadsinspektionen är några av dem.

Dagens ärende handlar för övrigt inte om ett stöd i den vanliga bemärkelsen. I stället är det en återbetalning av en del av de elavgifter som betalades in under förra året. Du som elkund lämnar inte in någon ansökan, utan stödet betalas ut direkt. Det går inte att välja om du vill ta del av stödet eller inte.

Den offentlighetsprincip som regleras i tryckfrihetsförordningen kan enligt 2 kap. 2 § begränsas om det krävs med hänsyn till bland annat skyddet för den enskildes personliga och ekonomiska förhållanden. Enligt förarbetena till lagen framgår att sekretess avser personliga förhållanden, exempelvis en persons adress och en persons ekonomi.

I den nu aktuella propositionen om sekretess vid Försäkringskassans handläggning av ärenden om elstöd föreslås alltså att sekretess ska gälla, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller närstående till denne lider men. Det kan faktiskt handla om personer med skyddad identitet och adress. Därför behövs detta grundskydd till att börja med.

Sekretess ska också gälla för att skydda uppgifter som skulle kunna användas för att identifiera elektriska anläggningar, det vill säga din och min elmätare. En sammanställning av sådana anläggnings-id:n kan kopplas till företagets affärs- och driftsförhållanden och är uppgifter som normalt betraktas som företagshemligheter. Om en sådan sammanställning görs offentlig kan uppgifterna användas av oseriösa aktörer och göra att företag lider ekonomisk skada.

Förslaget om sekretess har ifrågasatts. Men i vilket annat fall är en enskild persons privata konsumtion offentlig? Och vilket annat stöd från samhällets sida gentemot enskilda är offentligt?

Uppgifter om hur mycket el ett hushåll eller ett företag förbrukar är inte offentliga i dag hos dem som har avtal med privata elnätsföretag. Att de nu samlas in av Försäkringskassan är endast på grund av den skyldighet

Prot. 2022/23:51
25 januari

Sekretess vid Försäkringskassans handläggning av ärenden om elstöd samt slopad kontrolluppgiftsskyldighet

som nätföretagen åläggs för att göra utbetalningen av elstödet möjlig, något som bedöms som en nödåtgärd då många konsumenter drabbats oerhört hårt av de skyhöga elpriserna. I måndags till exempel låg elpriset i elområde 4 på 2 kronor och 11 öre per kilowattimme och i elområde 3, där jag själv bor, på 1 krona och 66 öre per kilowattimme. Detta medan priset i norra Sverige samma dag låg på bara 61 öre per kilowattimme. Ungefär så såg det ut i stora delar av landet förra vintern också.

Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 19 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Herr talman! Det var mycket intressant att lyssna på ledamoten Gudrun Brunegårds anförande. Jag har ett antal frågor, och jag är därför väldigt glad över att hon deltar i debatten.

Först och främst ska vi faktiskt debattera ett annat ärende senare i dag som rör Justitieombudsmännens ämbetsberättelse. I utskottets ställningstagande i den delen, som jag antar att även Gudrun Brunegård ställer sig bakom, står det bland annat: ”Offentlighetsprincipens betydelse för vårt fria och öppna samhälle kan inte nog framhållas; den är central i den svenska rättsordningen. Utskottet vill återigen understryka vikten av att myndigheter och kommuner fullgör sina skyldigheter enligt offentlighetsprincipen.”

Jag vill gärna fråga ledamoten om hon står bakom utskottets ställningstagande i detta andra ärende. Man kan nästan fundera på om det är så. Jag tror att ledamoten annars kommer att bli lite förvånad över hur kartlagda vi är redan i dag.

Jag förstår och håller delvis med om det som ledamoten sa kring när man börjar fundera på hur kartlagda vi är och vilken kartläggning som pågår och att det kan kännas ganska skrämmande, speciellt när det gäller riktad digital reklam och så vidare.

Men detta som man nu vill sekretessbelägga i 20 år med den starkaste formen av sekretess handlar om vilken elförbrukning som människor har haft det senaste året. Jag kan inte förstå hur just den frågan kan vara så extremt integritetskänslig. Men exempelvis registret för bilar borde säga mer om vilken ekonomi man har.

Anf. 20 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Jessica Wetterling för att jag får möjlighet att svara. Jag vill bara påpeka, så att alla vet om det, att anledningen till att mitt namn kom upp sent på talarlistan var tekniska problem. Jag trodde att jag hade skickat iväg en anmälan, men den hade fastnat någonstans i systemet. Men tack vare goda kamrater fick jag in anmälan så att jag kom med på talarlistan. Annars hade det varit snopet. Då hade jag fått anmäla mig vid sittande bord, och det hade också gått.

Detta är en väldigt viktig fråga. Frågan om att införa detta elstöd och att det är brådskande har drivit hela processen. Människor står faktiskt ibland på ruinens brant därför att elkostnaderna har skjutit i höjden så enormt mycket. Vi har också sett ett antal företag som har drabbats av konkurs på grund av elkostnaderna. Därför brådskar detta.

Då gäller det att hitta ett system som kombinerar och sammanför de olika mål som man vill uppnå. I denna process har man sett att just utbetalning via Försäkringskassan är det snabbaste och mest ändamålsenliga sättet, men att det finns risk för att exempelvis personer som lever med skyddad identitet skulle slinka med om offentlighetsprincipen skulle gälla. Därför väljer man att ha sekretesslagen som grundregel. Men sedan kan man vid offentlighet alltid pröva med ett omvänt skaderekvisit. Det måste kunna klarläggas att vederbörande inte utsätts för någon skada. Det är svaret.

Anf. 21 JESSICA WETTERLING (V) replik:

Herr talman! Jag tycker att just argumentet kring skyddad identitet var väldigt intressant, med reservation för att man kanske inte har kunnat sätta sig in i denna proposition på ett lika bra sätt som i vanliga fall med tanke på hur snabbt själva processen har gått, från att propositionen kom till kammaren tills vi står här och debatterar. Denna lag är faktiskt tänkt att börja gälla inom en vecka.

Jag kan inte komma ihåg att regeringen har diskuterat eller motiverat detta med att det är just personer med skyddad identitet som är problemet och att det är skälet till att man behöver ha den här sekretessbestämmelsen för hela utbetalningen av stödet. Det var ny information för mig.

Jag kan berätta för Gudrun Brunegård att jag sitter i styrelsen för kvinnojouren på min hemort. Det finns många andra problem för kvinnor som lever med skyddad identitet, exempelvis att man har tagit bort möjligheten att ha anonyma kontantkort. Det ställer till det väldigt mycket för personer med skyddad identitet. Det handlar också om att det är så mycket som är digitalt nu för tiden.

Jag instämmer verkligen i behovet av att skydda personer med skyddad identitet. Men jag har svårt att se att man inte kan komma åt det på ett annat vis än att göra på det här sättet, som ändå har fått så mycket kritik.

I regeringens proposition står det att man inte riktigt kan förutse följderna av förslaget. Jag tänker att det framför allt måste bero på att det har varit en så kort remisstid och en så påskyndad remisshantering. Annars hade man kunnat få in mer underlag och därmed kanske också kunnat fatta ett bättre beslut.

Anf. 22 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Herr talman! Det är, som jag sa tidigare, olika intressen som måste vägas emot varandra. Regeringen har gjort sitt yttersta för att hitta en lösning som blir så bra som möjligt.

I debatten hör vi att det har gått för fort och samtidigt: Oh, så långsamt det går! Det här är den lösning som är den absolut bästa under rådande förhållanden.

Som kristdemokrat värnar man människor som lever i utsatthet, och jag vet att även Vänstern gör det. Det är ett väldigt stort intresse – och det finns ett stort värde i – att skydda enskilda personer. Med en offentlighet skulle inte bara identiteten röjas utan även adressen där en person kanske lever under svåra förhållanden, till exempel för att fly undan en våldsam partner. Det måste vi undvika.

Det handlar också om företagshemligheten. En stor del – jag tror till och med att det är merparten – av elkonsumenterna har avtal med privata elleverantörer. Där råder företagssekretess. Om vi inte hade den regel som regeringen nu vill införa skulle företagssekretessen röjas. Det är alltså olika intressen som man måste avväga, och då har denna lösning blivit den som regeringen presenterar.

Anf. 23 MALIN BJÖRK (C) replik:

Herr talman! Tack, Gudrun Brunegård, för att du ställer upp och debatterar här i dag! Det uppskattas verkligen, och jag tycker att det är viktigt för att belysa sådana här viktiga lagändringar.

Jag tänker på det som Gudrun Brunegård sa för en stund sedan om att man genom att offentliggöra dessa uppgifter också skulle kunna kartlägga eller se människors levnadsvanor och livsstil. Jag måste säga att det förvånar mig. Redan i dag – oavsett elstöd eller inte – kan man om man vill veta någonting om till exempel en familj som bor i Danderyd slå upp vilka som bor på en adress. Man kan gå in på Google och se att det till exempel är en stor villa och att det kanske finns en pool i trädgården. Man kan också se hur många bilar familjen har och hur dyra bilarna är. Man kan ganska snabbt, menar jag, få en bra bild av hur familjen lever.

Man kan antagligen också ana ungefär hur mycket el familjen förbrukar, naturligtvis beroende på hur effektivt elen används. Men just den delen – hur effektivt familjen möjligtvis använder elen i den stora villan eller med de bilar de har – är en marginell del i hur familjen lever.

Jag undrar därför hur Gudrun Brunegård menar att just de här uppgifterna skulle bidra till att man kan kartlägga vad någon har för levnadsvanor och livsstil.

Anf. 24 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Herr talman! I min inledning tog jag upp exemplet med att vi är övervakade och kontrollerade och hur väldigt många uppgifter som jag själv, och förmodligen även ledamoten, upplever som personliga som samlas in av olika databaser och medieplattformar. Jag tog också upp hur påträngande det kan kännas när man får riktad reklam för att man exempelvis har varit inne på en viss sida. Jag tog det som ett exempel på hur viktigt det är att vi skyddar den personliga integriteten.

Som jag sa i ett tidigare replikskifte samlas mer och mer av den typen av information in, och här har vi att väga mellan olika intressen. Det gäller dels personer som lever med skyddad identitet och på skyddad adress, dels företagshemligheter som behöver skyddas. Där behöver man göra en avvägning, och med det omvända skaderekvisitet har man lagt en sekretess som skydd i första ledet. Offentlighetsprincipen råder dock, och man kan begära ut uppgifter. Men då ska man också kunna visa att det inte leder till men för den det berör.

Genom att detta nu sker får alla elkonsumenter plötsligt sina data överförda till Försäkringskassan. Då behöver vi ha en bra mekanism så att inte allting plötsligt får fötter, så att säga.

Jag vill återigen påpeka att exempelvis Integritetsskyddsmyndigheten, Kammarrätten i Stockholm och Energimarknadsinspektionen har ställt sig bakom förslaget och tycker att det är relevant och rimligt.

Anf. 25 MALIN BJÖRK (C) replik:

Herr talman och Gudrun Brunegård! Jag delar den uppfattning som Gudrun Brunegård målar upp här. Det är redan i dag så att många av våra uppgifter är offentliga, och det kan kännas jobbigt. Men då undrar jag: Vad gör Kristdemokraterna, och vad gör Gudrun Brunegård för att se till att sådana uppgifter ska skyddas i större utsträckning?

Det jag tog upp här nyss är uppgifter som faktiskt inte behövs för att granska makten, alltså var jag bor eller vilken bil jag har. Det är sådana uppgifter som inte på något sätt behövs för att granska makten.

Det gäller däremot elstöden. Elstöden, som vi pratar om nu, är ett sätt som nuvarande regering har valt som metod för att fördela resurser till olika grupper på grund av de höga elpriser vi har i dag. Jag menar att det därför finns ett behov av att få insyn i detta för den enskilde medborgaren för att se om stöden träffar rätt, om de verkligen är effektiva och om de är fördelningspolitiskt rätt. Det kan till exempel gälla någon som vidtar energieffektiviserande åtgärder. Hur påverkar det? Jag menar att detta är en diskussion som vi måste ha.

Däremot kan man fundera över andra aspekter som i dag är offentliga. Men jag hör inte om något förslag från Gudrun Brunegård eller Kristdemokraterna om att sekretessbelägga uppgifter om den bil jag kör eller det hus jag bor i. Det är inte sådant vi pratar om att sekretessbelägga; det är ingenting som finns med här. Jag förstår därför inte riktigt den bild som målas upp här och vad Kristdemokraternas argument är i förhållande till den.

Anf. 26 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik:

Herr talman! Tack, Malin Björk, för viktiga frågor som vidgar diskussionen! Jag vet inte riktigt hur jag ska disponera tiden för att svara på både det som rör den aktuella frågan och det som rör den vidare frågan, som egentligen är mycket, mycket större och som handlar om integritetsskydd kontra offentlighetsprincip överlag.

När det gäller integritetsskyddet totalt förs det ständigt diskussioner. Jag väckte själv en motion förra året när det gäller att se över den typen av frågor. Hur mycket ska egentligen vara offentligt när det gäller vad som ligger på olika hemsidor om ens personliga förhållanden?

Vi har till exempel flera gånger haft diskussioner här i kammaren om brott mot pensionärer, där man på olika sajter kan läsa ut var någon bor, vilken ålder personen har och vad den har för inkomst och förhållanden. På så vis kan pensionärerna bli utsatta för uppsökande brottslig verksamhet som kan vara rent förfärlig, förödande och i högsta grad integritetskränkande. Det här är en stor diskussion som vi behöver föra.

Just ur det perspektivet är det viktigt att vi inte, när vi nu fattar beslut om en tillfällig lagstiftning för en engångsutbetalning, som ju detta handlar om, öppnar upp ännu mer omkring de här sakerna. Sedan är det klart att varje person med något så när socialt och miljömässigt ansvar gör vad man kan för att energieffektivisera. Jag tror säkert att man kan utöva de påtryckningarna även utan att få uppgift om just antalet förbrukade kilowatt-timmar under 2021.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 4 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU10

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning
föredrogs.

Anf. 27 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! En fråga som beskrivs i detta betänkande är styrningen av länsstyrelserna. Dessa har en viktig roll i statens styrning i olika frågor.

Sveriges länsstyrelser skapades genom 1634 års regeringsform. Jag nämner det därför att upphovsmannen Axel Oxenstierna ligger begravd i Jäders kyrka i min hemförsamling. Han lade grunden till den svenska förvaltningsmodellen med självstyrande statliga myndigheter under regeringen. Denna ovanliga modell, som månget statsråd har svurit över, har tjänat Sverige väl men gör att myndigheterna måste styras med andra medel än direkta order.

Regeringen beslutar om förordningar, årliga regleringsbrev som ett resultat av budgeten, instruktioner för länsstyrelserna och så vidare. Styrningen kan synas spretig och granskades av Riksrevisionen i en utredning kallad *Vanans makt*. Den är kritisk till styrningen och påpekar problemen både ur regeringens styrande perspektiv och ur länsstyrelsernas verkställe. Regeringskansliet hade inte en samlad bild av mängden uppdrag, och dessutom visade det sig att länsstyrelserna fick cirka 50 uppdrag via andra myndigheter. Riksrevisionen föreslog då att samla alla uppdrag i regleringsbreven.

KU betonade vid behandlingen av regeringens skrivelse med anledning av granskningen att berörda statliga myndigheter behövde samarbeta med länsstyrelserna. Totalt hade länsstyrelserna 91 uppdrag givna i regleringsbreven 2022, förutom de 50 indirekta via myndigheter och 26 andra uppdrag givna i särskild ordning.

För den som liksom jag har följt länsstyrelsernas verksamhet inifrån sedan 1995 via styrelse och senare insynsråd är regeringens avsikt att minska antalet uppdrag och detaljeringsgraden i dessa välkommen. Även den splittrade finansieringen gör verksamheten svårstyrd för länsledningarna.

Sammanfattningsvis har steg tagits för att göra styrningen tydligare, men också för att ge länsstyrelserna större frihet. Länsstyrelserna är ett viktigt verktyg för staten, och en bättre styrning är välkommen.

Anf. 28 MATHEUS ENHOLM (SD):

Herr talman! Jag kan tillfredsställande nog konstatera att vi, valet till trots, har ett enigt betänkande även i år.

Under hösten har utskottet granskat nio ärenden, och jag kommer att uppehålla mig vid ett par av dem. Jag börjar med synpunkter på regeringens hantering av vissa förvaltningsärenden som avlysning och upplåtelse av jakt.

Utskottet har granskat 14 ärenden som avgjordes av regeringen mellan 2019 och 2021 och funnit att det i några fall brustit i fråga om att oskälig tid förflutit mellan olika handläggningsåtgärder och att det i andra fall

handlat om bristfälligt motiverade beslut. Som ett exempel kan nämnas att det i ett av ärendena tog mer än en och en halv månad från det att ärendet var klart för avgörande till dess att regeringen fattade beslut i ärendet.

Med anledning av iakttagelserna i granskningen finner utskottet också skäl att lyfta fram att det är viktigt att det i alla lägen eftersträvas en så snabb, enkel och kostnadseffektiv handläggnings- och beslutsprocess som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts och utan onödig tidsutdräkt i ärendet.

Ett annat område utskottet granskat är bemyndiganden eller annat lagstöd för regeringens föreskrifter. De grundförfattningar som beslutats av regeringen under riksmötena 2014/15 till 2021/22 har gått igenom av utskottet. Syftet med genomgången har varit att ta reda på i vilken utsträckning regeringen i förordningarna ger en upplysning om vilket bemyndigande eller annat lagstöd som har utnyttjats i det enskilda fallet.

Granskningen har visat att en utveckling har skett som innebär att andelen förordningar som innehåller en upplysning om vilket bemyndigande eller annat lagstöd som har utnyttjats har ökat väsentligt, vilket är positivt. Vi kan samtidigt konstatera att det är stora skillnader mellan de olika departementen när det gäller i vilken utsträckning de beslutade förordningarna innehåller en upplysning om utnyttjat bemyndigande.

KU:s tidigare uttalanden om värdet av att det framgår av en förordning vilket eller vilka bemyndiganden som utnyttjats gäller självfallet oavsett vilket departement som är ansvarigt. Även om det är varje departement som i det enskilda fallet bedömer behovet av upplysningsbestämmelser bör således de kriterier som ligger till grund för dessa bedömningar enligt utskottet vara desamma för alla departement. Utskottet förutsätter att iakttagelserna i utskottets granskning följs upp inom Regeringskansliet för att säkerställa att så är fallet.

Herr talman! Konstitutionsutskottet har under hösten även granskat regeringens remissunderlag. En kartläggning har gjorts av de dokument som Regeringskansliet remitterade under 2016/17 till 2020/21. Syftet med kartläggningen var att på en övergripande nivå få en bild av de underlag som Regeringskansliet har remitterat, om det funnits några skillnader mellan departementen och om det skett några förändringar över tid. Frågor av intresse har varit vilka överväganden som kan ligga bakom valet av remissunderlag och vilka fördelar respektive nackdelar som kan finnas med olika typer av remissunderlag. Till grund för granskningen har även legat två promemorior som upprättats inom Statsrådsberedningen.

Här har utskottet haft förhållandevis mycket att säga, och jag ska försöka sammanfatta det hela.

Det är regeringens sak att avgöra hur de utredningar bör bedrivas som anses behövliga som underlag för regeringens beslut. Det innebär att regeringen har att avgöra frågor som utredningsform och att ange riktlinjer för arbetet.

KU har i tidigare betänkanden redogjort för sin syn på de olika typer av utredningsformer som regeringen har till sitt förfogande, och jag kommer därför att utelämna den delen.

När det gäller själva remissunderlagen ger granskningen anledning till några reflektioner och kommentarer. Av granskningen framgår att Regeringskansliet under den studerade perioden remitterade totalt 1 180 dokument och att antalet remitterade dokument ökade för varje år. Departement

mentspromemorior i Ds-serien och andra promemorior från Regeringskansliet svarade för drygt 50 procent av det totala remissunderlaget. Även betänkanden i SOU-serien och underlag från en myndighet svarade för förhållandevis stora andelar, medan utkast till lagrådsremisser och underlag från kommissionen var mindre vanligt förekommande.

Fördelningen mellan olika typer av remissunderlag var relativt konstant under den granskade perioden. Andelen departementspromemorior i Ds-serien minskade dock, medan andelen andra promemorior från Regeringskansliet ökade förhållandevis mycket.

En uppdelning mellan internt respektive externt framtaget remissunderlag visar också att andelen internt framtaget underlag var högre och andelen externt framtaget underlag lägre under 2020 och 2021 än under 2016 och 2017. Remissunderlagen togs alltså under den granskade perioden i allt större utsträckning fram inom Regeringskansliet.

När det gäller olika typer av remissunderlag konstaterar utskottet att det finns flera fördelar för en regering med att remittera departementspromemorior i Ds-serien, andra promemorior från Regeringskansliet och underlag från en myndighet. Utredningsarbetet kan i regel komma igång snabbare och ta kortare tid än vid framtagandet av ett betänkande i SOU-serien. Därmed kan de nämnda remissunderlagen också vara att föredra i de fall det är bråttom att åstadkomma en förändring på ett visst område eller lösa ett akut problem. När det gäller promemorior framtagna inom Regeringskansliet har dessutom det ansvariga departementet en annan kontroll över vad som föreslås och kan bestämma om en promemoria ska publiceras eller inte och i vilken form.

Det kan också konstateras att utredningskapaciteten inom Regeringskansliet är begränsad och att internt framtagna remissunderlag därmed inte alltid kan bli lika genomarbetade som till exempel betänkanden i SOU-serien. Till skillnad från formellt tillsatta utredningar saknas det dessutom vid internt utredningsarbete inom Regeringskansliet medverkan från externa experter eller en bred representation av olika intressen. Det finns inte heller eventuella avvikande meningar att redovisa.

Utskottet vill med anledning av vad som framkommit i granskningen framhålla värdet av att i efterhand kunna ta del av det underlag som har remitterats och legat till grund för regeringens beslut. Detta gäller särskilt när det är fråga om förordningar och lagförslag.

Att samtliga underlag som remitteras numera finns tillgängliga på regeringens webbplats är som utskottet tidigare framhållit positivt. Det ökar även möjligheten för andra än remissinstanserna att bidra med synpunkter genom att inkomma med spontansvar. Samtidigt innebär publiceringar bättre tillgänglighet och underlättar för den som i efterhand vill ta del av underlaget, till exempel för att studera förarbeten till en lag.

Herr talman! Det finns mycket i höstens granskning som är intressant och läsvärt, men jag hänvisar alla till att läsa granskningsbetänkande KU10, som finns att ta del av på nätet.

Anf. 29 ULRIK NILSSON (M):

Herr talman! I årets höstgranskning är vi, som redan framhållits, eniga. Det är egentligen inte ett betänkande utan en redovisning för kammaren av granskningen. Höstgranskningen är sådan till sin karaktär att den fokuserar ganska mycket på organisatoriska frågor och lite mindre på politiska frå-

gor. Det handlar till stor del om hur ärenden hanteras och vilka bedömningar som görs.

Det gör att det av och till, kan jag tycka, kan bli lite frustrerande att läsa. Jag har bakgrund som gammal kvalitetsrevisor och är van vid att rekommendera vad som ska göras. Men här fungerar det mycket så att det finns trådar att dra i för att förändra rutiner, men så länge regeringen är nöjd med hur det fungerar har regeringen möjlighet att jobba på det sättet, herr talman. Det är regeringens beslut som är avgörande. Jag ska inte säga att alla de goda uppslag som finns på många ställen faller på hälleberget, men det gör att vi inte kan säga: Det måste ni genomföra. Det skulle nämligen strida mot den arbetsfördelning som finns.

Icke förty finns det i granskningarna ett antal saker som kan vara värda att uppmärksamma och fundera på. Det gäller alltifrån hur man säkerställer tryggheten i fråga om elektroniskt publicerade förordningar och författningar till vilka underlag man har i lagstiftningsärenden eller vilka hänvisningar man har till författningar när man utger dem. Det finns alltså ett antal spår här, herr talman. Det finns anledning att ta upp och analysera dem.

Herr talman! Det finns en punkt där det finns ett lite större allvar i granskningen. Det gäller det som dolts under rubriken Vissa förvaltningsärenden. Där förs ett resonemang om hur länge man kan vänta med att hantera en begäran om inhibition. När någon överklagar ett beslut kan man också be att få det iniberat, det vill säga att beslutet inte verkställs under den tid överklagan prövas.

Här gäller det jaktärenden enligt rennäringslagen. I många fall har man kunnat se att ett beslut har överklagats. Beslutet har iniberats, vilket är ett skydd mot att begå misstag. Men det har dröjt så länge innan inhibitionen är prövad att jaktillfället är överståndet, det vill säga att inhibitionen i realiteten har blivit ett sätt att förhindra. Det går inte att säga att det är en medveten strategi. Men det är viktigt att uppmärksamma att det är en fara om inhibitionshanteringen upplevs som ett skäl eller en möjlighet att förhindra det som är avsikten med reglerna. Det här är ett memento. Ta hänsyn till detta! Fundera på det!

Herr talman! I övrigt är granskningen också lite grann av en uppslagsbok. Det gäller inte minst de delar som hanterar regeringsskiftet. De innefattar en uppräknig av och möjlighet att få reda på hur många anställda som finns i Regeringskansliet och en hel del statistik.

Totalt sett är det ett betänkande som förtjänar att läsas och att reflekteras över. Men det förtjänar också att sägas att ett enigt konstitutionsutskott inte hittar någonting att rikta kritik mot, utöver det lilla resonemanget eller farhågan om tidpunkterna för inhibitionsbeslut.

Herr talman! Jag tycker att det är ett bra ärende. Jag är nöjd över att vara en del i konstitutionsutskottet, som nu överlämnar granskningen till riksdagen. Den är inte föremål för något riksdagsbeslut. Därför blir det inget yrkande från mig.

Anf. 30 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Precis som har redogjorts för tidigare gör konstitutionsutskottet varje år två granskningar, en på våren och en på hösten. Detta gäller redovisningen av höstens granskning. Den är lite mer inriktad på statsrådets administrativa tjänsteutövning och handläggningen av reger-

Prot. 2022/23:51
25 januari

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

ingsärendena. Denna gång innehåller betänkandet nio ärenden. Vissa ärenden är som tidigare sagts årligt återkommande, till exempel regeringens sammanställning, medan andra ärenden kan vara kopplade till aktuella händelser eller helt enkelt något som utskottet har valt att titta närmare på. Exempelvis var flera ärenden förra året kopplade till pandemin på olika sätt.

Utskottet har som vanligt gjort ett antal iakttagelser som, precis som andra ledamöter har sagt tidigare, kan ses som medskick till regeringen för framtiden. Jag vill liksom tidigare talare uppmärksamma några av dessa.

Det första ärendet jag vill uppmärksamma är granskningen av regeringens styrning av länsstyrelserna. Styrningen sker såväl genom regleringsbrev som genom andra uppdrag. Vi vill i årets granskning i denna del understryka vikten av samordning och helhetssyn vid beredningen av uppdrag till länsstyrelserna, oavsett om uppdraget kommer via regleringsbrev eller på något annat sätt.

Vi noterar också att regleringsbrevet till länsstyrelserna numera innehåller en bilaga där samtliga pågående uppdrag anges och vilka det har beslutats om i särskild ordning. Vi ser positivt på dessa åtgärder, som ett led i att åstadkomma bättre samordning och helhetssyn vid styrningen av länsstyrelserna. Men i sammanhanget vill vi liksom tidigare framhålla att en förutsättning för att länsstyrelserna ska kunna fullgöra sin funktion som samordnare är att berörda statliga myndigheter samarbetar och har i uppdrag att samarbeta med länsstyrelserna.

Herr talman! Ett annat ärende som jag skulle vilja lyfta fram, även om tidigare talare också har gjort det, rör regeringens remissunderlag. Man får vara ärlig och säga att det kanske framför allt är vårt eminenta kansli som har gjort en kartläggning av de dokument som Regeringskansliet har remitterat under ett visst antal år. Syftet med kartläggningen är att vi i utskottet på en övergripande nivå ska få en bild av de underlag som Regeringskansliet har remitterat. Har det funnits skillnader mellan olika departement? Har det skett förändringar över tid?

Frågor som är av intresse är vilka överväganden som kan ligga bakom valet av remissunderlag och vilka fördelar respektive nackdelar som kan finnas med olika typer av underlag.

Vikten av en god remissprocess har jag redan lyft fram i dag, men vi konstaterar inledningsvis – precis som tidigare talare sagt – att det är upp till regeringen att avgöra hur de utredningar bör bedrivas som anses behövliga som underlag för regeringens beslut.

Det innebär också att regeringen avgör vilken utredningsform och vilka riktlinjer som ska gälla för arbetet. Det kan givetvis finnas flera omständigheter som påverkar i vilken form man vill ha underlagen. Det kan bero på frågornas omfattning och komplexitet eller på om de är av principiell betydelse.

För några månader sedan hade vi här i kammaren en debatt om utlands-spioneri. Enligt mig var det en brist att en särskild utredare hade utrett det. Vi i konstitutionsutskottet brukar föredra att förändringar i grundlagen bereds av exempelvis en parlamentarisk kommitté. Vi konstaterar att regeringen har vidtagit vissa åtgärder för att få en samlad bild och få till en samordning men vill ändå framhålla att det är av vikt att man säkerställer att det finns en samlad bild.

Därmed vill jag tacka utskottskollegorna och vårt kansli.

Herr talman! Vi debatterar här i dag betänkandet KU10 där konstitutionsutskottet granskar statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Det brukar kallas KU:s höstgranskning och görs årligen. Höstgranskningen röner inte alls lika stor uppmärksamhet som vårgranskningen, som bygger på de KU-anmälningar som kommit in under det gångna året och vars resultat dröjer ytterligare några månader.

Jag vill redan i dag passa på att lyfta fram en särskild fråga som är en av dem som granskats närmare under hösten. Jag tänker faktiskt enbart uppehålla mig vid den frågan, och det har flera andra också gjort. Det är en fråga som jag ser att vi i KU kan få anledning att beröra även när vi om några månader står här och debatterar vårgranskningen.

Det jag särskilt vill uppehålla mig vid i dag är hur regeringens ärenden bereds. Det stadgas i grundlagen, närmare bestämt i regeringsformen, att regeringen ska inhämta de upplysningar och yttranden som behövs från berörda myndigheter och kommuner och även från sammanslutningar och enskilda. Det kallas beredningskravet. Sedan är det upp till regeringen att bestämma om en utredning ska anförtros en kommitté, en särskild utredare eller en myndighet. Regeringen kan också besluta att utredningsarbetet ska bedrivas internt inom Regeringskansliet. Oavsett vilken form som väljs för en viss utredning ska det underlag som tas fram skickas på remiss för att inhämta upplysningar och yttranden.

Herr talman! Generellt kan konstateras att när promemorior tas fram inom Regeringskansliet, till skillnad från när en kommitté eller särskild utredare tillsätts, blir processen snabbare och det ansvariga departementet har en helt annan kontroll över underlaget som tas fram. Men när man väljer den formen, ofta för att på kort tid ta fram en promemoria, finns en risk för att den juridiska analysen blir ytlig. När sakkunniga eller experter inte är med under utredningen finns det risk att praktiska problem på det aktuella området inte belyses på ett allsidigt sätt.

När dessa underlag sedan går ut på remiss blir det därmed svårare för remissinstanserna att väga motstående argument mot varandra. Det här känns ju lite bekant, kanske för att vi nyligen debatterade ett lagförslag som hade tagits fram under brådska internt inom ett departement, nämligen lagförslaget om sekretess för elstöd.

Herr talman! Redan under den förra höstgranskningen, alltså hösten 2021, granskade KU remissväsendet och dess utveckling över tid. Det framkom då att en allt mindre andel av de underlag som remitterades var externt framtagna betänkanden från kommittéväsendet, samtidigt som det blivit allt vanligare att departement remitterade promemorior som utarbetats av tjänstemän inom Regeringskansliet.

KU fann att de remissunderlag som tagits fram inom Regeringskansliet i regel hade kortare svarstid och remitterades till färre instanser än de remissunderlag som utarbetats externt. I den här höstgranskningen fördjupas den bilden.

KU har i höst tittat på underlag som Regeringskansliet remitterat under en viss period för att se om det funnits några skillnader mellan departementen och om det skett några förändringar över tid. Särskilt intressant är att se vilka överväganden som kan ligga bakom valet av remissunderlag, alltså valet mellan att lägga uppdraget på en extern utredare eller att utreda internt, och vilka fördelar respektive nackdelar som kan finnas med dessa

olika typer av remissunderlag. Det framgår klart av granskningen att remissunderlagen under den granskade perioden i allt större utsträckning tagits fram inom Regeringskansliet, alltså inte externt.

Det kan finnas fördelar för en regering att remittera interna promemorior. Utredningsarbetet kan då komma igång snabbt jämfört med om man skulle ta fram ett SOU-betänkande. När det är bråttom att få till en förändring på ett visst område kan ju det behövas. Samtidigt är utredningskapaciteten inom Regeringskansliet begränsad, och internt framtagna remissunderlag blir inte lika genomarbetade som till exempel betänkanden i SOU-serien. Dessutom saknar interna pm externa experter eller en bred representation av olika intressen. Med andra ord finns det risk att frågan inte blir allsidigt belyst.

Herr talman! Beredningskravet innebär att när ny lagstiftning ska föreslås ska frågan först beredas ordentligt och få en noggrann genomlysning av olika intressen av experter på området och av erfarna jurister som vakar över våra grundläggande rättigheter. Det kravet är något att värna, dels för att få fram en robust lagstiftning som är väl förankrad och tar olika intressen i beaktande, dels – inte minst – för att få fram rättsäkra förslag med väl grundade konstitutionella överväganden.

När hela KU i förra veckan besökte Riksdagens ombudsmän, JO, fick vi höra att JO före jul mottog ett remissunderlag som var framtaget internt inom Regeringskansliet under stor brådska. JO fick två timmar på sig att svara på remissen. Det räckte inte för att få fram ett genomarbetat förslag i det här fallet eftersom det rörde väldigt komplicerad lagstiftning. JO gör inga hastverk. De tar sina uppdrag på stort allvar. JO avstod alltså från att yttra sig. Det är ett färskt exempel på hur beredningsprocessen gått till på sistone.

Vi i KU tittar bland annat på hur grundlagarna följs – däribland beredningskravet. Det är, enligt mig, ett uppdrag som det finns anledning att ta på stort allvar.

Anf. 32 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Herr talman! Konstitutionsutskottet har under hösten granskat handläggningen av regeringsärendena enligt 13 kap. 1 § regeringsformen. Som ny ledamot i utskottet kan jag inte nog uttrycka min tacksamhet mot det mycket kompetenta och högkvalificerade kansliet och för de väl genomarbetade underlag som utskottet får ta del av.

Eftersom jag kommer ett stycke in i debatten här har flera av de frågor som jag tänkt ta upp redan behandlats, men jag vill ändå beröra dem. Ett av de ärenden jag vill lyfta fram handlar om länsstyrelsernas beslut om upplåtelse av jakt respektive avlysning av jakt. Sådana ärenden har handlagts inom Näringsdepartementet, och de överklagade besluten innehåller inte sällan yrkanden på inhibition. Det är viktigt att eventuella sådana yrkanden prövas skyndsamt, särskilt om en verkställighet är nära förestående och om beslutet bedöms kunna medföra en skada som inte går att återställa eller att en klagande går miste om en rättighet som har stor betydelse för vederbörande.

Av utskottets granskning framgår att sådana yrkanden om inhibition många gånger inte tas upp till prövning förrän i regeringens slutliga prövning av överklagandet. När man kommit så pass långt i ärendet kan det ha hunnit gå så lång tid att inhibitionsyrkandet har förlorat sin betydelse. Där-

för vill utskottet framhålla vikten av skyndsamhet vid dessa yrkanden om inhibition.

Det är viktigt att Regeringskansliet ser över möjligheten att anpassa handläggningsrutinerna för inhibitionsyrkanden för att handläggnings- och beslutsprocessen ska bli så enkel, snabb och kostnadseffektiv som möjligt utan att för den skull minska rättssäkerheten.

Utskottet har också gått igenom elektroniska kungöranden i Svensk författningssamling. De började göras 2018, och utskottet ville nu se på vilket sätt reformen har förändrat författningsarbetet. Vi konstaterar att reformen har inneburit både tids- och effektivitetsvinster, med kortare tid från regeringsbeslut till kungörande.

Det finns dock stora variationer mellan departementens handläggningstider i författningsarbetet. Utskottet förväntar sig att Regeringskansliet ser över detta. Det är också viktigt att det finns en beredskap att kunna garantera säkerheten vid eventuella driftsstörningar i systemet för kungöranden.

Herr talman! Regeringens styrning av länsstyrelserna har också granskats. Vi har riktat in oss på hur regeringen styr länsstyrelserna genom dels uppdrag i regleringsbrev, dels uppdrag som beslutats i särskild ordning, samt på hur beredningen av dessa uppdrag går till. Det är viktigt att uppdragen bereds med samordning och helhetssyn och att berörda statliga myndigheter samarbetar med länsstyrelserna. Om så inte är fallet behöver regeringen vidta styrningsåtgärder för att säkerställa att samarbete kommer till stånd.

Slutligen vill jag nämna utskottets granskning av hur regeringens beredning av förslag till EU-förordningar går till. Enligt utskottet bör valet av beredningsform för svenska ståndpunkter beträffande förslag till EU-förordningar vara grundat på samma överväganden som vid regeringsärenden.

Trots förutsättningar som man inte alltid kan påverka, såsom snäva tidsramar, är det nödvändigt med en gedigen beredning som ger ett fullödigt underlag. Det förekommer en kombination av olika beredningsåtgärder, bland annat kontinuerliga inhämtanden av synpunkter och kontakter mellan Regeringskansliet och berörda myndigheter, ibland med mycket korta svarstider.

Externa beredningsåtgärder bör därför vidtas så fort som möjligt för att ge myndigheter och andra bästa möjliga förutsättningar att bidra med relevant information av hög kvalitet. Redogörelserna talar för att det finns utvecklade arbetssätt som anpassas efter förutsättningarna i de enskilda förslagen och förhandlingarna. I detta fall har utskottet inga invändningar, och det är gott att kunna genomföra en granskning som visar att saker och ting görs på ett bra sätt.

Anf. 33 JAN RIISE (MP):

Herr talman! Många av frågorna i betänkandet har redan diskuterats mycket förtjänstfullt av mina kollegor i utskottet. Jag ska ändå göra några korta kommentarer som vi möjligen kan ta med oss framöver.

Till att börja med vill jag understryka att en tillstyrkan av betänkandet inte nödvändigtvis innebär att vi för framtiden kan tänkas godta de punkter som utskottet diskuterat i år. En sådan punkt handlar om tider i olika sam-

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Granskning av stats-
rådets tjänsteutövning
och regeringsärendes
handläggning*

manhang – tiden mellan en författnings offentliggörande och dess ikraftträdande, tiden i inhibitionsärenden och tiden i andra sammanhang.

Det är viktigt och nödvändigt att den tid som fastställs, inte minst vad gäller tiden mellan en kungörelse och ett ikraftträdande, är tillräcklig för att man ska kunna anpassa sig och svara på frågorna och att ingen lider skada, något som togs upp tidigare avseende jakt. Detta säger jag för övrigt utan att ha några synpunkter på typen av ärende.

Regeringens remissunderlag ägnas ett ganska omfattande kapitel. Utskottet påpekar förvisso att det är regeringen som väljer vilket underlag och vilka remisser som behövs för att kunna presentera väl underbyggda förslag. Det tycks som om antalet underlag som tas fram internt på Regeringskansliet har ökat i antal under senare år. Detta är inte nödvändigtvis någon nackdel, men för egen del tycker jag att det finns anledning att hålla ett öga på den fortsatta utvecklingen.

Vi har i Sverige en tradition av gedigna utredningar genomförda av parlamentariskt sammansatta kommittéer, som för all del kan ta tid men som garanterar en allsidig belysning, låter många röster komma till tals och där många perspektiv kan behandlas.

I en nära framtid kommer direktiv för en utredning avseende public service-tillstånd för kommande åtta år efter att nuvarande avtal går ut. För vår del ser vi det som självklart att så pass viktiga direktiv som berör väldigt många människor också behandlas av en parlamentariskt sammansatt kommitté.

Slutligen vill jag säga några ord om beredningen av förslag till EU-förordningar. Valet av beredning av svenska ståndpunkter bör vara grundat på samma sätt som beredningen av regeringsärenden. Även detta har diskuterats tidigare i dag, och jag har inga invändningar mot det här. Men tidsramarna inom förvaltningarna i Bryssel lägger ibland hinder i vägen. Man ska komma ihåg att begreppet midsommar och svenska semesterperioder är något mer eller mindre okänt inom EU-byråkratin i Belgien. Det gäller att hantera detta på ett ändamålsenligt sätt, och det måste dokumenteras på ett rimligt sätt.

Det förefaller som att vi kommer att ha anledning att återkomma till detta. Redan i dagarna har vi diskussioner om hur saker och ting går till när det gäller tider – återigen – exempelvis i hanteringen av eventuellt EU-stöd för utbyggnad av svenska stambanor.

Allra sist vill jag lägga till något som togs upp angående länsstyrelsernas styrning. Det är ett medskick som jag har fått från länsstyrelsen där hemma, den i Halland. Efter mötet med dem stod det klart för mig att det faktiskt läggs väldigt mycket mer resurser på att hantera kärnkraftsfrågor än vad jag trodde; Halland är ju ett kärnkraftslän. Mycket tid och resurser läggs där på säkerhetsfrågor. Det görs även i de kommuner som ligger närmast.

På ett sätt är det betryggande att mycket tid läggs på dessa frågor. Men det är också oroande eftersom det betyder att det inte är helt säkert. Annars hade det inte krävts så mycket av förberedelser, genomgångar och andra ärenden för att man ska kunna hantera det hela.

Anf. 34 MALIN DANIELSSON (L):

Herr talman! I den årliga höstgranskning som konstitutionsutskottet genomför finns det ett par saker som jag vill lyfta fram.

Det första gäller granskningen av hur regeringen styr länsstyrelserna. Länsstyrelserna har ett brett uppdrag som spänner över många områden. Deras uppdrag regleras i regleringsbrev men även genom uppdrag som ges i särskild ordning utanför regleringsbrevet. Antalet uppdrag är omfattande. År 2022 riktades 91 uppdrag till länsstyrelserna i det gemensamma regleringsbrevet, och utöver det finns 26 pågående eller nya uppdrag som givits i särskild ordning till en eller flera länsstyrelser.

Denna styrning granskades under 2019 av Riksrevisionen som fann brister i beredning av uppdragen. Man såg även ett behov av att stärka helhetsperspektivet i styrningen av länsstyrelserna.

Utskottets granskning visar att åtgärder har vidtagits för att åstadkomma en bättre samordning och helhetssyn vid styrningen av länsstyrelserna, och utskottet ser väldigt positivt på detta. Bland annat innehåller regleringsbrevet numera en bilaga med en översikt över samtliga uppdrag.

Tidigare granskning har också visat på vissa svårigheter för länsstyrelserna att utföra sitt samordnande uppdrag, då motsvarande uppdrag har saknats hos berörda myndigheter. Utskottet framhåller återigen att det är en förutsättning att berörda statliga myndigheter samarbetar med länsstyrelserna i den utsträckning som krävs. Om det inte uppfylls faller det på regeringen att vidta styrningsåtgärder som säkerställer att samarbetet kommer till stånd.

Den andra del jag vill lyfta fram, herr talman, handlar om elektroniska kungöranden i Svensk författningssamling. Elektroniska kungöranden infördes 2018. Utskottet konstaterar att reformen har inneburit såväl tids- som effektivitetsvinster i författningsarbetet, vilket är mycket positivt. Tiden mellan regeringens beslut om utfärdande och själva kungörandet har förkortats. Dock är det stora skillnader mellan de olika departementens handläggningstider. Antalet dagar från beslut om utfärdande till kungörande varierar mellan som bäst 3,4 dagar och upp till 6 dagar i snitt. Det vill utskottet uppmärksamma Regeringskansliet på för att omotiverade variationer ska kunna motverkas.

Avslutningsvis vill jag tacka utskottskansliet och utskottskollegorna för ett väl genomfört arbete med höstgranskningen.

Anf. 35 MIRJA RÄIHÄ (S):

Herr talman! Jag kommer att uppehålla mig vid en enda fråga. Det är en fråga som flera har tagit upp här, men jag tycker att den är principiellt viktig. Den handlar om överklagande av beslut om upplåtelse av jakt eller avlysning av jakt. Jag är nog en lämpad talare i den här frågan, då jag har bott i Stockholm sedan 1976 och aldrig hållit i ett gevär eller en hagelbössa.

Förvaltningslagen är tydlig när det gäller vissa allmänna krav på handläggningen. Handläggningen ska vara enkel och snabb och så kostnads- effektiv som möjligt. I kravet på snabbhet ligger att ett ärende bör tas upp till avgörande så snart som möjligt efter det att utredningen av ärendet avslutats. Utskottets granskning har visat att så icke är fallet, vilket beskrivs i betänkandet KU10. Rubriken för det jag har tittat på kanske inte låter så märkvärdig: Vissa förvaltningsärenden.

Herr talman! Det anges i förvaltningslagens 46 § att beslutsmyndigheten skyndsamt ska överlämna ett överklagande och övriga handlingar i ärendet till överinstansen. Det framgår dock av genomgången att ett antal ärenden lämnats från länsstyrelsen till Näringsdepartementet sent; det tog en vecka eller mer. Detta gäller 3 granskade ärenden av 14. I ett antal ärenden tog det flera veckor och i något fall en månad från det att ärendet som innehöll ett yrkande om inhibition kom till Näringsdepartementet till dess att beslut fattades. I flera fall blev yrkandet inaktuellt, eftersom beslutet fattades först efter utgången av tidsperioden som var aktuell. Detta gäller 5 ärenden av 14.

Ett beslut ska också innehålla en motivering. En sådan ska givetvis den som har överklagat få. Men den saknades i ett av ärendena. Man hade behövt ha med en klargörande motivering till beslutet om avslag av yrkande om inhibition. Utskottet har tidigare tagit upp i flera granskningar innan jag kom in i utskottet att detta behövs för att en fast och enhetlig praxis ska kunna upprätthållas.

Givetvis låter det inte som att det är så många ärenden som inte har hanterats i tid eller där det saknas motivering, men det är sammanlagt bara 14 ärenden som har granskats i höstgranskningen.

Konstitutionsutskottet har efter sin granskning förstås lämnat en del synpunkter. De överklagade besluten innehåller ofta yrkanden om inhibition och kan avse perioder i nära anslutning till överklagandet. Därför är det angeläget att Regeringskansliet är vaksamt på detta i fortsättningen och följer upp att länsstyrelserna överlämnar överklagade ärenden till regeringen så fort som möjligt. Givetvis är det viktigt att yrkanden om inhibition prövas skyndsamt, precis som lagstiftningen säger. Utskottet konstaterar också i ärendet att inhibitioner många gånger inte ens tas upp till prövning innan regeringen slutligt prövar överklagandet, eftersom yrkandet har mist sin betydelse.

Herr talman! Det som är viktigt framöver är att Regeringskansliet tar till sig utskottets synpunkter och tankar. Det handlar om beslut som kan medföra en skada som inte kan repareras efteråt eller orsakar en rättsförlust av betydelse för klaganden.

Nu handlar det om jakten, men om inte Regeringskansliet är vaksamt kan det nästa gång handla om ett annat slags överklaganden som inte hanteras så som förvaltningslagen säger.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 5 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU5

Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen föredrogs.

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU11

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse (redog. 2022/23:JO1)
föredrogs.

Anf. 36 MIRJA RÄIHÄ (S):

Herr talman! När jag först såg detta ärende på listan var min första tanke: En rapport – detta är väl inget märkvärdigt? Men så fel man kan ha! JO:s ämbetsrapport är fängslande läsning när man inser vilka variationer det finns i de anmälningar som kommer till JO.

Herr talman! JO har fått ett kraftigt ökat antal ärenden. Ökningen avser främst anmälningar som gäller Försäkringskassan, Kriminalvården, polisen och utlänningsärenden. Det som är problemet är att dessa myndigheter inte har någon ordinarie tillsyn. Detta gör att medborgarna skickar sina anmälningar direkt till JO. På detta sätt blir också tillsynen extraordinär. Jag har dock sett anmälningar som JO inte borde användas till. Men kommer det in en anmälan behöver JO givetvis göra någonting åt den, även om svaret är att klagomålet inte rör JO:s område. Jag såg på sociala medier att en medborgare hade anmält sin arbetsgivare till JO för att man på arbetet infört stämpling vid in- och utpassering. Det är en partsfråga, men den hamnade på JO:s bord.

Herr talman! Givetvis har JO försökt att lösa frågan om det ökade antalet ärenden, bland annat genom att delegera ärenden till byråcheferna. Det finns även en plan framöver att delegera ärenden till vana handläggare.

Konstitutionsutskottet tar upp följande i sitt ställningstagande: ”En grundläggande förutsättning för att JO ska kunna fullgöra sitt extraordinära tillsynsuppdrag ... är att det finns en välfungerande ordinarie offentlig tillsyn och ett adekvat klagomålssystem.” Vidare noterar utskottet att ”2020 års JO-utredning gör bedömningen att det bör tillsättas en utredning med uppdrag att göra en bred översyn av den offentliga tillsynen”. På det sättet kan man se vilket behov det finns av reformer och föreslå de ändringar som behövs när det gäller den ordinarie tillsynen och klagomålssystemet inom respektive verksamhetsområde.

Fru talman! Detta är säkert att gå händelserna i förväg. Konstitutionsutskottet har precis fått den tjocka luntan om översynen av JO-ämbetet. Men när vi hanterar frågan och det man kommer fram till i översynen blir uppdraget att ta ställning till om det behövs en sådan utredning. När det gäller JO-ämbetet kommer arbetet att fortsätta.

Anf. 37 VICTORIA TIBLOM (SD):

Fru talman! Vilken funktion fyller riksdagens ombudsmän? Denna anrika institution instiftades 1809. Om man läser JO:s ämbetsberättelse, som vi i KU har gjort, och dessutom även den översyn av JO-ämbetet som presenterades i december blir syftet tydligt.

Ämbetet har till funktion att skydda den enskilde mot myndighetsövergrepp och att förhindra maktmissbruk. Allmänheten kan skriva till justitieombudsmännen och klaga på hur de blivit behandlade av myndigheter och deras befattningshavare.

Vid JO-utfrågningen i höstas, när ämbetsberättelsen presenterades, gjordes ett par nedslag i olika ärenden som hade väckt konstitutionsutskottets ledamöters intresse lite extra.

För egen del var jag intresserad av det faktum att vi alla i dag är publicister och kan göra våra röster hörda i olika sammanhang. Det kan uppfattats negativt, och det kan sedan få följder. Det var fallet för den polisman som i en insändare kritiserade sina överordnade eller för den lantbruksstudent som kritiserade hanteringen av grisslakt.

Inte mindre än 10 474 ärenden nyregistrerades 2021/22. De områden som ökade mest var klagomål som rörde hälso- och sjukvård, kriminalvård samt polis. Just det stora antalet ärenden från personer som är intagna och som rör Kriminalvården kanske är någonting som vi bör se över. Borde kanske i stället dessa ärenden hanteras av en egen myndighet? JO flaggar i sin ämbetsberättelse för att de står inför stora utmaningar när antalet ärenden kontinuerligt ökar.

Vi får se vad som händer framöver. Men till dess kan jag inte annat än att imponeras av den enorma kunskap och handlingskraft som våra fyra justitieombudsmän besitter.

Anf. 38 ULRİK NILSSON (M):

Fru talman! Lite historienörd som jag är kunde jag inte låta bli att se vad som stod i 1809 års regeringsform.

Där står i 100 §: Justitieombudsmannen åligger att vid varje riksdag till riksens ständer aflämna en allmän redogörelse för sin förvaltning af det honom förtrodda ämbete samt däruti utreda lagskipningens tillstånd i riket, anmärka lagarnas och författningarnas brister och uppgiva förslag till deras förbättring. Var han ock skyldig att emellan riksdagarna årligen ett utlåtande över dessa ämnen genom trycket kungöra.

Det är en viss tradition vi har när vi tar del av ämbetsberättelsen. Den finns tydligen sedan 1810. Det är i år en rätt tjock bok i den serien.

Fru talman! Man kan fundera över varför vi införde en JO. Jag tror att vi kan konstatera att det allra viktigaste är att det är någon sorts sista utpost. Det är en möjlighet att föra fram synpunkter på ett sätt som når riksdagen i dag.

Det är en möjlighet att få synpunkterna prövade inte i sak men i form. JO kan inte fatta ett beslut i stället för en domstol eller en myndighet. Men JO kan påpeka att det inte har gått rätt till eller att man borde ha kunnat göra annorlunda. Det kan för den delen påpekas att det har gått rätt till och att den som klagat är i ogjort mål.

Framför allt tror jag att det allra viktigaste är att vi alla vet att vi har rätt att få en saklig, oväldig och respektfull hantering av de synpunkter vi har och att vi kan lämna dem till JO. Det tror jag är den allra största rollen för JO.

Om man ser på de drygt 10 000 eller nästan 11 000 ärenden som varit föremål för behandling är en del av dem naturligtvis rätt så rutinartade. Men ett antal förtjänar att man tittar på djupet. För egen del var det ett ärende gällande avvägningen mellan politisk åskådning och åsikt i regeringsformen som kom utifrån ett klagomål gällande frågeställningar inför mönstring. Det väckte frågor för mig.

Man kan säkert hitta andra exempel i boken. Den är fördjupande och saklig. Samtidigt är den också en väldigt tydlig temperaturmätare. Klagomål kommer på de områden där medborgarna nu upplever att de har anledning att föra fram synpunkter.

På en gång är det både en möjlighet till fördjupning och därmed också eventuellt förslag till förändringar och förbättringar och en möjlighet att stämna av temperaturen och göra samma bedömningar.

Vi kommer i ett senare ärende om den JO-utredning som är genomförd att bland annat behöva ta ställning till om det ska göras några organisatoriska förändringar. Här har också nämnts behovet av eventuellt en första instans i fler ärenden än vad som är för handen just nu. Vi får återkomma till det.

Fru talman! När vi nu står med JO:s ämbetsberättelse är det med tacksamhet för den genomlysning det ger av det svenska samhället. Det är precis som det stod i 1809 års regeringsform. Det är också ett underlag för vårt framtida agerande.

Det är lätt att anbefalla läsning av ämbetsberättelsen. Det ger en väldigt trovärdig och genomarbetad bild av situationen som den är.

Fru talman! Det är för mig enkelt att ställa mig bakom utskottets förslag att ämbetsberättelsen läggs till handlingarna.

Anf. 39 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! Det finns väldigt många myndigheter i vårt land. Men det är bara ett fåtal som lyder under riksdagen. En av dem är JO. Det är en riktig institution som jag uppskattar alltmer för varje år som går.

När Justitieombudsmannens årliga ämbetsberättelse kommer släpper jag nästan allt annat. Denna årliga bok är nog den viktigaste temperaturmätningen vi har på hur Myndighetssverige fungerar och har en minst sagt stolt historia. Jag får nog erkänna att det inte enbart är Ulrik Nilsson som är lite av en historienörd. Nu kommer jag att grotta ned mig lite grann – till utskottets förtjusning, antar jag.

Det är en minst sagt stolt historia. JO-ämbetet var en svensk uppfinning när det inrättades 1809. Även om mycket givetvis har förändrats sedan dess – det är ändå över 200 år sedan – är det ganska mycket i uppdraget som är sig likt än i dag.

Precis som då granskar man att lagar följs och att myndigheter och deras tjänstemän sköter sitt arbete. Precis som då gör man inspektioner och kan föreslå förändringar och förbättringar. Precis som då kan man väcka åtal, även om den rätten mest användes på 1800-talet. Framför allt handlar det om att ta emot klagomål från enskilda och genom sina beslut ge dem upprättelse när den offentliga makten har gjort fel.

I år precis som tidigare år har jag haft förmånen att arbeta i konstitutionsutskottet. Vi har i samband med överlämnandet också haft möjlighet att få träffa justitieombudsmännen och ställa frågor på både ett öppet och ett ordinarie sammanträde. Utskottet har dessutom nyligen besökt JO:s verksamhet. Vi kommer, precis som tidigare talare har sagt, även senare i år att behandla utredningsbetänkandet om översynen av JO-ämbetet.

Fru talman! Nyligen roade jag mig med att läsa gamla ämbetsberättelser. De finns tillgängliga på JO:s hemsida, men de allra äldsta finns på Kungliga bibliotekets hemsida.

Tidigare år när utskottet har behandlat ämbetsberättelsen har ledamöter, även jag, ibland funderat över vilket genomslag JO:s beslut egentligen får när exempelvis vissa myndigheter får återkommande kritik utan att förbättring verkar ske. Då är det en aning lustigt, eller kanske nedslående, att jag i den tidigaste ämbetsberättelse jag har hittat, från Carl Peter Törnebladh som överlämnades 1828, hittar ärenden som faktiskt liknar dem vi har kunnat läsa om de senaste åren. Eller vad sägs om att en herr Gren efter avkunnad dom år 1827 blev kvar i häktet i stället för att få komma i fängelse? Det är faktiskt precis som ett ärende i årets ämbetsberättelse där en intagen inte har förts över till anstalt inom den tid lagen anger.

Jag ska inte citera en massa 1800-talstext – dagens ämbetsberättelse är lite mer lättläst, och jag rekommenderar alla att läsa den – men en liten del av 1828 års inledning till JO:s ämbetsberättelse vill jag delge er andra. Jag ska försöka prata 1800-tal här; ni får visa förståelse: ”Att om sådana förhållanden till Rikets Ständer, äfvensom till allmänheten afgifva berättelse; så visar sig deraf Lagstiftarens för samhällets bästa beräknade mening hafva varit, att väcka och underhålla uppmärksamheten hos Statens Embetsmän på deras pligters noggranna uppfyllande, genom medvetandet, att, till afvikelsernas beifran och kungörande, alltid emot dem står en annan lagligen konstituerad Embetsmyndighet.”

Jag tycker att detta lilla stycke fångar något som är minst lika giltigt i dag, nämligen att JO bara genom sin existens, men också givetvis genom sina granskningar, utifrån klagomål eller på eget initiativ, bevakar våra fri- och rättigheter, höjer rättssäkerheten i vårt samhälle och ytterst är en viktig aktör som är delaktig i att upprätthålla vårt demokratiska system. Om du eller jag skulle känna oss illa behandlade av det offentliga på något sätt finns det någon som vi kan vända oss till för att få vårt klagomål prövat och som står på vår sida, som bevakar dina och mina rättigheter. Det är något som vi bör värna om och vara rädda om.

Men då måste det också, precis som tidigare talare har sagt, och som också KU har sagt flera gånger tidigare, finnas ordinarie tillsynssystem så att JO:s resurser kan användas till den extraordinära tillsynen. Detta är väldigt viktigt till exempel vad gäller kriminalvården. Det är inte rimligt att JO ska behandla så många klagomål därifrån som hade kunnat granskas av en ordinarie tillsynsmyndighet om en sådan hade funnits. Det är hög tid att man ordnar detta. Precis som flera har varit inne på tidigare är det något som utskottet under många år har framhållit och även gör i år. Detta gäller särskilt med tanke på att antalet klagomål har ökat över tid, vilket i sig givetvis inte enbart är negativt, men det är viktigt att JO har goda förutsättningar att utöva sin granskning och tillsyn.

Fru talman! Jag vill ändå säga något om de ärenden som är med i årets ämbetsberättelse. Det är viktigt att komma ihåg att bakom varje klagomål till JO finns en person som känner sig felaktigt behandlad och där tilltron till det offentliga troligen har försämrats.

Det kan vara fråga om långa handläggningstider hos myndigheter för dem som berörs. För en del människor innebär det att hela livet står på vänt. Det kan innebära en ekonomisk katastrof när man inte får beslut om till exempel ekonomiska ersättningar.

De ärenden som berör mig mest är när minderåriga, alltså barn, far illa. Även i år finns det tyvärr ett antal sådana fall där barn antingen själva eller genom att vara närvarande när en anhörig utsätts blivit vittne till eller offer för felaktig behandling av vår offentliga makt. JO lyfter fram flera ärenden, och jag ska nämna några.

Ett ärende gäller en pojke som först blev kroppsvisiterad utomhus för att sedan bli kroppsbesiktigad i ett trapphus – trots att sådant av integritetsskäl ska ske inomhus och avskilt.

Ett annat ärende gäller hur polisen beslutade att en flicka skulle förhöras, men när hon inte var hemma utan i stället i en butik åkte polisen dit och höll förhöret i butiken – trots att platsen och formerna för förhöret var i direkt strid med principer och bestämmelser.

I ett ärende omhändertog polisen en 13-åring utan grund, och efter att pojkens föräldrar berättat om detta i medier gjordes en orosanmälan av poliserna. JO:s utredning ger inte något stöd till att det fanns en särskild anledning för polisen att göra en orosanmälan.

Det har hänt att barn i socialtjänstens vård misstänkts ha utsatts för sexualbrott, men att socialtjänsten, trots vetskap, inte agerat.

Det är sådana ärenden som faktiskt stannar kvar ett tag. Givetvis är alla ärenden i JO:s ämbetsberättelse viktiga och berör människor, men just i ärenden som gäller utsatta barn är det inte svårt att fundera över vilka följder som uppstår för framtiden. Vilken tilltro kommer man att ha till vårt samhälle i framtiden när man har blivit utsatt för ett övergrepp i ung ålder?

Anf. 40 MALIN BJÖRK (C):

Fru talman! Våra myndigheter har makt gentemot enskilda. En myndighetsperson kan besluta om åtgärder som är högst ingripande för den enskilda. Och en myndighet kan komma fram till att du är eller inte är berättigad till en viss förmån, ibland efter hyfsat kort tid, emellanåt efter lång väntan. Hur våra myndigheter ska agera bygger på de lagar vi beslutar om i den här kammaren. Så följer då våra myndigheter de lagar som vi har klubbat igenom? När du som enskild individ kommer i kontakt med myndigheter, får du en lagenlig och i övrigt korrekt behandling? Att se till att så sker är vad Riksdagens ombudsmän, JO, har ögonen på.

Under senare år har vi världen över tyvärr sett en tydligt negativ utveckling, en utveckling där allt fler stater går i auktoritär riktning och där allt färre av oss i världens befolkning lever i en fullvärdig demokrati. I dessa tider kan inte värdet av att värna rättsstatens principer nog betonas, det vill säga att värna rättssäkerheten och den enskildes grundläggande fri- och rättigheter.

I Sverige går vår historia med en ombudsman som ska utöva tillsyn över myndigheternas efterlevnad av lagarna långt tillbaka, närmare bestämt till år 1809, då vi var först i världen med att inrätta en justitieombudsman. Den traditionen kan vi med rätta vara stolta över. Och den traditionen är något vi alla bör se till att värna. Att värna JO som institution är att värna den enskildes grundläggande fri- och rättigheter – något som JO har i uppgift att vaka över. Det är en uppgift som i tider när det blåser auktoritära vindar blir alltmer angelägen.

Fru talman! Ämnet för dagens debatt är den ämbetsberättelse som JO varje år presenterar. Berättelsen innehåller bara en bråkdel av de beslut som JO fattat under året som gått. Under den tid jag har till förfogande i

talarestolen har jag möjlighet att beröra bara en bråkdel av det som finns med i ämbetsberättelsen – det finns stoff för att prata i timtal – men jag väljer att ta upp några saker som oroar.

Det senaste året har allvarlig brottslighet legat högt upp på den politiska dagordningen. Allvarliga våldsbrott som sprängningar och skjutningar får stora rubriker i medierna, och polisens möjligheter att hantera situationen diskuteras. Att drivkraften i den organiserade brottsligheten stavas pengar är välkänt, och ofta nämns narkotikamarknaden som den viktigaste inkomstkällan. Men verkligheten är inte så endimensionell. Kartläggningar som gjorts visar att bedrägerier drar in lika mycket pengar till kriminella som narkotikaförsäljning. Därför är det högst bekymmersamt att JO konstaterar att förundersökningar om framför allt ekonomisk brottslighet har handläggningstider som ofta är oacceptabelt långa. I många fall finns det risk att brotten preskriberas innan utredningen är klar.

Att en avgörande inkomstkälla för den organiserade brottsligheten inte beivras är ett dåligt betyg för brottsbekämpande myndigheter. Om miljarder fortsätter att rulla rätt in i grov kriminalitet näst intill riskfritt och utan att det får några konsekvenser för den som begår sådant som storskaliga bedrägerier – mot äldre, till exempel – kan vi nog tyvärr räkna med fortsatt starka muskler för de kriminella, och då kan våldsspiralen fortsätta.

Fru talman! När vi pratar om brottslighet och vikten av att förebygga och beivra den allvarliga brottslighet vi ser i samhället i dag fokuserar vi ofta på polisen och dess resurser. Det är visserligen inte så förvånande – det är ju med polisens ingripande som arbetet att beivra brott vanligtvis inleds. Men för att beivra brott krävs inte bara poliser. Det krävs åklagare som kan åtala och domare som kan döma, och tyvärr är det alltför ofta så att staten pumpar in resurser i något av leden men inte tar ett helhetsgrepp om rättskedjan.

För egen del är jag just nu klart bekymrad över satsningar eller snarare avsaknad av satsningar på domstolsväsendet, för hos domstolarna är läget minst sagt ansträngt. Det hör jag själv från olika håll.

Det här konstaterar även JO i den senaste ämbetsberättelsen, där fokus bland annat legat på den grundlagsskyddade rättigheten att en rättegång ska genomföras inom skäligen tid. Detta eftersom klagomålen som rör långa handläggningstider i domstolar blir allt fler. Allmänna domstolar får allt fler brottmål att handlägga och har svårt att hålla jämna steg med inflödet. Här finns tecken på att prövningen av mer komplexa mål har skjutits fram i tiden och att omloppstiderna – alltså från att målet kommer in till att det avslutas – blir längre, framför allt vid hovrätterna. Det här är inte godtagbart, konstaterar JO.

Under det öppna sammanträdet här i riksdagen i november, när vi i konstitutionsutskottet hade möjlighet att ställa frågor till ombudsmännen, uttalade sig JO Katarina Pahlsson om läget vid de allmänna domstolarna. Hon framhöll att trycket där är högt till följd av att antalet brottmål som kommer in dit har ökat, straffen har skärpts för många brott och gränsen för obligatorisk häktning har sänkts. Det här har lett till att de häktade målen blivit fler. De häktade målen är så kallade fristmål – de går före i kön och måste tas först. Men det finns ju många andra brottmål som också är högst angelägna att handlägga – särskilt för den som drabbats – såsom bedrägerier, misshandel och rattfylleri.

Om det tar för lång tid att handlägga ett mål går det ut över rättssäkerheten, konstaterade JO. Vittnen glömmer vad de har sett, och man får inte tag i människor som har flyttat. Med det stora tryck som ligger på landets allmänna domstolar i dag finns det absolut risk för rättsförluster, framhöll JO.

Det förekommer att domare vid allmän domstol sitter i förhandling fyra dagar i veckan. Det är förhandlingar som ska förberedas och förhandlingar som ska ledas, och sedan ska man ha överläggning och skriva dom. Att sitta och avgöra mål på löpande band – det säger sig självt att det går ut över rättssäkerheten. Ja, det utgör faktiskt ett direkt hot mot den. Så uttryckte sig JO, detta därför att en domares roll är att göra en grundlig genomlysning av ett mål. Det måste få ta tid att döma, att fatta ett avgörande beslut. Det måste finnas utrymme för reflektion och kritisk analys.

Mot den bakgrunden vill jag verkligen understryka hur viktigt det är att vi värnar domstolarnas resurser och möjligheter att avgöra mål på ett rättssäkert sätt.

Med detta vill jag tacka riksdagens ombudsmän för det arbete som utförts gångna år. Jag yrkar i enlighet med KU:s förslag att JO:s ämbetsberättelse läggs till handlingarna.

Anf. 41 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! 10 747 ärenden anmäldes till Justitieombudsmannen under verksamhetsåret 2021/22. Det är ärenden där enskilda personer upplevt sig felaktigt bemötta eller utsatta för felaktiga beslut. Varje ärende har naturligtvis sin egen berättelse, men ärendemängden i sig vittnar om hur vanliga samhällsmedborgare kan söka rätt och rättvisa gentemot stundom anonyma och kanske okänsliga myndighetsbeslut.

För 212:e gången behandlar nu Sveriges riksdag tjänsteberättelsen från Justitieombudsmannen. Denna institution är jämgammal med konstitutionsutskottet. Båda utgör en del av riksdagens kontrollmakt och inrättades genom 1809 års regeringsform, som flera varit inne på här tidigare.

När utskottet i förra veckan besökte JO:s kansli berättade chefs-JO om bakgrunden: det faktum att Sverige i början av 1800-talet var ett av de allra mest korrumperade länderna, där det inte var lag och rätt som styrde utan pengar och förbindelser. Den förste ombudsmannen – L.A. Mannerheim, som finns avbildad både i konstitutionsutskottets sessionssal och hos JO – reste land och rike runt. Hans granskningar av hur makt utövades gentemot medborgarna ledde till hundratals åtal mot korrupta tjänstemän inom statens förvaltningar.

I dag hör Sverige tack och lov till de minst korrumperade länderna, mycket tack vare den kontrollmakt som finns: Justitieombudsmannen som granskar myndighetsutövning inom statlig, regional och kommunal förvaltning, konstitutionsutskottet som granskar att Regeringskansliet och statsråden följer lagar och förordningar och Riksrevisionen och Justitie-kanslern som bär sina respektive delar. Detta sammantaget bidrar till den allmänna tillit och tilltro till rättssäkerhet och allas likhet inför lagen som på det stora hela präglar vårt land.

I den ämbetsberättelse som dagens betänkande behandlar finns omfattande redogörelser för de i dag fyra ombudsmännens granskningar av att rättsväsendets olika delar och myndigheter som Migrationsverket, Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, socialtjänsten, hälso- och sjukvården

och skolan följer lagen, att deras beslut är sakliga och opartiska och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter inte kränks. Genom dessa granskningar har JO enorm betydelse för den lilla människan som upplever sig illa eller oriktigt behandlad av en myndighet. Genom ett brev eller en anmälan via e-post till JO kan en utredning inledas, och de beslut som JO fattar är vägledande för liknande situationer i hela landet.

Något som jag vill lyfta fram i det här sammanhanget är samhällets skyldighet att vara tillgängligt även för dem som inte är digitaliserade. Under pandemin uppmärksammades svårigheten på vissa håll att boka tid för provtagning eller vaccination eller att begära ut vaccinationsbevis från E-hälsomyndigheten för grupper som saknade e-legitimation, vilket utstängde stora grupper. Så ska det inte vara, och jag vill tro att JO:s kritik var en ögonöppnare för många myndigheter om nödvändigheten att vara tillgänglig för alla, oavsett så kallad digital mognad eller tillgång till erforderliga digitala redskap.

Fru talman! JO tar upp en rad frågekomplex som utifrån den enskildes perspektiv belyser olika samhällsfunktioner. Som beslutsfattare och lagstiftare har vi en skyldighet att ta del av de problem som kommer i dagen och ta fram lösningar, exempelvis när det gäller de brister som påtalas inom rättsväsendet med långa häktningstider, långa väntetider till domstolsbehandling och därefter överfulla fängelser. Det påverkar i högsta grad den enskilda person som är föremål för brottsutredning och kriminalvård – men jag vill också påminna om brottsoffrets perspektiv.

Utskottet framhåller att en grundläggande förutsättning för att JO ska kunna fullgöra sitt extraordinära tillsynsuppdrag på ett ändamålsenligt sätt är att det finns en välfungerande ordinär tillsyn och ett adekvat klagomåls-system. Som exempel kan nämnas den ordinära tillsyn som Ivo utövar över hälso- och sjukvården och den som Skolinspektionen utövar över skolan. Men motsvarande granskningsmyndighet saknas inom rättsväsendet: polis, åklagare, domstolar och kriminalvård. Där är det JO som granskar.

Inom dessa områden, liksom inom hälso- och sjukvården, har ärendemängden ökat kraftigt. Detta kommer utskottet att ha i åtanke när vi senare under våren bereder ärendet om översyn av JO-ämbetet.

Anf. 42 JAN RIISE (MP):

Fru talman! Jag är sist ut, och en hel del bra saker har sagts. Detta är ett ärende som vi är överens om ska läggas till handlingarna. Jag har några små reflektioner kring saker som kanske inte har sagts tidigare.

Fru talman! Utskottet föreslår att riksdagen lägger *Justitieombudsmännens ämbetsberättelse 2021/22* till handlingarna. Bakom den sakliga och aningen torra formuleringen finns en 200-årig tradition och tusentals och åter tusentals timmars arbete av en dedikerad och särdeles kompetent grupp människor, med de fyra justitieombudsmännen i ledningen. Vi är dem ett stort, varmt och hjärtligt tack skyldiga.

Det är de som har vårt uppdrag att utöva offentlig tillsyn och, inte minst viktigt, tillhandahålla ett system för klagomål, öppet för alla som på ett eller annat sätt uppfattar sig som missförstådda eller som helt enkelt inte har fått något tillfredsställande svar från andra myndigheter. Detta system har numera förenklats så att det är möjligt att skicka klagomål via ett formulär på hemsidan.

Samtidigt har antalet klagomål ständigt ökat, till och med kraftigt. Detta kan ha flera orsaker. En är förstas att det, som jag precis nämnde, har blivit avsevärt enklare att skicka in ett klagomål. Ett annat är pandemin och senare vaccinationskampanjerna, som utlöste en lång rad likartade klagomål.

Det är alltså inte alls säkert att ett ökat antal klagomål faktiskt speglar ett stigande missnöje med hur saker och ting sköts i det offentliga Sverige. Det är naturligtvis viktigt att i efterhand söka klarhet i vad det egentligen är som fler anmälningar uttrycker.

Fru talman! Jag vill uppehålla mig ett par minuter vid en typ av ärenden som är särskilt intressanta och viktiga ur rättvisesynpunkt.

I ämbetsberättelsen finns ett specifikt ärende som rör ett LSS-boende, en brukare och brukarens syster, som vid två tillfällen uppfattat att hennes bror blivit inlåst och att han även för övrigt hade stora begränsningar i sin rörelsefrihet. JO uppmärksammade fallet och genomförde en undersökning av hur Ivo, Inspektionen för vård och omsorg, agerat utifrån de klagomål som brukarens syster lämnat in.

En frågeställning för min del rör det förhållande att Justitieombudsmannen genomför en utredning avseende den granskning som Inspektionen för vård och omsorg gjort av det specifika boendet, alltså det som sker när granskaren granskas. JO konstaterade, vilket framgår av ämbetsberättelsen, att Ivo brustit i sin granskning såtillvida att de protokoll som upprättades egentligen inte gjorde det möjligt att avgöra om granskningen varit rimlig.

Fru talman! Detta leder mig tillbaka till min första mening om att utskottet föreslår att ämbetsberättelsen läggs till handlingarna. Det är självfallet helt korrekt och rimligt, och jag har inga andra förslag eller synpunkter på detta.

Men det finns en inneboende risk i att rapporter läggs till handlingarna. Jag har tidigare sett på kommunal nivå att relevanta och välformulerade iakttagelser av verksamheter, till exempel på särskilda boenden, blir till rapporter som också läggs till handlingarna. I de fallen är det förstas oftast de kommunala revisionsnämnderna som utfört arbetet, men principen är densamma.

I förlängningen finns det alltså som jag ser det en uppenbar risk för att brukare på våra olika boenden helt enkelt inte får det de har rätt till. Och när detta eventuellt påpekas av föräldrar, syskon eller andra leder det inte alltid någonvart. Saker och ting består helt enkelt, trots genuina ambitioner och regelverk. Rapporter läggs till handlingarna, och ingen har längre något ansvar för vad som sker.

Ingen skugga ska falla på Justitieombudsmannen i frågan. JO gör det som JO ska göra. Men ingen undersöker om Ivo, som i det nämnda fallet, gör sitt eller om kommunen som äger boendet har gjort sitt.

Med detta sagt, fru talman, är ämbetsberättelsen en guldgruva som fler borde ta del av, och det är ett nöje att föreslå att den läggs till handlingarna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Anf. 43 JOAKIM SANDELL (S):

Fru talman! Vi har i dag att debattera redovisningen av AP-fondernas verksamhet till och med 2021, och jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationen.

I en debatt om AP-fonderna och deras resultat är det centralt att påminna om vad deras uppdrag egentligen är: att förvalta fondmedlen så att de blir till största möjliga nytta för inkomstpensionssystemet. Förvaltningen ska ta sin utgångspunkt i pensionssystemets åtagande. Uppdraget är reglerat i lag och utgör tillsammans med placeringsreglerna ramverket för AP-fondernas arbete. Ur placeringsreglerna kan man bland annat utläsa att fonderna är ålagda att ta hänsyn till miljö och etik i placeringsverksamheten, utan att göra avkall på det övergripande målet om hög avkastning. Fonderna ska inte ha näringspolitiska eller ekonomisk-politiska mål.

Fru talman! När vi tittar på AP-fondernas resultat är det bra att ha i minnet att ärendet alltså gäller 2021 och inte fjolåret. År 2021 präglades av en väldigt stark aktiemarknad, något som inte gäller fjolåret. Detta gjorde såklart att AP-fondernas avkastning under 2021 blev historiskt hög. Buffertfondernas samlade resultat blev hela 338 miljarder efter kostnader. Av dem överfördes 30 miljarder till pensionssystemet för att säkra de löpande pensionsutbetalningarna.

Fru talman! Den 1 januari 2019 fick Första–Fjärde AP-fonden ett nytt mål för placeringsverksamheten: att pensionskapitalet ska förvaltas på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande. Det övergripande målet är dock fortfarande hög avkastning till låg risk. Från den 1 juli 2022 gäller detta även Sjätte AP-fonden.

Syftet med målet är att fonderna ska beakta miljöaspekter, sociala aspekter och bolagsstyrningsaspekter i sin kapitalförvaltning. Målet innebär bland annat att fonderna ska ta fram en gemensam värdegrund för förvaltningen, gemensamma riktlinjer för vilka tillgångar pensionsmedel inte bör placeras i samt gemensamma riktlinjer för hur resultatet av förvaltningen enligt målet ska redovisas.

Gällande Sjunde AP-fonden trädde en ny lag i kraft den 1 januari i år. Lagen innebär bland annat att det införs ett hållbarhetsmål för fondens förvaltning, som innebär att förvaltningen ska ske på ett föredömligt sätt. Särskild vikt ska fästas vid hur en hållbar förvaltning kan främjas.

Avslutningsvis, fru talman – att AP-fonderna förvaltar våra pensionspengar på ett hållbart sätt behöver vi ständigt hålla under lupp och utvärdera. AP-fondernas övergripande mål är långsiktig, hög avkastning för att säkerställa trygga pensioner åt Sveriges löntagare. Långsiktigheten kommer att innebära att till exempel fossila investeringar fasas ut.

Jag vill verkligen understryka vikten av att AP-fondernas efterlevnad noga följs upp. Att förvalta våra pensionspengar är ett stort ansvar. Då behöver investeringarna vara långsiktigt hållbara för att vi ska ha trygga pensioner som busschauffören och sjuksköterskan kan leva på.

Jag är också övertygad om att det finns en stark förväntan från spararna att de pensionspengar AP-fonderna förvaltar går till bra verksamheter och inte till verksamheter som till exempel kränker mänskliga rättigheter eller förstör vår planet. Därför utesluter inte vi socialdemokrater ytterligare förändringar av regelverket om det skulle visa sig nödvändigt.

Anf. 44 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! Jag kommer i det här anförandet huvudsakligen att hålla mig till AP-fondernas hållbarhetsarbete. Det vi kan se är att hållbarhetsarbetet är ändamålsenligt enligt de direktiv som AP-fonderna har fått. Samtidigt kan vi se att AP-fondernas uppdrag inte är tillräckligt tydligt när det gäller hållbarhetsarbetet.

Samtidigt som man avyttrar innehav i viss fossil verksamhet köper man aktier i andra bolag som sysslar med fossil verksamhet. Till exempel var det en AP-fond som under 2021 köpte fler aktier i svartlistade bolag, enligt en granskning som Sveriges Radio publicerade förra året.

Vi kan också se hur AP-fonderna tolkar hållbarhetsuppdraget olika. Medan några bolag har sålt sina innehav i bolag som är involverade i produktion av kärnvapen väljer en av fonderna att behålla sådana innehav. Medan några AP-fonder avvecklat sitt innehav i fossil verksamhet är det några som håller kvar sitt innehav och till och med utökar det.

AP-fonderna har investeringar i företag som är involverade i fossilgasprojekt som bedöms få stora konsekvenser för klimatet och den marina miljön och innebär tvångsförflyttning av lokalbefolkning. En annan investering som en AP-fond har är i ett bolag som äger en kolgruva som har anmälts till OECD för övergrepp mot mänskliga rättigheter och för miljöförstöring. Genom köp av statsobligationer lånar AP-fonderna dessutom ut pengar till flera diktaturer. Listan på oetiska och icke hållbara placeringar kan naturligtvis göras längre än så.

Alla AP-fonder har alltså samma riktlinjer när det gäller hållbarhet, men de tolkar dem olika. Några avvecklar allt innehav i bolag i fossil industri medan andra nyinvesterar eftersom de menar att de kan påverka bolagen inifrån.

Företrädare för en av de AP-fonder som menar att man kan påverka inifrån skrev i en debattartikel i höstas om detta. Jag citerar ur den artikeln: Det är ”bekymmersamt att så många opinionsbildare anser att hållbara investerare bör undvika bolag som är djupt rotade i den fossila ekonomin. Det är genom att vi som ägare ställer krav som vi kan tvinga fram förändringar.”

Just denna AP-fond har innehav i det saudiska statliga oljebolaget Saudi Aramco. Det är världens största fossilbolag och också det bolag som släppt ut mest koldioxid genom historien. Hur kan en svensk AP-fond ställa krav som driver fram förändringar i ett statligt saudiskt oljebolag? Hur har de AP-fonder som har eller har haft innehav i bolag som begått folkrättsbrott påverkat, och hur påverkar man diktaturer genom att köpa statsobligationer? Jag ställde dessa frågor på utskottets öppna utfrågning men fick inga tillfredsställande svar.

Jag menar att vi måste ställa tuffare krav på alla AP-fonder när det gäller miljö och etik. Investeringar i exempelvis saudiska statens oljebolag borde inte vara ett möjligt alternativ. Kraven måste också vara tydliga, så att AP-fonderna inte kan tolka uppdraget olika och anse att det är genom

att köpa och inneha aktier i fossil industri som man bidrar till att nå klimatmålen.

Vänsterpartiet har i ett antal motioner lagt fram förslag på hur AP-fondernas förvaltning ska kunna bli mer hållbar. Vi har föreslagit att miljömässiga och etiska hänsyn ska likställas med målet om hög avkastning, att fonderna inte ska göra några nyinvesteringar i kol, olja eller fossilgas, att fonderna ska divestera befintliga innehav i fossilindustrin, att fonderna ska ha kvantitativa mål för investeringar i förnybar energi och att fonderna inte ska investera i bolag som använder skatteparadis för att undgå beskattning.

Det finns ingen motsättning mellan att göra hållbara investeringar och att ha en hög avkastning. Det har bland annat de bolag som avvecklat aktier i fossil verksamhet visat.

Fru talman! Verkligheten visar att regelverket för samtliga AP-fonder behöver skärpas. Jag yrkar därför bifall till reservationen om att AP-fonderna inte ska investera i företag som aktivt ägnar sig åt lobbying för det fossila och mot klimatåtaganden.

Anf. 45 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut, alltså att riksdagen lägger regeringens skrivelse om AP-fondernas verksamhet till handlingarna, och avslag på motionerna.

I det här ärendet är det viktigt att påminna sig om vad som är AP-fondernas syfte och uppgift i inkomstpensionssystemet. Under de senaste decennierna, framför allt sedan 40-talisterna började gå i pension, har intäkterna från avgifterna minskat samtidigt som utgifterna har ökat. Det är då vi behöver våra buffertfonder, Första–Fjärde AP-fonden och Sjätte AP-fonden, för att göra utbetalningar för att täcka förlusterna. AP-fondernas syfte är just att täcka framtida förluster, och vi ska såklart kunna göra återinvesteringar i dem i tider då pensionssystemet har mer intäkter än utgifter.

Vi moderater och en bred majoritet i riksdagens finansutskott delar regeringens bedömning att fonderna hittills har fyllt just dessa syften i pensionssystemet. De bidrar positivt till den långsiktiga finansieringen av hela inkomstpensionssystemet. Detta kan de göra samtidigt som man främjar hållbarhet och håller en låg risk. Utskottet gör här ingen annan bedömning än regeringen.

Avkastningen för kapitalet – och man ska påminna sig att det handlar om år 2021 – var historiskt hög och uppgick till hela 20,2 procent. Det är betydligt högre än den genomsnittliga årsavkastningen har varit sedan 2001. Den har legat på 7,1 procent. Sammantaget kunde därför buffertfonderna överföra 30 miljarder till inkomstpensionssystemet, samtidigt som fondernas kapital ökade med 308 miljarder kronor.

Jag vill avslutningsvis också peka på att det är väldigt positivt att de uppmaningar som riksdagens finansutskott under tidigare år har kommit med har gett resultat, särskilt när det gäller att också fondernas förvaltningskostnader har minskat. Därutöver kan vi även se goda resultat på hållbarhetsområdet, särskilt också i rapporteringen av det hållbarhetsarbete som man bedriver.

När Riksrevisionen granskade AP-fondernas verksamhet på hållbarhetsområdet kom man med en rad rekommendationer, både för fonderna och för regeringen. Detta är första gången som vi i den här skrivelsen har ett tillägg om hållbarhetsarbetet i stort. Det är positivt. Vi moderater tror

att det är avgörande att vi har transparens och tydlig redovisning av AP-fondernas verksamhet. Detta är viktiga metoder för oss att utvärdera deras arbete.

Det är viktiga metoder, särskilt eftersom vi vill bevara fondernas självständighet och hålla dem borta från politiska diskussioner och känsloladdade argumentationer. Och vi vill kunna bevara en långsiktighet i dessa fonder.

Vi vet att vad som är kontroversiellt en dag inte är det nästa och att kunskapsläget förändras. Att hålla fonderna på armlängds avstånd från politiken är alltså klokt. Men då – särskilt då – behöver man ha bra verktyg för att kunna utvärdera fonderna och ha transparens i deras arbete. Det är positivt att det arbetet nu har påbörjats och utvecklats.

Anf. 46 MARTIN ÅDAHL (C):

Fru talman! Jag vill först instämma i att våra buffertfonder i pensions-systemet, AP-fonderna, i grunden fungerar väl. Det är bra att vi bibehållit systemet med olika fonder, med olika placeringsstrategier, som därigenom minskar risken för stora felaktiga beslut och ökar chansen för att bra placeringsstrategier premieras.

Genom många av de kriser som har drabbat världsekonomin och marknaden har AP-fonderna levererat god avkastning, bättre än marknaden i stort, till rimliga kostnader. Det är dock viktigt att AP-fonderna fortsätter att arbeta när det gäller effektivitet och att hålla kostnaderna nere.

Det är också bra att AP-fonderna sedan över ett decennium har ett väl utvecklat arbete med hållbarhet. Jag vill verkligen ge en eloge till de pionjärer som ledde det arbetet. Detta förväntar sig den svenska allmänheten, men det är också en bra indikator på företags governance, hur man sköter sina företag. Klimatarbetet går nämligen enligt många studier hand i hand med hur väl man sköter företag.

Här vill jag dock säga något om det dilemma AP-fonderna brottas med när det gäller klimatfrågan. AP-fonderna har en exceptionell långsiktighet. De har också ett exceptionellt behov av att sprida riskerna, rent av globalt. Här finns ett slags moment 22.

Pensionsfonder som har innehav i företag som är beroende av fossil energi kan hamna i en situation där värdet av de fossila tillgångarna maximeras genom att man helt enkelt använder oljan, gasen och kolet. Men då minskar det värdet, på grund av den risk som klimatfrågan innebär för resten av det ekonomiska systemet, på alla de andra tillgångarna och på levnadsstandarden generellt för pensionärerna. Det andra alternativet är att vi politiker fattar de rätta besluten så att man inte kan bränna oljan, gasen och kolet. Då förlorar dessa tillgångar i värde, och pensionärerna förlorar pengar.

Det enda sättet att ta sig ur detta moment 22 för en pensionsfond är att på något sätt hålla dessa tillgångar tillräckligt länge för att maximera pengarna och sedan sälja dem dyrt till någon annan, som svartepetter. Det är inte en hållbar strategi för en pensionsfond. Det är därför pensionsfonder, privata och offentliga, över hela världen nu går ur det fossila som intäktsbas. Det har även AP-fonderna gjort. Det är bra att man nu fortsätter att minska klimatriskerna, även om Tredje AP-fonden tyvärr ökat dem lite under det senaste året. Det är också bra att det nu sker en översyn av etikrådet för pensionsfonderna.

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Redovisning av AP-
fondernas verksamhet
t.o.m. 2021*

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Redovisning av AP-
fondernas verksamhet
t.o.m. 2021*

Men med anledning av denna skrivelse om AP-fondernas förvaltning uppmärksammas dock en del av hållbarhetsarbetet som borde vara ännu mer uppenbar än det moment 22 som handlar om att man inte kan ha fossilbränsle utan att sätta pensionärerna på pottkanten. Detta handlar om att ett antal av de företag som man äger ägnar sig åt direkt politiskt lobbyarbete för att förhindra klimatarbete och för att det ska brännas mer fossilbränslen och att detta ska späs på.

Här bidrar företagen, som svenska pensionärer indirekt äger via buffertfonderna, till att aktivt försämra förutsättningarna för samma pensionärer generellt och avkastningen på andra tillgångar. Det är också ett tecken på dålig governance, som jag var inne på. Företag är inte välskötta när de lägger miljoner och i vissa fall miljarder på klimatlobbying mot klimatfrågan.

Det finns tillgänglig information i många västländer om vilka företag som bedriver vilket lobbyarbete och mot vilka företag. Det finns många register. Det finns också organisationer som bevakar detta specifikt, eftersom det är viktigt och avgörande för klimatfrågan, som vi jobbar med.

Det borde därför vara inte bara möjligt utan också självklart att vi som har att övervaka dessa fonder i hållbarhetsarbetet inkluderar att man inte ska jobba politiskt aktivt mot hållbarhet bland de företag som ägs. Det ligger inte i huvudmännens intresse – det vill säga svenska folkets och svenska pensionärens intresse – att deras pengar mot deras vilja går till lobbying mot klimatåtgärder och till att sprida lögnen och desinformation om klimatkrisen. Det ligger i deras intresse, ekonomiskt och moraliskt, att pensionsfonderna har koll på detta och motverkar det.

Jag har svårt att se varför denna kammare egentligen skulle motsätta sig detta. Därför, fru talman, yrkar jag bifall till Centerpartiets reservation under punkt 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

*Barnets bästa vid
fortsatt vård enligt
LVU*

§ 8 Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU

Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU9
Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU
föredrogs.

Anf. 47 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Fru talman! När ett litet barn inte längre kan bo med mamma och pappa utan behöver omhändertas är det inte någon liten sak, men det är beslut som i vissa fall behöver tas för att säkerställa att varje barn får en trygg uppväxt.

Familjen påverkar oss djupt. Det gäller oavsett om familjen fungerar bra eller dåligt. Och den är därför viktig. Den är viktig för enskilda människor, och den är viktig för hela samhället. Familjens grundläggande uppgift är att med kärlek och ansvarsfulla krav alltid stötta och skydda dem som är en del av den. Det innebär att såväl barns som föräldrars rättigheter måste respekteras, även inom familjen.

I de fall som hemmet, som ska vara en borg av trygghet, förvandlas till en plats med hot och våld eller en plats där föräldrarna inte längre kan ge sina barn den kärlek, omsorg och trygghet som de behöver, då behöver vi som samhälle ta vårt ansvar och skydda barnen.

Fru talman! När barn befinner sig i samhällets vård, exempelvis i familjehem, bär vi som samhälle ett särskilt stort ansvar för att säkerställa barnens trygghet och säkerhet. Det gäller också vid beslut om att vården ska upphöra.

Vad som hände den lilla flickan Esmeralda – ”Lilla hjärtat”, som hon kallades – kom att skaka om Sverige. Esmeralda omhändertogs redan på BB som en följd av hennes föräldrars missbruk. Hon placerades i ett kärleksfullt familjehem. Hon hade bott där hela sitt liv när det en dag beslutades att hon skulle ryckas upp från tryggheten och i stället bo hos sina biologiska föräldrar. Det slutade i katastrof. I januari för tre år sedan hittades Esmeralda, vanvårdad till döds, under sängen i de biologiska föräldrarnas lägenhet. Hon hann aldrig fylla fyra år.

Detta fall påvisade vikten av en skärpt lagstiftning för att säkerställa varje barns rätt till en trygg uppväxt. Lagstiftningen, som har kommit att kallas för lex Lilla hjärtat och som trädde i kraft den 1 juli 2022, var ett steg på vägen i det arbetet.

Socialnämnden skulle inte längre få besluta att vården enligt 2 § LVU ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. När socialnämnden prövar om vård enligt LVU ska upphöra ska de särskilt överväga om det finns skäl för flyttningsförbud, och när barnet har varit placerat i samma familjehem i två år ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden.

Det här var viktiga förändringar, men flera steg saknades. Socialdemokraterna var tyvärr inte beredda att i regeringsställning göra tillräckligt för att säkerställa barnens bästa.

Socialutskottet konstaterade för det första att när vården enligt LVU upphör bör socialnämnden ha ett uppföljningsansvar minst ett år efter upphörandet.

Utskottet ansåg för det andra att socialtjänsten ska kunna ställa krav på obligatoriska drogtester för föräldrarna inför umgänge och inför prövning av om vården ska upphöra. Det var knappast för mycket begärt med tanke på alla de barn i vårt land som en gång har svikits och behövt lämna sina föräldrar just på grund av missbruk inom familjen.

För det tredje, fru talman, fann socialutskottet anledning att fatta det historiska beslutet att tillsätta utredningen Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU. Fokus för utredningen har varit att utreda förutsättningarna att införa barnets bästa som ett självständigt rekvisit vid prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra.

Självklart är det bästa för ett barn i de allra flesta fall att få komma tillbaka till sin ursprungliga familj, men det behöver inte alltid vara så. Jag är därför glad över att den här utredningen nu har kunnat överlämnas till socialtjänstministern av ett enigt utskott och att vi tillsammans riktar ett uppdrag till regeringen att beakta remissvaren och därefter återkomma till riksdagen med lagförslag som syftar till att stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga.

Socialutskottet har nu lagt grunden, och vi har anledning att känna hopp om att den nya regeringen kommer att återkomma med fler förslag som på allvar stärker tryggheten och ökar skyddet för samhällets mest utsatta barn.

Avslutningsvis vill jag rikta ett stort tack till hovrättspresident Anders Hagsgård som varit utredare, till utredningssekreterare Mathilda Rydstern, till utredningens experter och till hela utskottkansliet som har jobbat hårt med utredningen.

Jag vill också tacka mina nuvarande kollegor i socialutskottet och våra företrädare för gott samarbete till förmån för barnens bästa. Låt vårt fortsatta arbete präglas av omtanke om vårt samhälles mest utsatta barn så att fler barn får växa upp i trygghet!

(Applåder)

Anf. 48 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Smärtan i att förlora ett barn i familjen är nog omöjlig att fullt ut förstå för oss som inte varit med om det. Men historien om "Lilla hjärtat" gläntade på dörren till den erfarenheten för oss alla.

När jag läste artikeln i Dagens Nyheter kom jag att tänka på Ulf Lundells rader:

Som om min själ har gått ifrån mig för att vara hos dig
Så saknar jag dig

Men när tidigare socialminister Lena Hallengren lade fram lagförslaget lex Lilla hjärtat handlade det inte om vuxnas sorg över ett förlorat barn utan om barns rätt till en trygg uppväxt.

Olof Palme talade om vårt gemensamma ansvar för barnen. Han menade att vi inte skulle hålla på och prata så mycket om mina barn och dina barn, för barn är inte vuxnas privata egendom. Vi måste tillförsäkra barnen de rättigheter som följer av att vara människa, även om deras ord, erfarenheter och muskler inte alltid räcker för att de själva ska kunna hävda sin rätt.

Fru talman! Därför drev den förra regeringen igenom att barnkonventionen nu är svensk lag. Barnens rätt stärktes också genom att lex Lilla hjärtat blev verklighet den 1 juli förra året. Det var ett gott och konstruktivt samarbete över blockgränserna som möjliggjorde ny lagstiftning. För detta ska var och en av er som sitter här inne i dag ha ett stort och innerligt tack!

Nu krävs det i lagen en varaktig och genomgripande förändring av de missförhållanden som föranledde tvångsvården.

Nu finns en skyldighet för socialnämnden att överväga att ansöka om flyttningsförbud. Det är ett sätt att hindra en abrupt hemflytt som barnet kan ta skada av.

Nu är socialnämnden skyldig att överväga vårdnadsöverflyttning efter två år i stället för tre, som tidigare. Vårdnadsöverflyttningar kan skapa bättre förutsättningar för kontinuitet och trygghet i vården.

Nu finns också en skyldighet för socialnämnden att följa upp situationen efter att en placering upphört.

Avslutningsvis finns nu också möjligheten för socialnämnden att besluta att vårdnadshavare och föräldrar ska lämna drogtest inför umgänge och inför prövning av om vård enligt LVU ska upphöra.

Fru talman! Som alla kan höra är detta stora och genomgripande förändringar för att stärka barnens rätt.

Är vi framme nu? brukar barnen skrika från baksätet i bilen. Nej, det är vi inte, och det kommer vi aldrig att vara, för så länge det finns barn har vi en skyldighet att i varje tid göra vårt yttersta för att fortsätta bygget av ett Sverige där barn har en självklar plats och lika självklart egna rättigheter. I det arbetet får vi inte slarva.

Det är därför positivt att vi nu för över lagstiftningsarbetet dit där det hör hemma. Det är givetvis i Regeringskansliet som lagstiftning ska beredas. Där finns en helt annan vana och kapacitet att ta fram propositioner.

Fru talman! Jag hoppas att vi snart kan stärka barnens rätt ytterligare. Jag ser fram emot regelbundna avrapporteringar från regeringen om hur arbetet med detta går.

Lagar blir som bäst genom ett noggrant och eftertänksamt beredningsarbete med hjälp av experter, organisationer och myndigheter, remissrundor och sakkunniga, lagråd och lagkommentarer. Svensk demokrati är vacker, hör ni!

Det är så vår tids politik görs till juridik för framtiden. Det är paragrafer som kan bidra till att barns uppväxt präglas av ömhet och livskänsla, värme och spontanitet, samvaro och gemenskap och ytterst något så fantastiskt som glädje.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 49 CARITA BOULWÉN (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande SOU9 *Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Fru talman! Alla barn har rätt att växa upp under trygga och säkra förhållanden, få en god omvårdnad och ha stabila förhållanden i hemmet. Men tyvärr ser verkligheten inte ut så för alla barn och unga här i vårt land.

Jag är därför glad över att det är ett enigt utskott som står bakom detta utskottsinitiativ. Vi föreslår ett tillkännagivande till regeringen om att den, med utgångspunkt i promemorian *Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU* och med beaktande av remissvaren, ska återkomma till riksdagen med ett lagförslag som syftar till att stärka barnrättsperspektivet och rätts säkerheten för barn och unga.

Fru talman! Jag är ny ledamot här i riksdagen men har i mina tidigare uppdrag bland annat suttit som ledamot i nämnd och utskott för individ- och familjeomsorg under de två senaste mandatperioderna. Jag har tagit del av och varit med och fattat beslut i många ärenden som rör det som berör mig allra mest: utsatta barn och unga.

Det handlar om barn och unga som far illa i hemmet och där vi tvingas fatta beslut om omhändertagande och placering för vård utanför det egna hemmet på grund av trasiga familjesituationer, missbruk, våld eller allvarliga brister i föräldraförmågan. Det kan också handla om det egna beteendet och att barn och unga av olika anledningar hamnar snett i livet och riskerar att skadas i ännu högre grad, antingen för stunden – i situationen – eller i ett livslångt perspektiv.

Lika ont som det gör i hjärtat när man ser barn, unga och familjer befinna sig i en tragisk och destruktiv situation eller miljö, lika mycket vär-

mer det när vi med små eller lite större insatser lyckas vända utvecklingen så att familjerna och individerna blir väl fungerande och välmående igen.

Fru talman! Jag är därför oerhört glad och tacksam över att nu få vara en del av detta utskott och att som ledamot i riksdagen för Sverigedemokraterna få möjlighet att vara med och påverka och bidra till att fler får en god uppväxt och till att vi får en bättre lagstiftning på plats för alla barn och unga och deras familjer här i Sverige.

Sverigedemokraterna arbetar alltid för alla barns rätt till en trygg och säker uppväxt, en god omvårdnad och en värdig fostran. Detta är något som barnens vårdnadshavare i första hand ansvarar för, men i de fall där barn och unga inte får sina grundläggande behov tillgodosedda i sitt hem eller där de riskerar att allvarligt skadas fysiskt eller psykiskt måste samhället träda in och bistå med den hjälp och de resurser som krävs. Inga barn ska behöva uppleva känslan av att samhället sviker dem.

Fru talman! Att skilja barn från deras vårdnadshavare är ett stort ingrepp, men tyvärr är det i vissa fall ytterst nödvändigt. Barn har rätt till sina föräldrar, och föräldrar har rätt till sina barn – men inte om det bedöms vara till skada för barnet eller i de fall där det utifrån barnets bästa bedöms vara nödvändigt att skilja dem åt, oavsett om det gäller en kortare period eller om det är aktuellt i ett livslångt perspektiv. Sverigedemokraterna anser att barnets bästa och barnens trygghet alltid ska prioriteras före föräldrars rätt.

De allra flesta vårdnadshavare har förmågan att tillgodose sina barns behov och ge dem en god och kärleksfull omvårdnad; det ska ändå sägas. Men det finns de som av någon anledning inte klarar av att ta sitt föräldrans ansvar, tillfälligt eller för en bestående tid. Vikten av tidiga och förebyggande insatser kan inte nog understrykas när det gäller möjligheten att i ett tidigt skede bryta en ogynnsam utveckling och undvika onödiga placeringar. Jag är glad över att företräda ett parti som prioriterar just detta.

För de barn och unga som befinner sig i samhällets vård finns ett extra ansvar. Socialnämnder i landets kommuner ska tillse att de barn och unga som placeras utanför hemmet får den vård och omsorg och det stöd de behöver samt att de placeras i ett boende där de känner trygghet varje dag.

Fru talman! Socialutskottet har under flera års tid aktivt agerat för att få till stånd en förbättrad lagstiftning runt utsatta barn, och jag hoppas innerligt att vi snart kan få en lagstiftning på plats som på riktigt säkrar att beslut tas med barnets bästa i beaktande – alltid.

Barnkonventionens artikel 19 lyder: ”Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.” I fallet med ”Lilla hjärtat” miste Esmeralda, som den lilla flickan hette, så oerhört tragiskt livet. Det skedde efter att hon varit placerad i familjehem enligt LVU, på grund av allvarliga missförhållanden i hemmet, men åter flyttats hem till sina biologiska föräldrar. Sådant får bara inte hända. Samhället brast i sitt skydd av den lilla flickan.

Vidare skulle en liten pojke som kallades Tintin fylla nio år den 9 februari, fru talman – en liten pojke som bodde med sin mamma, som var ensam vårdnadshavare. Den lille pojken sägs ha uttryckt både oro och rädsla inför, och ville inte åka till, sin pappa. Trots mammans kamp samt larm från polis, socialtjänst och skola beslutades om övertvakat umgänge. Ett par veckor efter beslutet hittades Tintin död hos sin pappa. Ännu en

gång har samhället brustit i att skydda ett litet barn. Jag tror jag talar för alla i kammaren när jag säger att man verkligen blir totalt förkrossad.

Dessa två barn är tyvärr inte de enda som har fallit offer som en direkt konsekvens av att samhället brustit i sitt skydd av utsatta barn. Det får räcka nu, fru talman. Barnkonventionen har varit lag i tre år, och det är hög tid att behandla barn som det de faktiskt är – människor med egna rättigheter som har rätt att bli lyssnade på och skyddas från utsatthet. Barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga måste stärkas på riktigt. (Applåder)

Anf. 50 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Barns rätt ska gå före föräldrars intressen. Med den utgångspunkten har vi moderater i många år arbetat för att förändra svensk lagstiftning. Vi har bedrivit ett envist, målmedvetet och konsekvent arbete. Oavsett om vi har varit i regeringsställning eller opposition har vi arbetat för att säkerställa att barns bästa alltid ska komma i första hand.

Alliansregeringen tillsatte redan 2012 en utredning med uppdrag att se över lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Håkan Ceder fick det viktiga uppdraget att utreda hur barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga som tvångsvårdas enligt LVU kan stärkas. År 2015 överlämnade han sin 1 300 sidor långa utredning till den dåvarande barnministern, socialdemokraten Åsa Regnér.

Regnér och S-MP-regeringen agerade dock inte, utan Ceders utredning begravdes i en byrålåda på Regeringskansliet. Det var ett allvarligt svek, fru talman – ett svek mot alla de barn vars bästa har trumfats av föräldrarnas intressen när frågan om fortsatt vård enligt LVU har prövats.

Fru talman! Det var först när vi moderater våren 2020, efter det bottenlöst tragiska fallet med lilla Esmeralda, väckte ett utskottsinitiativ som den förra regeringen vaknade och insåg att något faktiskt behövde göras. Esmeralda var den treåriga lilla flickan som kallades "Lilla hjärtat" och som hittades död bara tio månader efter att hon ryckts upp från sitt trygga, kärleksfulla familjehem och återvänt till sina biologiska föräldrar. Med en annan lagstiftning hade Esmeraldas liv kunnat räddas.

Dock fick inte ens Esmeraldas tragiska död den förra regeringen att agera tillräckligt kraftfullt. Dåvarande socialminister Lena Hallengren avfärdade vårt krav att barnets bästa skulle bli ett självständigt rekvisit vid prövning av vårdens upphörande. Detta fick oss moderater att driva på för något så ovanligt som att riksdagen skulle tillsätta en egen utredning, och glädjande nog fick vi ett mycket brett stöd.

Vi krokade arm med Liberalerna, Kristdemokraterna, Centerpartiet, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet, och den 6 maj 2021 fattade vi i socialutskottet beslut om ett uppdrag att utreda förutsättningarna för att göra barns bästa till ett självständigt rekvisit vid prövningen av upphörande av vård i familjehem enligt LVU. Uppdraget gavs kort därefter till hovrättspresidenten Anders Hagsgård, som den 1 mars i fjol presenterade sin så viktiga och efterlängtrade utredning – en utredning som därefter har varit ute på en mycket bred remissrunda.

Fru talman! Därmed finns det nu äntligen ett utredningsförslag om hur placerade barns bästa på riktigt kan säkerställas i svensk lagstiftning. Hagsgårds utredning ligger helt i linje med vad vi moderater länge har drivit, nämligen att barns bästa ska bli ett självständigt rekvisit. När barns

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Barnets bästa vid
fortsatt vård enligt
LVU*

bästa och barns rätt till en trygg uppväxt kommer i konflikt med biologiska föräldrars rätt till sina barn är det för oss moderater alldeles självklart att det är barnets bästa som ska väga tyngst. Det som vi så envist drivit och som nu föreslås i Hagsgårds utredning innebär ett grundläggande paradigmskifte för barns bästa. Barns rätt till en trygg framtid ska gå före de biologiska föräldrarnas rätt till sina barn.

Fru talman! Jag vet att den nya, moderatledda regeringen kommer att se till att detta paradigmskifte blir verklighet. Jag vet att regeringen kommer att göra precis det som vi nu i detta betänkande uppmanar regeringen att göra.

Jag vet att Hagsgårds utredning inte kommer att begravas i någon byrååda på Regeringskansliet. Tvärtom kommer den att ligga till grund för ett skyndsamt lagstiftningsarbete. Jag ser fram emot att den nya regeringen med det ansvariga statsrådet, socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall, i spetsen återkommer till oss här i riksdagen med en proposition om barns bästa vid fortsatt vård enligt LVU.

Esmeralda – ”Lilla hjärtat” – kan vi inte rädda, men en ny lagstiftning kan rädda andra barn i liknande situation. Äntligen har vi en regering som kommer att se till att en sådan lagstiftning kommer på plats. Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 51 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! Det finns nog ingenting som utgör en så viktig del av riksdagens arbete som det som handlar om att ge våra barn och unga ett fint liv och en barndom att utvecklas i och leka sig igenom för att sedan bära med sig som en rustning på livets inte alltid så enkla väg.

I förra veckan fick jag träffa min nyfödda systerson för första gången. Det är något så hisnande med att betrakta den här lilla varelsen, som är så oskyldig och sårbar men som i sin lilla, mjuka kropp bär en pusselbit in i vår framtid. Det är ett obönhörligt faktum, fru talman, att det vi gör i dag för våra barn och unga, oavsett om vi lyckas eller misslyckas, kommer att ge avtryck under mycket lång tid framöver. Ett barns barndom är till stora delar fundamentet för vår framtid.

Att säkra barns rätt till ett liv fyllt av lek och lärande och att skydda dem från våld och missförhållanden är ett mycket tungt ansvar som nu vilar på den nya regeringen.

Fru talman! ”Lilla hjärtats” öde är så fruktansvärt och så extremt smärtsamt att det omöjligt kan lämna en enda människa oberörd. Det som inte någonsin får hända hända. Det brott som Esmeralda och hennes nära drabbades av är så vidrigt att jag knappt kan sätta ord på vad jag känner för det. Den kamp som hennes familjehemsmamma tvingats utkämpa är så stark att det gör riktigt ont.

Vi ska alla komma ihåg att det inte är vi här i politiken som har sett till att saker äntligen händer, utan det är denna familjs enträgna kamp. Det är den striden som har lett fram till det utskottsinitiativ från Moderaterna som vann utskottets majoritet.

I initiativet finns ett förslag om att göra barns rätt till ett eget rekvisit. Detta är en lagändring som vi i Vänsterpartiet har drivit på för i många år, och vi är mycket glada över att den nu är på väg att bli verklighet. Även om den rent lagtekniska delen i praktiken kommer att beröra väldigt få

barn är innebörden av den desto viktigare. I själva verket är detta faktiskt, mycket riktigt, ett paradigmskifte i arbetet med vård av barn och unga.

Med detta förslag är vår vilja att barns röst ska få en större – till och med en avgörande – betydelse i deras eget liv, vilket är något som borde vara helt självklart.

Men även om jag själv är näst intill lyrisk över just den här delen måste vi se nyktert på en sådan förändring. Att omhänderta ett barn är en av de mest drastiska och djupgående inskränkningar samhället kan göra mot en familj. Det har en enorm påverkan på dem som drabbas, såväl på vårdnadshavare som på barn.

Det är lätt att göra det hela mycket enkelt för sig och känna att en förälder som inte tar sitt ansvar har försakat sin rätt att vårda ett barn. Men ett sådant tankesätt är inte bara fel utan kan också vara direkt skadligt. Verkligheten är aldrig, eller i alla fall mycket sällan, så svart eller vit som den kan verka vid ett första ögonkast. Det är därför mycket viktigt att vi får en lagstiftning som beaktar de konventioner och regler som finns om föräldrarätt men som framför allt ger trygghet för våra barn.

Denna utredning och de förslag som presenteras däri har fått en del synpunkter från remissinstanserna. Det är av yttersta vikt att regeringen tar till sig dessa synpunkter och ser till att det här blir en korrekt och rättssäker lagstiftning.

Fru talman! Det är vår skyldighet att se till att inget annat barn möter samma öde som Esmeralda och de runt henne har gjort. Men då måste vi också vara ärliga med att ingen lag i världen kommer att vara till hjälp om den som ska implementera lagen inte får rätt förutsättningar. I många år har socialtjänstens uppdrag vuxit i samma takt som dess behov har eftertratts. Vi kan aldrig någonsin säkra våra barns trygghet om vi inte prioriterar att skapa en urstark socialtjänst. Det är nu regeringens ansvar att se till att bygga upp den igen – annars riskerar detta viktiga arbete att bli ganska verkningslöst.

Det är också viktigt att regeringen säkerställer att socialtjänstlagen och LVU inte blir ett lapptäcke av pigga förslag utan att allt sätts samman till en helhet med lagar som är balanserade och som lever upp till syftet att ge människor – såväl barn som vuxna – rätt till ett bra liv.

Fru talman! Barns utsatthet är inget eget fenomen som uppstår ur tomma intet, utan det är en mycket rå konsekvens av klass och kön. Bakom näst intill varje trasig barndom ligger stora samhällsproblem som ekonomisk och social utsatthet, mäns våld mot kvinnor, sexuellt våld och utnyttjande och psykisk ohälsa. Detta kan vilken forskare som helst skriva under på.

När vi har som ansvar att varje barn ska få de bästa förutsättningarna att leva ett gott liv måste vi förstå och erkänna att varje barn som når socialtjänstens tröskel i en mening redan är ett misslyckande. Dessa barn har redan farit illa, och i de allra flesta fall hade missförhållanden kunnat förebyggas, mildras eller förhindras.

Det är varje regeringens plikt att skapa rätt förutsättningar för att förebygga sådant lidande. Det är helt oacceptabelt att inte motverka, eller att i värsta fall till och med förstärka, samhällsproblem som skapar missförhållanden. Än värre är det att sedan ge sig själv en eloge för att man sätter plåster på de sår som vi själva har skapat.

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Barnets bästa vid
fortsatt vård enligt
LVU*

Eftersom detta är min första debatt med den nya regeringen vill jag vara tydlig med min ståndpunkt. Jag är mycket glad och mycket tacksam för arbetet med lex Lilla hjärtat och med den lagstiftning som vi nu vill implementera, men i ett samhälle där människor slits isär ökar riskerna för att barn far illa oavsett vad vi gör med LVU.

Jag är mycket oroad, fru talman, för att flera barnrättsorganisationer visar på att stora delar av Tidöavtalet faktiskt strider mot barnkonventionen. Det är en mycket dålig grund om man menar allvar med att barn inte ska fara illa. Då kommer en lagstiftning som denna att ha väldigt liten betydelse för våra ungas rätt till ett tryggt liv. Att först slå och sedan smeka är inte vägen framåt för att stärka barns rättigheter.

Vi kommer att göra allt i vår makt för att stoppa varje förslag som inte gynnar barn och unga, men just detta förslag från utskottet säger vi ja till. (Applåder)

Anf. 52 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! Att bli förälder är förmodligen något av det största som kan hända i livet. Plötsligt går man från att bara ha ansvar för sig själv och sin egen person till att ta ansvar för ett helt nytt liv. De egna behoven åsidosätts, och man sätter i stället någon annans behov i centrum. För de flesta människor är det en stor transformation i livet att få sitt första barn.

Tyvärr finns det dock föräldrar som av olika anledningar inte klarar av att vara föräldrar och ta det föräldraansvar som förväntas. Det kan finnas många anledningar till detta, såsom missbruk eller psykisk ohälsa. Det är i dessa fall som samhället träder in och tar ansvaret å föräldrarnas vägnar. Eller rättare sagt: Samhället tar på sig ansvaret för föräldraskapet i de biologiska föräldrarnas ställe. Därmed är det också samhället som fullt ut tar ansvaret för att se till att barnets behov tillgodoses. De allra mest grundläggande behoven hos ett barn är att få känna trygghet och tillhörighet, vilket oftast sker när man har någon att knyta an till. Samhällets sätt att ta över detta ansvar är primärt att placera barnet i ett familjehem, i vissa fall för en kortare tid, i andra fall för en längre och i några fall för hela barnets uppväxt.

Nu låter det som att samhället fullt ut sätter barnets perspektiv i första rummet och alltid utgår från vad som är barnets bästa. Tyvärr visar verkligheten att det inte alltid är så det fungerar. Tvärtom har vi sett otaliga exempel på motsatsen. Det behöver inte gå så långt som det gjorde i fallet med Esmeralda, vars olyckliga öde vi alla så väl känner till, utan det finns otaliga exempel på när barn ryckts upp från en trygg familjemiljö för att återförenas med fortfarande dysfunktionella föräldrar – inte för att barnet har önskat det utan för att föräldrarna har önskat det, inte för att det har handlat om barnets rättigheter utan för att det har handlat om föräldrarnas rättigheter, inte för att det har handlat om barnets bästa utan för att det har handlat om föräldrarnas bästa.

Fru talman! Missförstå mig inte nu. Självklart ska barn kunna flytta tillbaka till sina biologiska föräldrar när det är lämpligt, säkert och tryggt. Men det får aldrig ske om det inte är med barnets bästa för ögonen.

Detta är också bakgrunden till det förslag till tillkännagivande som socialutskottet lägger fram till riksdagen. Processen kring detta tillkännagivande har varit ovanlig eftersom Socialdemokraterna när de satt i regeringsställning inte fullt ut var beredda att ta det ansvar frågan krävde. I stäl-

let tvingades socialutskottet att tillsätta en egen utredning om ny lagstiftning. Nu kommer vi dock inte längre och förordar därför genom detta föreslagna tillkännagivande att regeringen fortsätter beredningen av ärendet.

Det som föreslås av socialutskottet handlar kortfattat om att barnrättsperspektivet lyfts in i lagstiftningen på ett betydligt tydligare sätt vid diskussion om vårdens upphörande vid ett omhändertagande. I dag prövas en hemtagning utifrån om förutsättningarna för vård enligt LVU har upphört och om omständigheterna som ledde till beslutet har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. Det utredningen föreslår är ytterligare ett rekvisit, nämligen om barnets hälsa eller utveckling riskerar att allvarligt skadas om vården upphör. Vid bedömning av denna risk ska vad som bedöms vara bäst för barnet vara avgörande.

Dessutom ska samhällets ansvar förtydligas när en hemtagning väl sker i form av ett lagstadgat uppföljningsansvar för socialtjänsten och obligatoriska drogtester av de hemtagande föräldrarna. Även detta handlar om att bevaka barnets bästa.

Det är mycket som behöver utvecklas inom svensk socialtjänst utöver att vi behöver tillhandahålla en bättre lagstiftning än den nuvarande. Inte minst behöver vi bli bättre i arbetet med att stötta familjehemmen, som ju fått det viktiga uppdraget att ta hand om de barn samhället omhändertagit.

I dag ser det väldigt olika ut mellan kommunerna när det gäller vilket stöd man erbjuder familjehemmen. Centerpartiet vill att det ska ställas krav på att det tillhandahålls en grundutbildning till dem som ställer upp som familjehemsföräldrar. Det skulle ge en tryggare bas att stå på för både socialtjänst och familjehemsföräldrar, men framför allt handlar det även här om barnets bästa.

Vidare vill vi att det ska finnas tillgång till ett vardagligt kommunalt stöd till familjehemmen. Jag talar inte om pengar, utan stöd i form av hjälp och handledning när det behövs. Många av de barn som placeras i familjehem har traumatiska upplevelser med sig som behöver bearbetas på ett tryggt och professionellt sätt. Vi vet också att många bär på neuropsykiatriska funktionshinder, vilket också ställer särskilda krav på familjehemmet. Det handlar om att ge familjehemsföräldrar rätt stöd och förutsättningar i deras viktiga uppdrag, men framför allt handlar det om barnets bästa.

Fru talman! Sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen svensk lag, men tyvärr har detta i alltför liten grad fått genomslag i det svenska samhället. Gammal lagstiftning har rullat på i gamla hjulspår, etablerade rutiner har förblivit etablerade och inarbetade arbetssätt har fortgått utan att omprövas.

I dag tar vi ett viktigt steg på vägen mot ett samhälle där barnperspektivet sätts i första rummet. Genom riksdagens tillkännagivande till regeringen föreslås barnets bästa äntligen att lyftas fram som ett eget rekvisit i lagen om vård av unga.

När det gäller treåriga Esmeralda misslyckades samhället med att ta det ansvar som krävdes. Låt det inte hända igen!

Anf. 53 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Fru talman! Det är tydligt att det finns en stark politisk enighet om att lyfta fram barns rättigheter, och det är verkligen bra och glädjande. Hela utskottet har enats om att vi måste stärka barnrättsperspektivet och rätts-

säkerheten för barn och unga. Utskottet anser också att regeringen årligen ska återkomma till riksdagen med information om hur arbetet med att stärka kvaliteten, rättssäkerheten och barnrättsperspektivet fortlöper. Det är något Miljöpartiet verkligen välkomnar.

I dag är ämnet för vår debatt utredningen om barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU. Ämnet hänger dock ihop med många andra barnrättsfrågor. Samhället behöver ta tydliga steg framåt när det gäller barns rättigheter i stort.

Miljöpartiet har varit starkt pådrivande för att barnkonvention ska bli svensk lag. Här kommer under lång tid att finnas förbättringsmöjligheter vad gäller tillämpningen av barnkonventionen. Något konkret som Miljöpartiet önskar är att Sverige ratificerar det tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen. Det skulle möjliggöra för barn att driva sina egna fall och vända sig till FN:s barnrättskommitté när deras rättigheter kränks.

Att vuxna fullt ut måste ha ett barnperspektiv och barns bästa i fokus när åtgärder som rör barn vidtas är något som vi konstant måste arbeta för att förbättra i både lagar och praktik. Det vi nu debatterar är ett exempel på hur lagar är så otydliga eller dåligt utformade att det är svårt att ge barn de stöd de behöver. Flickan som kallades Lilla hjärtat drabbades på värsta tänkbara sätt av vuxnas oförmåga att sätta barns bästa i fokus.

Det är värdefullt med de lagändringar och initiativ som den tidigare regeringen har gjort på området. Bland annat har beslut tagits om krav på bättre och mer regelbundna uppföljningar och kompetens hos offentliga biträden till barn under LVU-processen samt att uppföljning ska ske längre tid efter att en placering upphört. Det har också införts skärpta regler på vilka förändringar som ska ha skett innan LVU upphör, skärpta regler för flyttningsförbud, krav på drogtestar med mera. En hel del av dessa förändringar har Miljöpartiet tydligt drivit på för.

Det är tydligt att socialutskottet både tidigare och nu är en progressiv kraft för att stärka barnrättsperspektivet, och det tycker jag att vi gemensamt ska vara stolta över. Det har ju resulterat i det utskottsinitiativ vi nu debatterar. Huvudfrågan har här handlat om barnets bästa som ett självständigt rekvisit, vilket även flera tidigare talare tagit upp.

Utredningen föreslår att när upphörande av vård ska ske ska en utredning göras i två steg, först gällande huruvida kriterierna för vården fortfarande är uppfyllda eller ej och därefter, som ett specifikt andra steg, om det finns risk för att ett barns hälsa eller utveckling allvarligt skadas genom att vården upphör. Detta är kärnfrågan, och Miljöpartiet välkomnar förslaget.

Vi har också drivit på några andra närliggande frågor. Till exempel tycker vi att det är viktigt att barn ska ha möjlighet att ta emot stödsatser även om föräldrarna inte samtycker. Denna möjlighet finns i dag för barn som fyllt 15, men Miljöpartiet vill att detta ska vara möjligt även för yngre barn.

Vi anser också att barn ska ha rätt att ha med sig ett så kallat barnombud i alla samtal med socialtjänst. Detta är något som också organisationerna Maskrosbarn och Barnrättsbyrån lyfter fram och som många barn efterfrågar. Flera utredningar i Sverige har varit inne på detta spår tidigare.

Vi i utskottet önskar nu att regeringen tar promemorian vidare, med beaktande av remissvaren, och återkommer till riksdagen med ett lagför-

slag som syftar till att stärka barnrättsperspektivet och rättssäkerheten för barn och unga. Miljöpartiet ser fram emot detta.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag nämna en annan aktuell barnrättsfråga som också flera tidigare talare har nämnt. Märta Stenevi lyfte nyligen i partiledardebatten att det behövs en lex Tintin. Ett barn ska inte tvingas till umgänge med en förälder som barnet är rädd för eller inte vill träffa. Det är dags att ta ställning en gång för alla – barn har rätt till trygghet och ett absolut skydd mot våld. Det ska alltid väga tyngre än föräldrars rätt till sina barn. Just denna fråga är också något som det samlade svenska civilsamhället på barnrättsområdet har lyft som en av sina rekommendationer till regeringen i den pågående granskningen av Sverige i FN:s barnrättskommitté. Vi ser fram emot att läsa de här rekommendationerna när de förväntas komma i början av februari.

Miljöpartiet har också sedan länge drivit frågan om att barn ska ha rätt till ett ombud i alla tvister mellan föräldrar som handlar om vårdnad, umgänge eller boende. På så sätt kan vi säkerställa att barnets röst hörs och barnets roll som egen rättighetsbärare.

Inget umgänge ska ske när barnet och en förälder, oftast en mamma, bor på skyddat boende eller har skyddade uppgifter på grund av rädsla för förövaren. Det är fullständigt orimligt att barn ska tvingas umgås med sin förövare – och dessutom ansvara för att hålla sin adress hemlig.

Att regeringen som vi ingick i lade ett förslag om så kallat barnfridsbrott – att det nu blivit straffbart att utsätta ett barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott, i nära relationer – var också ett viktigt steg ur barnrättsperspektiv. Det var på tiden.

Slutligen vill jag påminna om att föräldrar som vill vara bra föräldrar har mycket större möjlighet till det om de egna förhållandena blir bättre. Oroliga, stressade och uttröttade föräldrar som inte vet hur de ska få ekonomin att gå ihop har svårare än andra att vara de föräldrar de vill vara. Stödstrukturen måste bli bättre för att alla barn ska ges samma chanser. Miljöpartiet vill också se en kriskommission för barnfattigdom. Men lagstiftningen måste parallellt med detta bli mycket bättre på att fånga upp barns specifika rättigheter, och det är detta som betänkandet i dag handlar om.

Jag yrkar alltså bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 54 JUNO BLOM (L):

Fru talman! Nu står vi här ännu en gång för att debattera hur barns bästa ska kunna bli en del av prövningen av om vård i familjehem kan upphöra. Det gäller barn som omhändertagits på grund av att barnets föräldrar utsatt barnet för något och det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa och utveckling skadas. Det handlar om barn som utsatts för våld, sexuella övergrepp och försummelse på grund av missbruk och barn som riskerar att föras ut ur landet och tvingas in i äktenskap eller könsstympas.

Listan kan göras lång på fruktansvärda handlingar som ligger till grund för att barnet måste skyddas från föräldrar som borde stå för trygghet och kärlek och ge tillit men som i stället har valt att utsätta sina barn för övergrepp som leder till att barnets trygghet, tillit, hälsa och utveckling skadas. När vårdnadshavarna sedan vill att barnet ska komma hem saknar barnet, som omhändertagits för att få skydd, rätten till en egen röst. Självklart ska vi fortsätta se på förändringsförmågan hos föräldrarna som utsatt barnet

för detta. Men dessutom borde det vara lika självklart för alla, förutom då kanske för de föräldrar det gäller, att en utredning även måste väga in vad som är det bästa för barnet.

Enligt nuvarande lag har barnets inställning till frågan om fortsatt vård ingen betydelse för vilket beslut som fattas. Inte heller spelar det någon roll i vilken utsträckning barnet rotat sig i familjehemmet. Det är en helt orimlig ordning. Det är oförsvarbart att det ska ta så oerhört lång tid att komma fram till det självklara beslutet att stärka barnets bästa.

Håkan Ceder lämnade över en utredning redan 2015 med förslag på ändringar i lagen om vård av unga. Några av de viktigaste förslagen i utredningen var att synliggöra barns och ungas grundläggande rättigheter. Vården ska vara av hög kvalitet, ges med omtanke och bygga på respekt för barnets människovärde och integritet samt med aktning för barnets person och egenart. Barnets bästa ska vara avgörande vid prövning av huruvida vård i familjehem kan upphöra. Det ska bland annat fästas särskilt avseende vid barnets inställning och om barnet sedan låg ålder eller under lång tid har vårdats i familjehemmet. Återföreningsprincipen ska inte gälla om det inte är det bästa för barnet.

Centrala förslag i Ceders utredning hamnade dock i en byrålåda på Socialdepartementet. Socialutskottet tvingades därför initiera en egen utredning under förra mandatperioden då regeringen inte var beredd att ta steg för att stärka barnets bästa. Jag vill rikta ett stort tack till utredaren Anders Hagsgård som överlämnat ytterligare en gedigen utredning för att stärka barnets bästa. Ett lika stort tack riktar jag till ledamöterna i socialutskottet som drev detta viktiga arbete framåt, och ett extra tack riktas till Moderaterna som initierade detta.

Åtta år senare står vi här igen. Jag vet inte hur många gånger jag hörde under förra mandatperioden att det är komplext att utreda de här fallen, fru talman. Ja, det är komplext att utreda de här fallen. Men det är betydligt mer komplext för barn som tvingas växa upp i dessa utsatta miljöer. Och de mest komplexa måste vara vi politiker som inte lyckas fatta beslut och fullt ut ställa oss på barnens sida, trots kännedom under så lång tid.

Ett återkommande argument mot att införa barns bästa som rekvisit är att det skulle vara rättsosäkert utifrån vårdnadshavarnas perspektiv. Men den lagstiftning som finns i dag är ju totalt rättsosäker utifrån de utsatta barnens perspektiv. Vi tillåter att föräldrarätten helt dominerar framför barnets rätt.

Vi har alla berörts starkt av Esmeraldas fruktansvärda lidande och att hon dog innan hon ens hann fylla fyra år. Nu har vi mötts av ännu ett tragiskt öde: Tintin, en pojke som vädjade om att inte behöva träffa sin pappa, ett barn som uttryckte rädsla men som rätten valde att inte lyssna till. Han är ännu ett barn som har förlorat sitt liv. Dessa två fruktansvärda händelser skiljer sig delvis åt, men det bristande barnrättsperspektivet förenar dessa tragiska öden.

Jag har mött så många barn som tvingas till umgänge med en våldsutövande pappa. Jag har träffat så många mammor som är helt förtvivlade för att rätten ger den våldsutövande pappan rätt till vårdnad i vissa fall och umgänge i andra fall. Jag har mött mammor som helt förlorat vårdnaden för att rätten inte anser att de är samarbetsvilliga med den våldsutövande kriminella pappan som försatt hela familjen i skräck. Hur kan vi politiker

acceptera att barn är de enda brottsoffer som tvingas möta sin förövare ensam, helt oskyddade, helt utlämnade?

Det är fullt naturligt att våldsutsatta mammor inte vågar lämna sin förövare och den brottsplats som hemmet utvecklats till när de vet att det finns en uppenbar risk att deras barn kommer att tvingas till umgänge med den våldsutövande pappan. Jag kommer aldrig glömma ett samtal med en flicka som ställde den enkla frågan: Varför tycker de att jag och min syster kan bo hos vår pappa när de säger till mamma att det är farligt för henne att bo där?

Den röda tråden i dessa fruktansvärda misslyckanden är att det i dag saknas ett tydligt barnrättsperspektiv och att föräldrarätten är enormt stark. Det är en föräldrarätt som i praktiken tar över barnets behov av skydd och stöd, en föräldrarätt som är starkare än barnets vädjan om att slippa umgänge när de känner oro och rädsla för att tvingas bo med sin pappa.

Jag förstår inte vad det är som gör att vi inte kan förstå hur det är för barn som lever med våld. Och jag förstår inte att vi vill hålla kvar en naiv idealbild av att alla föräldrar i grunden är goda och vill sina barn väl. Jag förstår att vi önskar att det vore så. Men vi som bär ansvar för de utsatta barnen måste ta in att det bara är en önskan, en önskan långt ifrån de utsatta barnens verklighet.

Umgänge ska vara till för barnet, inte för föräldrarna. Och barns rätt till skydd måste alltid gå före föräldrars rättigheter. Vi är skyldiga att lyssna på barnen när de uttrycker rädsla och oro och ta det på största allvar. I dag kan barn inte överklaga ett beslut som rör deras eget liv. Det är helt galet. Därför behöver barn egna ombud som kan föra barnets talan.

Vi föräldrar har ett val och ett eget ansvar att aldrig utsätta våra barn för övergrepp. De föräldrar som väljer att göra det har valt bort det mest grundläggande i ett föräldraskap, nämligen att ge barnet rätt till trygghet, tillit och kärlek.

Liberalerna yrkar bifall till utskottets förslag och ser fram emot den fortsatta processen.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

§ 9 En ny biobankslag

Prot. 2022/23:51
25 januari

*Barnets bästa vid
fortsatt vård enligt
LVU*

En ny biobankslag

Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU4
En ny biobankslag (prop. 2021/22:257)
föredrogs.

Anf. 55 DZENAN CISIJA (S):

Fru talman! Den tidigare socialdemokratiska regeringen föreslog att riksdagen skulle besluta att ersätta den aktuella lagen om biobanker i hälso- och sjukvården med en ny biobankslag men också finjustera ett antal närstående lagar, såsom lagen om etikprövning av forskning som avser människor, lagen om genetisk integritet, offentlighets- och sekretesslagen samt patientlagen.

Den nya biobankslagen är en modern lag som tillämpas direkt på identifierbara prover som samlas in för vård, forskning eller produktframställning men också för utbildning, kvalitetssäkring och sjukvårdens verksamhetsutveckling.

Den nya biobankslagen får företräde framför andra lagar som eventuellt krockar med den. Lagen erkänner inte längre systemet med primär- och sekundärbiobanker, utan dessa tas bort.

Om patienten redan har lämnat sitt samtycke enligt patientlagen eller tandvårdslagen krävs inte längre något ytterligare samtycke till att samla in, bevara och använda prover för patientens vård. Gäller det användning av prover till forskningsändamål kommer godkännande att ges av Etikprövningsmyndigheten eller Överklagandenämnden för etikprövning.

Vi tar bort förbudet mot att förvara prover utomlands. Reglerna om tillgängliggörande av prover utanför biobanken blir tydligare, och man får möjlighet att skicka prover för vissa åtgärder, till exempel för forskning, identifiering av avlidna eller utredning av patientskada.

Fru talman! Det gläder mig att socialutskottet inte har väckt någon motion som går emot att riksdagen nu antar den tidigare regeringens lagförslag, inte minst för att förslagen väl möter patientens, forskningens och hälso- och sjukvårdens behov.

Å Socialdemokraternas vägnar yrkar jag bifall till propositionen.

Sedan vill jag tillägga att Socialdemokraterna ställer sig bakom det som anförs i motionen om forskning på prover från beslutsoförmögna personer. Vi anser inte att detta strider mot etikprövningslagens anda att skydda den enskilda människan och respektera människovärdet vid forskning. (Applåder)

Anf. 56 ANNA-LENA BLOMKVIST (SD):

Fru talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande SoU4 *En ny biobankslag*, och jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Fru talman! Biobanker behövs eftersom de möjliggör bevarandet av prover samtidigt som de med stöd av biobankslagen värnar om allas vår integritet och självbestämmanderätt. Framför allt handlar det om att man som patient ska ha möjlighet att få bästa möjliga vård och att den värdefulla kunskap som följer med ett biobanksprov inte går förlorad.

Vi har nog alla här inne på ett eller annat sätt berörts av biobanken och dess betydelse. Kanske har vi själva eller en nära anhörig haft nytta av all forskning som bedrivs med hjälp av de närmare 150 miljoner prover som sparats i Sverige.

Det finns flera exempel på viktiga upptäckter genom biobanksprov. Exempelvis kunde HPV-vaccinet tas fram tack vare sparade prover. HPV-viruset kan i sällsynta fall ge livmoderhalscancer, men i dag erbjuds både flickor och pojkar vaccinering mot viruset. Det är ett fantastiskt sätt att rädda liv och en upptäckt som gjordes tack vare biobanken.

Vi har också de viktiga PKU-proven, som tas på nyfödda barn i Sverige sedan 1968 och än i dag gör att barn som föds har mindre risk att utveckla en rad allvarliga sjukdomar. Dessa prover har man sparats i en biobank sedan 1975, vilket haft stor inverkan på forskningen om sjukdomar hos barn i Sverige.

Forskningen bidrar till både dagens och framtidens lösningar inom hälso- och sjukvården. Jag läste en rolig liknelse någonstans – att en biobank ”kan liknas vid en tidsmaskin där möjligheten att gå tillbaka i tiden gör att det går att hitta svar på medicinska gåtor”. Det är ett citat som väcker både en och två tankar hos mig, fru talman, och som inger i alla fall mig stort hopp om den framtida forskningen i Sverige som en viktig del för hälso- och sjukvården.

För att vi i Sverige ska kunna ha en säker, reglerad och etisk biobank har vi en biobankslag sedan 2003. Det är med denna som grund som regeringen nu föreslår en ny biobankslag, vilket utskottet enhälligt har valt att ställa sig bakom, med ett tillägg i form av den följdmotion från Liberalerna där vi även ställer oss bakom yrkandet om den ändrade regleringen gällande forskning på prover från beslutsoförmögna personer.

Syftet med biobankslagen är att biobanker ska ställa humanbiologiskt material till förfogande för forskning, utveckling, vård och behandling utan att den enskilda människans integritet träds förnär.

Den viktigaste delen i biobankslagen är hur proverna får samlas in, sparas och användas, och med dagens ändring av detta genom den nya biobankslagen kommer det att stärkas och tydliggöras ytterligare.

Det som föreslås i den nya biobankslagen är bland annat en ny lag med ändring i lagen om etikprövning av forskning som avser människor och en ny lag om ändring i lagen om genetisk integritet. Allt detta görs för att göra forskning och tolkningar av lagen och biobanken på ett etiskt, säkert och reglerat sätt och för att hälso- och sjukvården ska kunna skapa en säker hantering av vår viktiga biobank.

Som jag inledde med att säga har vi alla mer eller mindre berörts av biobanker och deras prover. Många i kammaren är kanske liksom jag födda tidigare än 1975, då man började spara PKU-proverna i en biobank, men vi är många som i stället har fött barn efter 1975 och fått våra barns prover sparade där. Allt detta görs för att i tid hitta sjukdomar hos våra barn eller för att forskarna ska kunna hjälpa oss att se var eventuella framtida sjukdomar kommer ifrån och om de fanns med redan från början i livet.

Fru talman! Sverigedemokraterna ser positivt på att vi har en biobankslag och att vi nu förstärker den ytterligare genom ändringar i en ny biobankslag, där viktiga förändringar ses från ett forskningsperspektiv, med utökade tillämpningsområden, nya undantag, tillgängliggörande, tillämpning, bevarande med mera.

Sverigedemokraterna ser detta som avgörande för att vi ska få värdefull vård och behandling men också för den medicinska forskningens utveckling och framtid med hjälp av biobankens historia. Allt detta sker med biobankslagen, som ger ett skydd och säkerställer att vi och vår integritet och säkerhet inte utsätts för övertramp.

Anf. 57 THOMAS RAGNARSSON (M):

Fru talman! Ärendet om en ny biobankslag har behandlats i socialutskottet, och ett enigt utskott står bakom tillkännagivandet. Jag tycker att det är en styrka att man i utskottet har kunnat enas i en så pass viktig fråga som denna.

Genom att ha tillgång till biologiskt material kan forskningen inom patologin fortskrida, och möjligheterna till nya medicinska framsteg ökar.

Jag är också glad över att vi via en motion uppmärksammades på att man enligt grundförslaget inte skulle få spara på biologiskt material utan individens samtycke. Jag tror att de flesta här inne värnar om den enskildes integritet. Men i detta fall skulle det innebära stora problem för forskningen inom vissa områden, till exempel demenssjukdom och svåra psykiatriska tillstånd där patienten kan vara helt beslutsoförmögen.

Utskottet har därför tillstyrkt denna del av motionen, och därmed kan man samla in biologiskt material även om medgivande saknas från den enskilde.

Fru talman! Detta är givetvis ett etiskt dilemma, och det är något som vården möter varje dag. Men ibland måste marginalnyttan av ett beslut ställas mot, som i detta fall, den enskildes personliga integritet. Och här har vi landat i att forskningen inom dessa sjukdomsområden skulle påverkas mycket negativt om inte organiskt material fanns tillgängligt. Att forskningen på dessa sjukdomstillstånd skulle hämmas är inte rimligt, vare sig för dem som är drabbade eller för dem som kommer att drabbas i framtiden. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

Anf. 58 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Förslaget om en ny biobankslag är nu framme för debatt. Förslaget innebär att en ny biobankslag ska ersätta den nuvarande lagen om biobanker i hälso- och sjukvården med mera från 2003.

Även den nya lagen ska reglera hur identifierbart humanbiologiskt material, så kallade prover, med respekt för den enskilda människans integritet ska få samlas in, bevaras och användas för vissa ändamål.

Den nya biobankslagen har ett utökat tillämpningsområde genom att dessa bestämmelser ska tillämpas direkt på identifierbara prover som samlas in, bevaras och används för vård, forskning och produktframställning eller för utbildning, kvalitetssäkring och utvecklingsarbete i sådana verksamheter.

Avvikande bestämmelser i andra lagar får inte generellt företräde framför den nya lagen. Och systemet med primär- och sekundärbio banker ska tas bort.

Samtycke till att samla in och bevara prover för provgivarens vård eller behandling ska inte krävas om patienten har samtyckt till vård eller behandling enligt patientlagen eller tandvårdslagen och fått viss information. Etikprövningsmyndighetens och Överklagandenämnden för etikprövningsprövning ska gälla för information och samtycke till provhantering för forskning.

Reglerna om tillgängliggörande av prover utanför biobanken tydliggörs, och en ny möjlighet att skicka prover för viss åtgärd införs.

Det generella förbudet mot att förvara prover utomlands tas bort, och reglerna för PKU-biobanken överförs till den nya lagen i stort sett oförändrade.

Den nya lagen innehåller bestämmelser om tillsyn, överklagande, straff och skadestånd.

Syftet med den nya lagen är detsamma som tidigare, men vissa regler har förändrats. Det handlar om att reglera hur identifierbart, humanbiologiskt material, med respekt för den enskilda människans integritet, ska få samlas in, bevaras och användas för vissa ändamål.

Herr talman! Den nya lagen ska enligt förslaget innehålla bestämmelser om hur humanbiologiskt material för vissa ändamål ska få samlas in och bevaras i en biobank samt användas.

Regeringen föreslår att den nya biobankslagen ska vara tillämplig på identifierbara prover som samlas in och bevaras i en biobank eller som används för vård, behandling och andra medicinska ändamål i en vårdgivares verksamhet, för forskning, för produktframställning samt för utbildning, kvalitetssäkring och utvecklingsarbete inom ramen för något av de ändamål som jag har angett. Detta är en bra utveckling och något som kommer att stärka svensk sjukvård och forskning.

Jag yrkar bifall till socialutskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 59 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman! Detta blir ett mycket kort inlägg från Miljöpartiet. Jag var lite osäker på om jag var tvungen att hålla ett anförande för att säkerställa att det är tydligt att Miljöpartiet står bakom detta. Därför anmälde jag mig till talarlistan.

När jag ändå står här kan jag passa på att berätta lite grann om ett evenemang en kväll i förra veckan där några av oss kollegor deltog. Vi fick en, för min del, avancerad föredragning om klinisk läkemedelsprövning av ett företag som håller på med forskning och som gjorde sitt bästa för att övertala oss att det krävs lite ändringar för att Sverige i större utsträckning ska kunna komma i fråga för just klinisk läkemedelsprövning.

En av de saker som företaget lyfte fram var just det som Lina Nordquist nu har motionerat om. Det var då glädjande för oss att kunna säga att vi hade en debatt och ett beslut på gång om just denna fråga. Det kändes lite roligt att Lina Nordquist var lite på tårna och att vi gemensamt fattade beslut om att ställa oss bakom inte bara propositionen utan också delar av Lina Nordquists följdmotion.

Jag vill bara säga att Miljöpartiet är glada över detta och att vi också yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 60 LINA NORDQUIST (L):

Herr talman! Jag står här för att säga tack. Biobankslagen behövs för att säkra att vi kan spara prover för sjukvård, att vi kan hitta nya behandlingar mot svår sjukdom, att vi kan säkra kvaliteten i vården och utföra andra svåra och viktiga uppgifter, till exempel att identifiera avlidna personer.

Dessa prover spelar stor roll. Lika stor roll spelar det naturligtvis att vi vid all hantering och användning tar vara på proverna med stor hänsyn till sekretess och integritet och att den som kan få lämna informerat samtycke och säga: Ja, ni får ta mina prover, för min skull eller för andras skull.

Herr talman! Från början fanns det en lucka i detta lagförslag, där de allra sköraste av oss riskerade att falla igenom. Det var naturligtvis inte någons mening. Men förslaget innebar att man aldrig skulle kunna bevara eller använda prover från personer som inte själva kan ge samtycke. Det kan låta rimligt. Men det gjorde det oerhört svårt att söka ny och effektiv behandling mot sjukdomar som drabbar just självbestämmandet och beslutsförmågan – demens, stroke, psykoser och svåra tumörer. Den sjukdom som tagit dessa människors beslutsförmåga från dem skulle alltså

Prot. 2022/23:51
25 januari

En ny biobankslag

också förhindra möjligheten att hitta bättre behandlingar mot just denna sjukdom.

Vi i Liberalerna skrev därför en motion som nu är hela utskottets gemensamma förslag. Det går ut på att försöka hitta en försiktig särreglering när det gäller forskning på prover från beslutoförmögna personer.

Var och en av oss ledamöter inser att detta är en känslig avvägning. Det kräver stor hänsyn till integriteten. Vi ser samtidigt, alla i utskottet, att patienter med de sjukdomar som drabbar självbestämmandet självklart måste ha goda chanser att få bättre behandling i morgon.

Så varmt tack, kollegor! Tack snälla för att ni än en gång visar mig politik för kunskap och hälsa när den är som allra bäst! Tack så mycket för hantverket, och tack för lagförslaget!

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 12.)

*Ökad kontroll i
hälso- och sjukvården*

§ 10 Ökad kontroll i hälso- och sjukvården

Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU5

Ökad kontroll i hälso- och sjukvården (prop. 2021/22:260)
föredrogs.

Anf. 61 LINDA LINDBERG (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi propositionen om en ökad kontroll i hälso- och sjukvården, som är framlyft av den föregående socialdemokratiska regeringen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut, som innebär delvis bifall till, delvis avslag på propositionen.

Utskottet ställer sig alltså bakom förslaget till lag om ändring i patient- och säkerhetslagen samt övriga förslag i hälso- och sjukvårdslagen. Dessa förslag innebär bland annat att Inspektionen för vård och omsorg ska förelägga den som inte har fullgjort sin skyldighet att anmäla till vårdgivarregistret att fullgöra denna skyldighet. Ett beslut om föreläggande ska förenas med vite. Samtidigt ska bestämmelsen om straffansvar för underlåtenhet att anmäla upphöra att gälla.

Ytterligare föreslås det att primärvårdens grunduppdrag även ska omfatta rehabiliterande insatser.

Vi sverigedemokrater är positiva till en ökad kontroll inom den svenska hälso- och sjukvården men vill avstyrka regeringens förslag om att ökad kontroll endast ska gälla regioner som ingår i samarbete med privata vårdgivare som har flera uppdragsgivare. Vi säger alltså nej till regeringens – den föregående regeringens – förslag om ändrade förutsättningar när regioner tecknar avtal med privata vårdgivare som även har försäkringsbolag som uppdragsgivare.

Det är just detta som den socialdemokratiska regeringen har hängt upp sig på. Det finns inget som tyder på att detta skulle vara ett problem eller att det finns ett sådant behov, utan detta är i princip en högst ideologisk fråga.

Det går inte heller att se i utredningen att det finns ett behov av en sådan lagändring som föreslås i propositionen. Snarare visar utredningens undersökning att det i regel finns en god relation mellan regionerna och de privata vårdgivarna och vidare att regionerna har stort förtroende för de privata vårdgivarna. Det finns således inga tydliga skäl att misstänka att de privata vårdgivarna gör orättvisa eller felaktiga bedömningar gällande den etiska plattformens rangordning som utgår från att den som är i störst behov av vård också ska prioriteras vid vård.

Man kan dock konstatera att frågor som rör privata sjukvårdsförsäkringar i princip är oreglerade, men vi ser inte att det nu aktuella förslaget skulle utveckla och förbättra de privata sjukförsäkringarnas funktionssätt.

Herr talman! Samtidigt har antalet privata sjukvårdsförsäkringar ökat under 2000-talet, och runt 700 000 personer har i dag en privat sjukvårdsförsäkring. Det är tydligt att det främst är mindre företag och småföretagare som tecknar försäkringar åt sina anställda för att snabbt kunna få tillbaka sin personal i arbete. Och det i sig, herr talman, talar sitt språk. Vi – eller snarare den föregående regeringen – har misslyckats med svensk vård när antalet som tecknar sjukvårdsförsäkring ökar. Man kan helt enkelt inte lita på den svenska sjukvården och att man får den vård man behöver när man behöver den.

Det är samtidigt också värt att nämna att betalningar av hälso- och sjukvård via privata sjukvårdsförsäkringar uppskattas uppgå till ungefär 0,7 procent av den totala hälso- och sjukvårdsutgiften – alltså en försvinnande liten del.

Vidare är det, som flera remissinstanser påpekar, redan i dag möjligt att via avtal reglera att patienter vars vård finansieras av privata sjukförsäkringar inte får förmånligare väntetider än övriga. Detta regleras i dag i hälso- och sjukvårdslagen, och det finns även i kommunallagen bestämmelser om att kommuner och regioner som genom avtal lämnat över skötseln av en kommunal angelägenhet ska kontrollera och följa upp verksamheten.

Det skulle kunna vara så, herr talman, att Socialdemokraterna lägger över sitt misslyckande med den svenska hälso- och sjukvården på landets privata vårdgivare i stället för att prata om det som verkligen är problemet: styrningen av och utmaningen med den svenska vården. Det kan vara här vi har problemet. Jag tror att det vore bra för Sverige om den föregående regeringen hade haft lite mer intresse av detta än av att hitta fel hos andra, som i så många andra sammanhang. Det är alltid någon annans fel, herr talman.

Vad jag menar är att svensk hälso- och sjukvård står inför många, många utmaningar. Det vet vi alla i denna sal och alldeles för många runt om i landet, såväl patienter som profession. Inte minst är de orimligt långa vårdköerna värda att nämna i sammanhanget. De är faktiskt så långa att folk hinner avlida innan man får sin vård.

Att i samma veva lägga fram förslag som begränsar vårdgivare som vill kliva fram och dra sitt strå till stacken är märkligt. Nej, herr talman, i stället behöver vi se till att vi ökar effektiviteten och får ned vårdköerna. Då kan vi inte begränsa och strama åt för dem som vill hjälpa till att leverera vård i vårt land.

Det är av stor vikt för svensk sjukvård att man arbetar med att stärka och möjligen förenkla samarbetet mellan den offentliga och privata sjukvården för att uppnå jämlik vård och nå den maximala kapaciteten, som svensk sjukvård är i behov av.

Oavsett vårdgivare behöver den etiska prioriteringen vara grundläggande ihop med att patientsäker och kvalitativ vård utförs inom vårdgarantins tidsfrist. Likaså är det viktigt att den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården. Dessa principer ska vara vägledande inom all hälso- och sjukvård och bör eftersträvas i all vård som bedrivs i Sverige.

(Applåder)

Anf. 62 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Ledamoten är tämligen bekymmerslös när det gäller de privata vårdförsäkringarna, vilket jag kan tycka är lite märkligt.

Det är ingen liten marknad vi talar om, och det är en marknad som är helt oreglerad. Det är en marknad som drar in 3,9 miljarder kronor till försäkringsföretagen. Det finns alltså pengar i det här. Det är inget välgörande ändamål; det är inte Rädda Barnen som rycker ut.

Det tråkiga och märkliga med detta är att privata vårdföretag har möjlighet att genom avtal med regionerna dels ta in oss som inte har vårdförsäkringar, dels de andra, som har det. Man får alltid en sådan fråga när man ringer ett vårdföretag som har avtal.

Det är samma läkare, samma sjuksköterskor och så vidare som tar hand om helheten. Många av de privata vårdföretagen har också avtal med flera försäkringsbolag samtidigt, så det tickar in pengar. Samtidigt blir det lite märkligt, kan jag tycka, eftersom de använder samma läkare och samma sjuksköterskor som vi andra. Är inte det lite konstigt? Är inte det här någonting som man borde titta på?

I dag växer marknaden. Det är alltså 14 procent av antalet sysselsatta som har en privat sjukförsäkring. Och det är inte bara snickaren med dålig rygg, utan när man har undersökt detta ser man att det oftast är män som har höga befattningar, exempelvis inom finansvärlden, som har denna försäkring och som tränger ut andra.

Är detta rimligt? Är detta jämlikt? Är det någonting som Sverigedemokraterna tycker att vi ska värda? Ska vi ge ännu bättre förutsättningar för de privata vårdgivarna, som helt uppenbart cashar in så mycket? Jag kan säga att det var väldiga hurrarop från vårdföretagen och försäkringsbolagen när de fick se era motioner.

Anf. 63 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Herr talman! Det är väldigt tydligt att vi inte är överens. Vi tycker helt olika i dessa frågor och även i denna fråga.

Det förslag som finns i propositionen skulle de facto inte lösa det som Karin Rågsjö är ute efter, snarare tvärtom. När ledamoten Rågsjö pratar brukar det ju handla om klassamhället och klasskillnader, och vi skulle i så fall snarare få enheter som enbart sysslade med privata sjukvårdsförsäkringar och sedan ha vård som inte gjorde det. Det skulle kunna bli effekten av det förslag som ligger på bordet i dag. Jag ser inte att det skulle vara till gagn för Sverige och den svenska hälso- och sjukvården.

I stället bör vi se till att dra nytta av den kapacitet som finns hos de vårdgivare som finns i och vill verka i Sverige så att vi kan leverera så mycket vård som bara är möjligt. Det är här vi behöver sätta in insatser och resurser.

Som jag nämnde i mitt anförande är marknaden tämligen oreglerad. Men det finns ingenting som tyder på att detta förslag skulle vara en lösning på det.

Mina frågor till ledamoten Rågsjö blir: Hur tänker sig ledamoten att vi ska få igång produktiviteten i den svenska hälso- och sjukvården? Hur tänker sig ledamoten att vi ska få ned vårdköerna? Är detta lösningen på den problematiken? Får vi verkligen mer jämlik vård om detta förslag skulle gå igenom?

Anf. 64 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Jag trodde att det var jag som skulle ställa frågorna till ledamoten. Men för att få snurr på hela hälso- och sjukvården måste man ändå se till jämlikhetsaspekten. Man kan knappast säga att vi har fått en mer jämlik vård de senaste tio åren. Då måste man titta på de marknadsinslag som finns och reglera dem.

Vi har en helt oreglerad marknad. Jag tycker att det är jättemärkligt att jag som skattebetalare i exempelvis Stockholm, där både ledamoten och jag bor, ska betala för dem som har privata försäkringar. Det gagnar försäkringsbolagen, som tycker att detta är en fantastisk marknad och som är kompisar med vårdföretagen. De bedriver ett enormt lobbyarbete.

Jag tycker att det är tämligen märkligt att ledamoten och Sverigedemokraterna har anammat detta så pass mycket som ni nu har gjort i åtta år. Ni tycker att det är helt rimligt att privata vårdföretag som har ett avtal med regionen och som har ett antal läkare och sjuksköterskor ska ha två dörrar in – en dörr från försäkringsbolagen och en dörr för oss andra. Då blir det rimligen så att vi subventionerar försäkringsbolagen. Jag tycker att det är märkligt. Det kanske vore bättre att dessa bolag som har så mycket kapital startade egna vårdföretag för dem som har försäkringar.

Hur får man fart på sjukvården? Ja, man kan börja med en budget som är rimlig för de behov som finns. Det är ett råd till ledamoten.

Anf. 65 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Herr talman! Återigen är det väldigt tydligt att vi inte är överens i denna fråga liksom i många andra frågor. Däremot är vi helt överens om att vi behöver se en ökad kontroll över den svenska hälso- och sjukvården.

Jag instämmer också i att man under de senaste åtta åren faktiskt inte någonstans har lyckats få en mer jämlik vård. Nu har vi provat ett system under väldigt lång tid, som Vänsterpartiet delvis har varit med och stött och blött i. Jag tycker att det är ett oerhört misslyckande för den svenska hälso- och sjukvården att den föregående regeringen inte har lyckats vare sig korta köerna, se till att vi har en kompetensförsörjning, se till att stärka den psykiska hälsan i Sverige eller se till att vi har en bra beredskap. Många delar har varit och är oerhört eftersatta.

Nu har vi en annan regering som går fram med en kraftig motor. Man prioriterar hälso- och sjukvårdsområdet. Vi har fyra ministrar på området. Jag är väldigt positiv om att vi kommer att lyckas öka jämlikheten inom den svenska hälso- och sjukvården. Det är en väldigt hög ambitions hastig-

het i Socialdepartementet, och jag är helt övertygad om att det kommer att levereras många bra och goda förslag framöver – något som har misslyckats under väldigt lång tid.

När det kommer till en jämlik vård och hälsa är vi överens, ledamoten Rågsjö. När det kommer till den här propositionen skiljer vi oss däremot kraftigt åt. Jag är glad över att mitt parti tillsammans med flera andra, en majoritet i riksdagen, har landat i att detta är rätt väg att gå.

Sedan ska man komma ihåg att marknaden är tämligen oreglerad, och vi behöver titta på hur den ska regleras. Men i det lagförslag som lades fram av den föregående regeringen fanns det inga incitament till att det skulle bli bättre, varken för den enskilda eller för den svenska hälso- och sjukvården.

Anf. 66 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Herr talman! Vård på lika villkor och vård utifrån behov är en väldigt grundläggande princip i svensk hälso- och sjukvård. För en svensk kan det låta självklart, men vi behöver också se att det finns en verklighet som inte fungerar i förhållande till den principen. Det är väldigt tydligt att vi i dag har en hälso- och sjukvård där patienter och personer med en privat sjukvårdsförsäkring kan få förtur i vår gemensamt finansierade hälso- och sjukvård. Ska man ha vård utifrån behov och vård utifrån lika förutsättningar rimmar det väldigt dåligt.

Detta är en verklighet som vi har sett under lång tid och som utvecklas och blir mer omfattande. Från vårt håll har vi gång på gång pekat på och försökt lägga fram olika förslag för att möta detta, som jag menar är helt galet.

Att man kan ha privata sjukvårdsförsäkringar och därmed kunna gå före i kön trots att man inte har större medicinska behov än de som står och väntar är en oroande utveckling. Det är gräddfiler som varken är rättvisa för den enskilda eller ett bra sätt att prioritera sjukvården.

Min fråga till ledamoten Lindberg är: Varför vill ni behålla möjligheten för företrädesvis män med rätt god hälsa och god ekonomi att köpa sig förtur i den gemensamt finansierade sjukvård som vi har?

Anf. 67 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Fru talman! Detta är typisk retorik från Socialdemokraterna. Här har man suttit på makten i åtta år. Man har misslyckats med i princip allt inom den svenska hälso- och sjukvården. Vi har hysteriskt långa värdköer. Vi har personer som dör i värdköerna. Jag nämnde precis detta i mitt anförande, ledamoten Sammeli.

I valrörelsen går man fram och skapar dimridåer om att detta skulle vara gräddfiler för direktörer och så vidare. Till att börja med finns det inget underlag som påvisar att det skulle finnas någon undanträngningseffekt. Det finns heller ingenting som visar att detta skulle handla om direktörer och välbärgade personer. I stora drag är det Socialdemokraternas före detta väljarkår, den som man nu har tappat – den vanliga knegaren, helt enkelt. Det är snickaren eller anläggaren vars arbetsgivare har tecknat ett avtal för att man snabbt ska kunna komma ut i produktion. Att det skulle vara gräddfiler är bara ganska dålig retorik.

Det är dock intressant, återigen, att det inte finns någonting i detta förslag som skulle göra större skillnad för den enskilda och komma åt de gräddfiler som ledamoten Sammeli lyfter upp. I stället skulle det leda till att vi hade vårdgivare som enbart sysslade med privata sjukvårdsförsäkringar. Jag vet inte om det är så jättemycket bättre. Då skulle det verkligen bli klasskillnader.

Jag tycker att förslaget är dåligt, och det står jag för. En majoritet i riksdagen tycker att det är dåligt. I princip är det Socialdemokraterna och Vänstern som tycker att det är bra.

Men för att komma åt den punkten: Vad har socialdemokratiskt ledda regeringar gjort för gott de senaste åtta åren för att öka jämlikheten i den svenska hälso- och sjukvården?

Anf. 68 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Fru talman! Jag tar gärna chansen att berätta vad vi har gjort, även om det är jag som ställer frågorna i replikskiftet.

Vi har bidragit med ofantligt många fler välfärds miljarder för att kunna stärka välfärden, inte minst på den kommunala och regionala nivån. Vi har tagit oss igenom en pandemi där vi tog ett gemensamt ansvar för att korta köer, stärka de delar som har utmanats och öka antalet anställda i hälso- och sjukvården. Det handlar till väldigt stor del om finansiering och kompetensförsörjning. Det har vi i regeringsställning fokuserat och levererat på.

Jag tänker ändå gå tillbaka till verkligheten kopplat till principerna om vård utifrån behov och vård på lika villkor. Ser inte ledamoten Lindberg att det är ett problem att vi gemensamt finansierar en välfärd med de här principerna, som vi säger ska vara vägledande, och samtidigt passivt står och tittar på när det finns en försäkringslösning som urholkar de principerna? Människor med privata sjukvårdsförsäkringar kommer före i kön utan att de har ett större behov, utan att de ska prioriteras enligt sjukvårdens prioriteringar.

Man kan stå här och säga att Socialdemokraterna inte har gjort någonting. Jag tycker att det är enkelt att titta på de senaste åren och se att vi har levererat. Men vad tänker Sverigedemokraterna leverera? Gräddfiler inom vården är ett faktiskt problem. Om ni säger nej till den här propositionen, vad är då det konkreta förslaget ni tänker lägga fram för att rätta till de här problemen?

Anf. 69 LINDA LINDBERG (SD) replik:

Fru talman! Jag vet inte om ledamoten Sammeli inte riktigt lyssnar på vad jag faktiskt säger. Jag säger att det är viktigt att vi säkerställer att vi har en jämlik hälso- och sjukvård i Sverige. Det är överordnat. Den som har störst behov av vård ska också få det. Det är vi helt överens om.

Men det här förslaget löser inte de problemen. Vi får snarare enskilda vårdinrättningar som enbart sysslar med den typen av vård. Det är precis det jag står och säger och har sagt flera gånger nu; det här är inte lösningen på det som vi alla egentligen vill komma åt, utan det innebär att man vill begränsa vårdkapaciteten i Sverige. Det är en väldigt dålig tanke och idé i det sammanhang och den tid vi lever i, när den svenska hälso- och sjukvården är så eftersatt.

Vi har hysteriskt, olagligt, långa vårdköer. Då kan vi inte hålla på med sådant. Det finns andra, betydligt mycket bättre och mer effektiva saker och åtgärder för att skapa en jämlik vård i Sverige.

Anf. 70 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S):

Fru talman! Det lagstadgade målet för svensk hälso- och sjukvård är god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen. Som det står i lagen ska vården ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet ska ges företräde i vården.

De principerna är helt grundläggande för den svenska hälso- och sjukvården. Konkret innebär det att alla bör få del av hälso- och sjukvårdens tjänster på lika villkor. Din tillgång till sjukvård ska inte påverkas av din ålder, kön, förmåga att ta initiativ, utbildning eller betalningsförmåga. Du ska ha samma tillgång till vård och få samma väntetider. Det är så vår lagstiftning ser ut. Det är så det är tänkt att fungera, och det är så vi i bred enighet här i kammaren säger att vi tycker att det ska fungera.

Samtidigt vet vi att det inte är så i verkligheten. Genom en privat sjukvårdsförsäkring kan den med hög inkomst och tillräckligt attraktiv sjukdomshistoria köpa sig en snabbare bedömning och behandling. I de fall vårdbesöket leder till en remiss kan försäkringspatienten sedan använda den hos andra vårdgivare.

Fru talman! Försäkringspatienter får i dag en snabbare vård i vårt offentligt finansierade hälso- och sjukvårdssystem. Det vill vi socialdemokrater ändra på. Vi försökte göra det redan 2005 genom en stopplag som genomfördes men som revs upp av Fredrik Reinfeldt och alliansregeringen.

Vi fick tillbaka regeringsmakten 2017 och försökte ändra det genom en proposition, som tyvärr röstades ned av de borgerliga och Sverigedemokraterna. Argumenten var då att propositionen saknade underlag och att problemet inte var tillräckligt beskrivet. Lite tidigare här hörde vi också det i anförandet och replikskiftet. Högerpartierna hävdade därmed att det inte var bevisat att patienter med försäkring fick snabbare vård.

Under den senaste mandatperioden såg vi socialdemokrater därför till att den socialdemokratiskt ledda regeringen utredde frågan grundligt. Det gjordes först 2020 genom en utredning av Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. År 2021 gjordes en statlig utredning, så kallad SOU. År 2022 gjordes slutligen en kompletterande lagstiftningspromemoria som togs fram inom Regeringskansliet. Därmed finns ett gediget underlag som beskriver problemet och som också innehåller genomarbetade lagförslag för att åtgärda dagens brister.

Den proposition som vi i dag debatterar är den första av två tillänkta propositioner som skulle tas fram utifrån detta samlade underlag. Men det är nu tydligt att dessa förslag inte kommer att genomföras. Den nya regeringen och dess stödparti Sverigedemokraterna tycker tydligen att dagens ordning fungerar väl.

De tycker att det är bra att företrädesvis män med god hälsa och höga inkomster kan behålla nuvarande gräddfiler i den offentligt finansierade vården. De tycker tydligen inte att det är ett problem att kroniker eller äldre personer får vänta längre. De grupperna får många gånger inte heller teckna en försäkring, och även om de skulle få det har de inte råd att göra det.

Regeringen tycker inte att principen om vård efter behov är värd att värna. Om de hade tyckt att vård på lika villkor och med lika förutsättningar är en viktig princip, inte bara på papperet och som något vi säger här i kammaren utan en princip som hade rimmat med verkligheten, hade de nämligen stöttat det här förslaget.

För oss socialdemokrater är saken given. Vård ska ges efter behov, inte utifrån plånbok. I det här fallet finns bara en rimlighet. Det är att bifalla reservation 1.

(Applåder)

Anf. 71 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Vi har ett antal stora problem i den svenska sjukvården. Ett av dem är köerna. Det är köer som blir längre och längre för varje dag och vecka som går. Så har det varit sedan mer än tio år tillbaka. Tyvärr ser vi ingen ändring på det.

Det får alla möjliga svåra konsekvenser. Ett antal arbetsgivare väljer att teckna privata sjukvårdsförsäkringar för sina anställda. Det är det vi ser när antalet som har privata sjukvårdsförsäkringar ökar från år till år. Det är ett problem. Och då angriper Socialdemokraterna symtomet, att vissa arbetsgivare försöker hitta vägar förbi.

Problemet med det här förslaget är att det slår ett grundskott mot det riktiga problemet: att vi har för låg kapacitet i den svenska sjukvården. Om det här lagförslaget skulle bli verklighet skulle det innebära att ett antal privata vårdgivare som jobbar med såväl privata sjukvårdsförsäkringspatienter som patienter i den offentliga vården och kanske utländska patienter och sådana som betalar ur egen ficka inte skulle kunna använda sin lediga kapacitet för att stötta den offentliga sjukvården.

Resultatet skulle alltså ha blivit betydligt längre köer än i dag, och om det är någonting Sverige inte behöver är det att riksdagen beslutar om åtgärder som gör köerna i sjukvården ännu längre. Därför är min fråga till Fredrik Lundh Sammeli varför Socialdemokraterna gång på gång återkommer med det här förslaget. Det kom 2006, 2010, 2014, 2018 och nu inför valet 2022. Konsekvensen av förslaget är att ett redan bekymmersamt läge blir ännu värre genom att köerna i den svenska sjukvården blir längre och längre.

Anf. 72 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Fru talman! Hälso- och sjukvården har stora utmaningar med köer. Det är en fråga vi tillsammans behöver fokusera på. Väldigt mycket handlar om resurser till hälso- och sjukvården. Det handlar också om kompetensförsörjning kopplat till utbildning och utbildningsplatser och om ledning och styrning. Detta har tidigare regeringar brottats med, och det får kommande regeringar också brottas med. Det är en utmaning i sig att frågan berör alla tre nivåer. Allt det där vet vi, och det behöver vi tillsammans jobba med.

Att hälso- och sjukvården har köer innebär inte att man kan lägga sig platt för alla andra problem. Därför tycker jag att det är märkligt att man använder frågan om köer som argument för att säga nej till den här förändringen. I grunden handlar ju det här inte om någon ledig kapacitet. Det kan låta väldigt oskyldigt och fint, men det blir tydligt när man granskar verkligheten att det inte bara är ledig kapacitet som gör att försäkringspatienter

får vård. Däremot får de många gånger vård snabbare, och går därmed före i kön utan att det bygger på principen vård efter behov och vård på lika villkor.

Jag hoppas verkligen att regeringsunderlagets partier ser att det här är en orättvisa i den svenska hälso- och sjukvården. Det är en verklighet som riskerar att urholka hela den gemensamma viljan att betala för sjukvården när några, via sina försäkringar, får en egen dörr in. Samtidigt ska man klara av att jobba med alla frågor kring köerna.

Anf. 73 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna är alltså beredda att lägga ett förslag som ökar köerna och minskar kapaciteten för operationer och specialistläkarbesök. Det är nämligen det som blir effekten. Den mottagning som i dag har kapacitet för 100 patienter, men bara får 50 från det offentliga, har med det nuvarande systemet möjlighet att fylla på med ytterligare patienter.

Ett konkret exempel till Fredrik Lundh Sammeli, så att han förstår vad det här handlar om: Säg att jag står på plats 50 hemma i Gävle för att få min axel opererad. Sedan visar det sig att några av dem som står före mig i kön, fem stycken närmare bestämt, har arbetsgivare som har tecknat privata sjukvårdsförsäkringar. De jobbar i byggsvingen och på andra ställen där man inte kan vara utan personalen så länge.

Säg nu att de fem patienterna får möjlighet att åka till Sigtuna, Stockholm eller Eskilstuna och via sin privata sjukvårdsförsäkring få axeln åtgärdad. Det innebär i praktiken att jag som tidigare stod på plats 50 plötsligt hamnar på plats 45. Kan jag då hävda att dessa fem byggnadsarbetare har gått före mig i kön? Nej! Jag kan hävda att tack vare att de hade privat sjukförsäkring hade jag turen att bli framflyttad i kön och därmed få min axel opererad betydligt snabbare. Men det kan man inte acceptera i den socialdemokratiska världen, för där ska alla stå i exakt samma kö och vänta på sin tur, trots att resultatet blir att köerna blir längre och kapaciteten lägre i den svenska sjukvården samtidigt som fler patienter får vänta längre tid.

Jag ska inte säga att jag är upprörd över detta, men jag är ändå förvånad över att Socialdemokraterna gång på gång återkommer med den här typen av förslag som definitivt kommer att göra köerna längre i den svenska sjukvården.

Anf. 74 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Fru talman! Det är ju inte så att köerna i hälso- och sjukvården finns för att det parallellt finns jättemycket ledig kapacitet. Man kan lätt få det intrycket när man hör argumenten för att fortsätta med en modell som undergräver de grundläggande principerna om vård efter behov och på jämlika villkor.

Det stämmer inte att det finns jättemycket kapacitet som de där försäkringslösningarna bara hjälper oss att hantera. I verkligheten fungerar det inte så, och det är väldigt tydligt. Man behöver korta köerna och jobba mycket mer med kompetensförsörjning, finansiering och att se till att få en ännu bättre hälso- och sjukvård.

Problemet kvarstår: Ni värnar en försäkringsmodell som urholkar den gemensamt finansierade sjukvården. Man kan alltid diskutera vart det samhälle tar vägen där man kan köpa försäkringar som löser operationer ge-

nom att bedriva en egen verksamhet. Skapar det stark sammanhållning och bra hälso- och sjukvård?

I det här fallet låtsas man som om privata sjukvårdsförsäkringar är någonting positivt som fyller ledig kapacitet och kortar köerna på något rättvist sätt och att det inte finns något problem. För mig som socialdemokrat är det väldigt tydligt när man tar del av allt det arbete som gjorts på området att verkligheten inte är bra utifrån principerna. Det är därför vi har lagt fram de här förslagen. Jag tycker att det är olyckligt att regeringsunderlaget tillsammans med Sverigedemokraterna säger nej.

(Applåder)

Anf. 75 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande nummer 5 om ökad kontroll i hälso- och sjukvården. Det innehåller en rad olika förslag. Det är angeläget att vi har den här debatten eftersom det finns flera tydliga och stora problem som behöver lösas inom svensk hälso- och sjukvård. Det handlar om att korta köerna, skapa förutsättningar för fler vårdplatser och säkra kompetensförsörjningen. Det är angeläget, minst sagt, när färre än hälften av alla kvinnor med bröstcancer och färre än fyra av tio män med prostatacancer får vård i tid. Flera av dessa frågor har adresserats av den nya regeringen redan innan regeringen suttit vid makten i 100 dagar.

Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram förslag för att förbättra vårdens kompetensförsörjning. Man har dubblat satsningen på att öka antalet vårdplatser och ingått överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner om bland annat cancervård och psykisk hälsa samt startat ett samarbetsprojekt för att stärka hälso- och sjukvården. Målet med projektet är att kapa köerna, förbättra tillgängligheten och säkerställa jämlikheten i hela landet.

Därför vill jag nämna att delar i utskottets betänkande är saker vi är helt överens om och som ska tas vidare av den nya regeringen. Det är välkommet med förändringar i till exempel patientsäkerhetslagen, för de skulle öka trycket på vårdgivare att anmäla sig till vårdgivarregistret. Vi kan inte vara nöjda med att bara 70 procent av vårdgivarna finns med i registret. Sverige kan bättre! Vi moderater har tidigare, tillsammans med våra samarbetspartier, föreslagit att sådana beslut följs upp efter det att de fattats, för att säkerställa efterlevnaden. Mer kan också göras kring andra register inom hälso- och sjukvården, vilket vi kommer att återkomma till under mandatperioden.

En annan nämnvärd ståndpunkt som utskottet ställer sig bakom är att rehabilitering ska ingå i primärvårdens grunduppdrag. Det har utskottet redan tidigare tillkännagivit för den förra regeringen, och det finns en bred samling bakom en sådan inriktning.

Fru talman! Det finns också saker utskottet är oense om i fallet med privata sjukvårdsförsäkringar. Den förra regeringen menade att privata sjukvårdsförsäkringar är farligare än gängskjutningar och lade därför stor möda på att hitta vägar att försvåra för regioner som har avtal med privata vårdgivare, där de försäkrade får vård. Det går rakt på tvärs mot hur vi moderater och den nya regeringen vill fortsätta framöver.

Prot. 2022/23:51

25 januari

Ökad kontroll i

hälso- och sjukvården

Om man ska komma till rätta med vårdköerna behövs alla goda krafter som bidrar till tillgängligare vård, och vi tror att regionerna behöver fler partner och verktyg för att kapa köerna. Vi är också beredda att ge regionerna ansvar och möjlighet att ingå de avtal som de ser behövs.

Låt mig därför nämna att det förslag som den förra regeringen lade fram om att försvåra för dem med privata sjukvårdsförsäkringar inte är någon liten sak. Cirka 700 000 svenskar har i dag en privat sjukvårdsförsäkring, och en stor del av facken erbjuder och införskaffar försäkringar som ett erbjudande till sina medlemmar. Hela 15 av 21 förbund inom Saco och 5 av 13 inom TCO nyttjar den möjligheten. Jag delar deras frustration över att de behöver betala två gånger för vård för att få den i tid.

Det förslag som den förra regeringen lade fram syftade till att försvåra och försämra valmöjligheterna för patienter i stället för att utveckla och stärka tillgängligheten. Det är delvis ett ingrepp i lokalt självbestämmande, och det är enligt Lagrådet svårt att bedöma vilka syften förslaget egentligen har, vilket leder till att det blir svårt att utvärdera om syftena kommer att nås.

Fru talman! Sammanfattningsvis är vi moderater besjälade av att öka tillgängligheten, värna mångfalden och kapa köerna. Vi ser gärna ökad kontroll i hälso- och sjukvården om den kommer till nytta för patienter och vårdgivare. Men de ideologiska förslag från den förra regeringen som saknar någon sådan nytta tackar vi nej till. Om vi ska få ordning på Sverige krävs mer.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

Anf. 76 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att ledamoten svarar på vissa av de ganska komplicerade frågorna. Låt mig ge ett exempel.

Det här handlar mycket om pengar och marknad. Det är en verksamhet som genererar väldigt mycket pengar från dem som är inne i det hela, det vill säga vårdföretagen och försäkringsbolagen. Runt om finns också en kraftig lobbyverksamhet. Jag kommer att återkomma till det i mitt huvudanförande.

Det intressanta är att de privata vårdföretag som har avtal med regionerna så att regionerna betalar till dem oftast har två ingångar, vilket har bekräftats i väldigt många undersökningar. De har en ingång för dem som är försäkrade och en annan ingång för oss andra, men det är samma antal läkare och sjuksköterskor som tar hand om samtliga patienter. Det tycker jag att man kan fundera över.

De är dessutom subventionerade genom skattemedel eftersom regionen har ett avtal med vårdföretaget i fråga. Det snitsiga för vårdföretaget är att man kan ha flera avtal med olika försäkringsbolag. Det kan alltså ticka in väldigt många i den andra kön. Jag undrar hur det här underlättar för sjukvården. Vi som inte har den privata sjukförsäkringen finns ju kvar i kön.

Vore det inte bättre med specifika avdelningar som försäkringsbolagen med sitt enorma kapital fick bygga upp tillsammans med de enormt rika vårdföretagen? Dessa skulle i så fall bara rikta sig till dem som är försäkrade. Är inte detta en bra idé? Eller ska vi blanda? Ska vi skattebetalare subventionera de försäkrade? Jag är tveksam.

Anf. 77 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Fru talman! Valfrihet har ju aldrig stått särskilt högt på Vänsterpartiets dagordning, i alla fall inte när jag blickar tillbaka på tidigare mandatperioder. Även om ledamoten nu säger att om vi bara blir av med försäkringsbolagen kan väl de privata vårdbolagen ha egna mottagningar. Jovisst, men det är ju Vänsterpartiet också emot, så det är egentligen inte en lösning de själva driver.

Vidare handlar detta om att regioner ska ha möjlighet att ingå de avtal de ser sig behöva för att kunna bedriva en tillgänglig vård. Tittar man på utredningen, SOU 2021:80, ser man att det snarare finns en god affärsrelation mellan regionerna och de privata vårdgivarna. Regionerna har ett stort förtroende för deras arbete och tycker att de är en kompletterande verksamhet till det som regionen bedriver.

Vi tror att alla goda krafter behövs om sjukvården ska bli mer tillgänglig för fler. I sammanhanget kan man nämna att ungefär 700 000 personer i Sverige har valt att ha en privat sjukvårdsförsäkring. Det är betydligt fler än antalet personer som exempelvis röstade på Vänsterpartiet i höstens val.

Anf. 78 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Högern har alltid omgett sig med kraftfull lobbning för allt möjligt, inte sant? Det har gällt alltifrån ål till skola och vårdinrättningar. Det måste man väl ändå säga.

Det intressanta är att det förslag som ni kom med i era motioner genererade hurrarop. Försäkringsbolagens lobbyorganisation Svensk Försäkring sa att de var helnöjda, och de privata vårdgivarnas organisation slog fast att motionen var en framgång för vårdföretagens påverkansarbete. Jag ville bara säga det.

Det här är precis vad det handlar om; det handlar om pengar. Det finns otroliga intressen när det gäller de privata sjukförsäkringarna. Det är enorma intressen! Det genererar hur mycket pengar som helst. Dessutom är det en öppning för en amerikaniserad vård. Det är helt uppenbart. Ledamoten kommer från det parti som har promotat en helt annan typ av välfärdsmodell än vad vi står för.

Vi är inte emot valfrihet. Patientens valfrihet ska förstås värnas men knappast företagets. Det tycker inte jag.

Det här är väldigt mycket på företagets villkor. Jag är oroad över att den svenska hälso- och sjukvården på olika sätt blir alltmer influerad av marknad. Jag tycker att man ska ha samarbeten och hade velat se mer av samarbete under exempelvis pandemin. Jag hade velat se de privata vårdföretagen stå på trappan till Södersjukhuset, men det gjorde de inte riktigt.

Det handlar alltså väldigt mycket om pengar och inte så mycket om valfrihet. Det handlar om resurserna: Jag som skattebetalare i min region ska inte behöva subventionera det privata vårdföretagets intag av privata försäkringskunder. Är det inte lite snurrigt om de ska ha samma läkare som jag har? Hur mycket pengar genererar det för företagen? Det är en intressant fråga.

Anf. 79 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Herr talman! Jag kan delvis instämma med ledamoten om att det hade behövts mer samverkan under pandemin. I min roll som tillförordnad ordförande i regionstyrelsen på Gotland satt jag och granskade om vi hade

lagstöd för att stänga vissa äldreboenden för att hindra smittan från att få fäste där. Samtidigt satt de ansvariga svenska myndigheterna, som lydde under regeringen, och funderade: "Hur blir det nu med sportlov? Vi ska nog inte göra så mycket kring det."

Vi hör argument om att jag och mitt parti lyssnar på enskilda företag när vi tar fram olika förslag till beslut. Så är inte fallet. Jag gillar företagande men inte nödvändigtvis enskilda företag. Företag drivs av att få tjäna pengar, och de skapar värde genom konkurrens. Men jag är inte på något sätt pro business, utan jag är pro market. Man behöver skapa ett värde för människor om man ska ha ett existensberättigande på en marknad och klara konkurrens.

På tal om konkurrens: Det nämns ibland att moderater vill ha det som i USA. Jag vill inte ha det som i USA. Jag vill att Sverige ska vara världens bästa land att leva i, och jag vill kunna säga att jag var med och byggde det landet. Då måste vi vara bättre än USA och bättre än alla andra. Det är det som är utgångspunkten, inte att jämföra sig med andra länder för att efterlikna dem. Vi ska hitta den bästa vägen framåt. Det tror jag tyvärr inte att det här förslaget hade bidragit till om vi hade bifallit det.

Anf. 80 KARIN RÅGSJÖ (V):

Herr talman! Vi har i dag en hälso- och sjukvård som tenderar att bli mer och mer marknadsorienterad och oregerad. Det här sker i väldigt hög utsträckning på marknadens villkor. Patienter med privata sjukförsäkringar går före i kön och får snabbare vård, ibland utan att ha medicinska behov. Det kan man läsa om hos Vårdanalys. Man kan också titta i en artikel som DN skrev i våras om detta efter ett gräv.

Vi vill ta bort den här typen av gräddfiler. Vi måste sluta ge skattemedel till privata vårdföretag som har avtal med regionerna och har två ingångar: en för dem med privata sjukförsäkringar och en annan för dem utan privata sjukförsäkringar.

Somliga i den här salen oroar sig över att sjukhusen säljs ut till Australien och att allt fler tar en privat vårdförsäkring och går före i kön, medan andra gör allt för att försöka stoppa den jämlikhetstanke som vi på olika sätt promotar.

Vi har debatterat den här frågan i åtta år. Ibland kan det kännas som att man rullar tillbaka genom alla de debatter vi haft. Det är ett antal partier som alltid står emot förändringar av detta och helhjärtat ger sitt stöd till de privata vårdföretagen och försäkringsbolagen, nämligen Centern, Liberalerna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna.

Det finns inga belägg för att privata sjukvårdsförsäkringar leder till att patienter med mindre behov går före patienter med större behov, säger ni på högern. Jaha, okej? Ni vet att jag bor i Stockholm. Här finns det en uppsjö av privata vårdföretag. När man ringer har de alltid en fråga: Har du en vårdförsäkring eller inte? Det intressanta är att det är samma läkare som tar emot både mig och dem som har den här försäkringen. Då undrar man alltid vilka som går före, och detta kan man läsa om hos Vårdanalys. Man kan också som sagt, herr talman, titta i DN:s gräv, som var väldigt stort.

Avslagsyrkandena från högern på den förra regeringens förslag, som vi talar om nu, får den privata vårdindustrin att jubla. De var jätteglada. De är otroligt duktiga på lobbning. De har arbetat med det väldigt länge

och är professionella. I försäkringsbolagens lobbyorganisation Svensk Försäkring är man helnöjd, och de privata vårdgivarnas organisation slår fast att motionen är en framgång för vårdföretagens påverkansarbete. Det är fråga om lobbning. Då måste jag säga att jag blir orolig.

Den nya regeringen med Sverigedemokraterna i armkrok borgar för ett fantastiskt fortsatt samarbete med vårdföretag och försäkringsbolag – vänner – och marknaden går först. Det finns väldigt många lobbyföretag när det gäller diverse frågor – alltifrån alllobby till skollobby och som sagt vårdlobby. Jag tycker att man ska ha en ganska stängd dörr till de här lobbyverksamheterna, men vi kanske har olika syn på det.

Ibland låter det som att det mest är byggnadsarbetare som har den här typen av privata vårdförsäkringar. Det handlar om Kalle med ett dåligt knä, sägs det. Men tittar man lite mer ser man att det inte är så. Det är också i hög grad personer med höga befattningar, exempelvis inom finansvärlden, oftast män, som har den här typen av försäkringar. Det är även andra förstås.

Det visar sig också att de som har den här typen av försäkringar får snabb vård, medan samma vårdföretag, som jag beskrivit tidigare, låter regionens patienter vänta lite längre. Friskare och rikare tenderar att gå före. Det tycker jag är en farlig utveckling.

Jag är orolig. Man kan tycka att det är fånigt att jag nämner USA som riktmärke, men jag är orolig för att vi ska få ännu mer marknadspåverkan på sjukvården. Vi behöver inte det. Självklart behöver man gott samarbete mellan de privata vårdföretagen och regionerna. Man ska fundera på varifrån pengarna kommer och vad pengarna genererar. Det kan inte vara så att en privat vårdgivare, en vårdcentral, har två olika köer som använder sig av samma läkare och samma sjuksköterskor. Fundera på det lite! Vad är det vi landar i då? Vem subventionerar vem? Det kan man fundera på.

Jag anser att de privata sjukvårdsförsäkringarna urholkar vår offentliga vård på det sätt som jag beskrivit. Vårdföretag som ger privat vård skulle inte kunna göra det om de inte hade avtalen med regionerna, om de inte hade sina lokaler och om de inte hade pengar till det övriga. Ska vi subventionera det på det här sättet? Jag är tveksam. Vi behöver verkligen använda skattepengar på ett effektivt och bra sätt. Jag lovar att man har två ingångar på alla de privata vårdföretag som finns runt om i den här regionen. Det är väldigt vanligt.

Det finns på nationell nivå ett politiskt motstånd mot reformer som syftar till att öka jämlikheten, måste jag säga. I stället lovordas exempelvis LOV, lagen om valfrihetssystem. Det låter himla fint – tills man börjar gräva lite i den fria etableringsrätten och vad den leder till.

Behovsstyrd vård är en central del av hälso- och sjukvårdslagen. Att personer med privata sjukvårdsförsäkringar får vård snabbare än man får genom den offentligt finansierade hälso- och sjukvården, vilket inte grundar sig på medicinska behov, strider mot lagstiftningen. Vi anser att vi måste lösa det här på något sätt och öka kontrollen av regionernas avtal med privata vårdgivare. Eftersom grundtanken med privata sjukvårdsförsäkringar är att kringgå hälso- och sjukvårdslagen och få vård snabbare kanske inte det är den enda väg vi måste gå. Därför bör det inte heller vara tillåtet för regionerna att ingå avtal med privata vårdgivare som samtidigt har avtal med försäkringsbolag angående privata sjukvårdsförsäkringar. Det är samma personal som har hand om helheten, så att säga.

En lagstiftning som reglerar det här på motsvarande sätt borde därför tas fram. Regeringen bör återkomma med förslag i linje med utredningens förslag om att den hälso- och sjukvård som regionen bedriver i egen regi enbart får finansieras med offentliga medel samt att uppgifter som har överlämnats från regionen till någon annan enbart ska finansieras med offentliga medel och patientavgifter. Med anledning av det yrkar jag bifall till reservation nummer 2.

Anf. 81 ANDERS W JONSSON (C):

Herr talman! Vi har ett antal stora problem i den svenska hälso- och sjukvården. Jag håller med Karin Rågsjö om att ett av dem är ojämlikheten. Det kanske allra största problemet är den ojämlika fördelningen av hälsa. Man brukar ofta säga att det skiljer tio år i förväntad livslängd här i Stockholmsområdet mellan den röda tunnelbanans båda ändpunkter. Vad gäller sjukdom efter sjukdom vet vi att de framför allt drabbar dem som är socioekonomiskt utsatta, har en låg utbildning, är arbetslösa eller är födda i ett annat land.

Det här är ett riktigt allvarligt problem i Sverige, och det måste vi göra något åt. Här handlar det framför allt om åtgärder som utjämnar skillnaderna vad gäller utbildning och ger fler möjlighet att komma in på arbetsmarknaden, men det gäller också att se till att det finns goda möjligheter att till exempel använda sig av tolk när man kommer till hälso- och sjukvården.

Herr talman! Det handlar inte bara om skillnader i underliggande hälsa. Ett lika stort problem är skillnaderna i tillgång till sjukvård, skulle jag säga. Då pratar jag inte om den marginella företeelse som vi har debatterat i snart en timme, nämligen de privata sjukvårdsförsäkringarna, utan att tillgången till offentligt finansierad sjukvård inte är jämnt fördelad. Om man söker sig till akutmottagningen har man betydligt större förutsättningar att snabbt få rätt vård om man talar god svenska och har en akademisk utbildning än om man är socioekonomiskt utsatt. Inte heller när det gäller tillgång till specialistläkarbedömningar, det vill säga det man remitteras för, är Sverige ett jämnt land.

Vi har även skillnader på det området. Det är de som är välutbildade och har arbete som har lättare att få tillgång till den offentligt finansierade och offentligt producerade sjukvården. Där har vi ett jätteproblem.

Man kan fråga sig: Vad beror det på? Det är i stort sett gratis för vem som helst att söka sjukvården. Jo, det allvarliga problemet i svensk sjukvård är nämligen köerna. Oavsett om det handlar om brödköer i Leningrad eller vårdköer i Sverige är det den som har kontakter eller kontanter som tar sig fram.

Jag minns ett besök i en svensk medelstor stad där man nyss hade startat en akutmottagning på kvällarna. Den byggde på att man kunde komma dit, man betalade 1 000 kronor och så fick man träffa en läkare direkt. Det var fantastiskt.

Det var förstås läkarna på sjukhuset som extraknäckte på mottagningen. Jag ställde frågan till den som drev mottagningen: Tusen spänn för ett läkarbesök, vem är det som har råd att betala det? Det måste ju vara de som bor där uppe på gräddhyllan, har höga löner och goda förmögenheter.

Nej, nej, sa han som ägde mottagningen. Advokaten och ingenjören har alltid bra kontakter med överläkarna på sjukhuset. De har inga problem att ta sig fram till den offentligt finansierade vården. Den som kommer hit är den ensamstående mamman som har suttit hela dagen i telefonkö för att få komma fram med sin treåring till hälsocentralen. Det är hon som inte får en tid på grund av köerna. Det är hon som kommer hit och får betala 1 000 kronor.

Herr talman! En av de viktigaste orsakerna till att vi har en ojämlig fördelning av den offentligt finansierade och offentligt producerade sjukvården är just den bristande tillgängligheten. När det handlar om köer gäller det att ha kontakter eller kontanter för att ta sig fram.

I stället för att fokusera på det väljer nu vänstersidan att fokusera på en marginell företeelse, skulle jag vilja säga, nämligen det faktum att det finns ett antal arbetsgivare i Sverige som har valt att teckna privata sjukvårdsförsäkringar för sina anställda.

Det är en villfarelse att det är rika människor i Djursholm som tar upp sin tjocka plånbok och betalar för en sådan försäkring. Det är definitivt inte den kategorin. Det är de arbetsgivare som ser att de inte kan vara utan sina anställda under tre, fyra, fem eller sex månader i väntan på en operation. Det är de som väljer att teckna den här typen av kontrakt.

Om, och jag säger om, förslaget från den förra regeringen skulle ha gått igenom skulle det inte ha minskat ojämlikheten i sjukvården utan snarare tvärtom. Det skulle ha fått till effekt att köerna hade blivit längre.

Det är helt enkelt beroende på att vi har ett antal privata vårdenheter som har en större kapacitet än den som de har kontrakt upphandlade för från den offentliga sektorn. Den lediga kapaciteten kan de i dag och har sedan många år tillbaka kunnat använda gentemot de privata försäkringsbolagen.

Det, herr talman, minskar köerna. Det är precis som jag tidigare tog som exempel. Om någon i kön för att få höften opererad i Gävle har sådana som står före i kön som har privata sjukvårdsförsäkringar försvinner de till Sophiahemmet. Det gör de facto att den som inte har en privat sjukvårdsförsäkring kommer längre fram i kön och inte tvärtom.

Det är därför som jag har yrkat avslag på liknande förslag 2010, 2014, 2018 och nu efter valet 2022. Man blir nästan tårögd när man hör Fredrik Lundh Sammeli beskriva vilka enorma utredningsresurser som den förra regeringen lade på att plocka fram förslaget. Det var något som enbart var till för att använda som en valpamflett i valet för att slippa diskutera sjukvårdens riktigt stora problem.

Första gången jag stötte på det var valrörelsen 2010. Då försökte dåvarande partiledaren Mona Sahlin att göra en kampanj på att 2010, efter fyra år med alliansregering, var året där arbetarens son inte längre ens fick sitta i samma väntrum som direktörens dotter. Det påstods vara så på en enhet här i Stockholm.

Jag var tvungen att åka dit för att se hur det såg ut där man hade ett väntrum för direktörens son och ett annat för arbetarens dotter. Det var förstas inte på det viset. Däremot var det så som Karin Rågsjö flera gånger har påpekat har i talarstolen, nämligen att på den privata vårdenheten måste man hålla reda på vem som ska betala besöket. Är det Stockholms läns landsting, som det var på den tiden, är det en privat vårdförsäkring,

eller är det en utländsk medborgare som ska betala direkt ur egen ficka? Det är inte så konstigt.

Återigen får jag yrka avslag på förslaget från regeringen. Det är bra att vi återigen har en majoritet i riksdagen för att göra det. Min förhoppning är att det måste vara sista gången som vi diskuterar den här formen av pseudoförslag.

Det vore så bra om vi kunde använda alla Regeringskansliets utredningsresurser till att lösa de verkliga problemen i den svenska sjukvården. Det finns gott om verkliga problem att lösa i sjukvården, herr talman.

Anf. 82 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Anders W Jonsson och jag har diskuterat det här flera gånger. Snart börjar det kännas som att det är dags för en turné runt Sverige i denna fråga. Men nu till allvaret.

Centerpartiet driver ibland en väldigt bra politik. Men när det gäller den här typen av marknadsfrågor är ni fullständigt kompromisslösa och också lite döva, om jag får uttrycka mig så, herr talman. Det kanske var lite fräckt.

Det måste vara mer kontrollerande, precis som ledamoten sa här, av de vårdcentraler en masse som har två olika dörrar med samma kapacitet. Det är inte min upplevelse att det finns en överkapacitet. Det låter som om det finns tomma lokaler där läkarna sitter och undrar vad de ska göra. Jag har inte stött på det någonstans, varken i Stockholm eller i Norrbotten.

För mig är det väldigt märkligt att partier inte vill fundera på detta med vårdcentralerna som subventioneras och har avtal med regionerna. Vi subventionerar de försäkringspatienter som kommer dit. Jag tycker inte att det känns okej. Man måste titta på det.

Det är nu ganska många som har privata vårdförsäkringar. Det kan jag kanske förstå med tanke på hur vården har utvecklats. Det går inte att säga att det var den förra regeringens fel eller någon annans fel, utan det är en mängd frågor som måste lösas.

Jag funderar fortfarande på varför Centerpartiet, herr talman, inte kan tänka sig en lite mer stringent kontroll, om jag får uttrycka mig så, av de vårdcentraler som har vidöppna dörrar för de privata vårdförsäkringspatienterna och samtidigt har medel från regionerna. Det blir en väldig hopblandning.

Anf. 83 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Det är en sak som Karin Rågsjö och jag egentligen är överens om. Det är i dag 700 000 patienter i Sverige som har en privat sjukvårdsförsäkring. Vi skulle nog båda väldigt gärna se att vore betydligt färre. Frågan är hur man ska nå det målet.

Mitt sätt att nå det målet är att se till att vi drastiskt minskar köerna i den svenska sjukvården. En stor del av arbetsgivarna till de människorna har valt att teckna en privat sjukvårdsförsäkring därför att det är fullkomligt förödande för deras företag att den anställda ska vara borta inte bara en, två eller tre utan fem, sex, sju eller åtta månader i väntan på besök hos en specialistläkare eller någon annan.

Jag skakar gärna hand med Karin Rågsjö när det handlar om åtgärder för att minska köerna. Man kan tala med de fyra fem riktigt stora vårdgivare, som framför allt inte har den här typen av patienter, och ställa frågan till dem: Skulle ni ha möjlighet att utöka er kapacitet? Då får man från de flesta svaret: Ja, det skulle vi kunna göra.

Vi skulle kunna göra det i ett läge där vi fick långsiktiga spelregler så att vi visste vad som gällde inte bara nästa mandatperiod utan en lång tid framåt. Då har vi möjlighet att göra det beroende på att vi har kompetensen att bedriva sjukvård på ett effektivt sätt. Vi har förhållandevis lätt att attrahera kompetent personal och så vidare. Där har vi en underutnyttjad resurs.

Herr talman! Det är inte så att vi från Centerpartiet är kompromisslösa i frågan, eller för den delen att vi är döva. Däremot ser vi att det här förslaget definitivt inte skulle lösa något problem. Det skulle framför allt skapa ett betydligt större problem.

Alla de privata vårdgivare som i dag har kapacitet har patienter från olika finansieringskällor. De skulle inte kunna ha det, och resultatet skulle bli mindre producerad sjukvård i landet. Det är det sista vi behöver just nu med tanke på att hundratusentals människor står i kö.

Anf. 84 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Herr talman! Jag är glad för att Vänstern och Centerpartiet i Stockholmsregionen har ett samarbete. I går flöt det in 2 miljarder till akutsjukvården och primärvården. Det hurrar jag för, och det kan ledamoten också hurra för.

Det här är en fråga som inte bara handlar om ledig kapacitet, utan det här handlar om pengar – en enorm marknad. Det finns en otrolig lobbyorganisation. Det vet jag efter ett antal sittningar med Svensk Försäkring och de privata vårdgivarnas organisationer. De är överlyckliga för att förslaget har stoppats. Vi kan fundera över varför de är så överlyckliga. De säger att detta är en framgång för deras påverkansarbete. Det är i hög utsträckning vad det här handlar om, det vill säga att det finns ett enormt kapital när det gäller vårdföretag och försäkringsbolag. Det är inga små verksamheter, och de vill förstås öka sitt flöde av pengar.

Jag är lite förvånad över att just Centerpartiet har svalt betet så lätt. Den här frågan är omgärdad av så mycket lobbying. När frågan flöt upp före valrörelsen kom direkt tusen inbjudningar till diverse sammanhang med vårdföretag och försäkringsbolag.

Det finns något i detta som känns lite farligt. Pengarna och marknaden skjuter fram sina positioner mer och mer, och de lerrar sig med politiker. Ser inte ledamoten Anders W Jonsson detta som ett problem?

Anf. 85 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Herr talman! Jag ska glädja Karin Rågsjö med att berätta om min ideologiska bevekelsegrund. Jag skulle vilja citera en företrädare som kanske står henne lite närmare än jag, nämligen den kinesiske ledaren Deng Xiaoping. Han sa en gång att det inte spelar någon roll om katten är svart eller vit så länge katten fångar råttor. Det är samma inställning som jag och Centerpartiet har vad gäller sjukvård. Det spelar ingen roll om sjukvården är offentlig eller privat så länge det är hög kvalitet och det är lätt att attrahera kompetent personal och framför allt så länge patienterna är nöjda och får ett bra bemötande. Det är ledstjärnan för Centerpartiet, inte huruvida

det är ett aktiebolag, en stiftelse eller en offentlig förvaltning. Det viktiga är den vård som produceras.

I det läge Sverige i dag befinner sig i, herr talman, behöver vi så många som möjligt som kan bidra till att producera sjukvård av hög kvalitet med tanke på de köer som finns och som ger förödande resultat, inte minst vad gäller ökade klassklyftor. Där skulle ledamoten Karin Rågsjö och jag finna varandra – att minska klyftorna i den svenska sjukvården. Ett sätt är att avslå propositionen från regeringen.

Anf. 86 DAN HOVSKÄR (KD):

Herr talman! Det här är en intressant debatt där olika synsätt ställs mot varandra. Mitt och Kristdemokraternas synsätt är att se till den enskildes behov och ta fram olika lösningar. Vi har helt enkelt olika behov. Därför är valfriheten mycket viktig. Vi får inte bygga upp begränsningar och murar i sättet att organisera sjukvården. Samtidigt ska vi inte göra avkall på kvaliteten utan ständigt arbeta med utveckling och mångfald.

Kristdemokratisk politik utgår från att varje människa är unik och att alla personer har samma absoluta och okränkbara värde. Den solidariskt finansierade hälso- och sjukvården är välfärdens kärna, och den som har störst behov ska ges företräde i vården. Hälso- och sjukvården ska kännetecknas av värdighet, kvalitet, tillgänglighet och jämlikhet.

En grundläggande del i utvecklingen av vård och omsorg är självbestämmande och valfrihet. Självbestämmande stärker kvaliteten inom vården och skapar en mer värdig omsorg. Mycket har gjorts de senaste åren för att utforma vården och omsorgen utifrån den enskilda människans behov. Men mer, inte mindre, behöver göras på detta område, och patientens ställning behöver stärkas.

Hälso- och sjukvården i Sverige är ett offentligt åtagande där framför allt regionerna, men även kommunerna, är ansvariga för att planera, organisera och finansiera vården. Den allra största merparten av hälso- och sjukvården bedrivs i egen regi i de i dag 21 regionerna, och den utförda vården finansieras med offentliga skattemedel. Det finns även privata vårdgivare som bedriver vård på uppdrag av en region och där regionen alltjämt är huvudman för vården. Även denna vård är offentligt finansierad och betald av skattebetalarna.

Det vi hör i debatten från vänstersidan och Socialdemokraterna är att de har stort fokus på att bekämpa olika privata alternativ, det vill säga den mångfald och valfrihet som växt fram gällande utförandet av vård och omsorg i Sverige – alltmedan vårköerna fortsätter att öka. Detta medför att många patienter inte får sin vård i rätt tid, vilket inte är bra.

Den tidigare socialdemokratiska regeringen har lagt ett alldeles särskilt fokus på att arbeta mot privata sjukvårdsförsäkringar. Betalning av hälso- och sjukvård via privata sjukvårdsförsäkringar uppskattas uppgå till ungefär 0,7 procent av de totala hälso- och sjukvårdsutgifterna, vilket innebär att de inte utgör en så stor del inom hälso- och sjukvården. Samtidigt är det allra vanligaste sättet att skaffa en sjukvårdsförsäkring just genom arbetsgivarbetalda gruppförsäkringar. Det är riktigt som Utredningen om privata sjukvårdsförsäkringar konstaterar att frågor som rör privata sjukvårdsförsäkringar i princip är tämligen oreglerade.

Vi kristdemokrater ihop med övriga regeringspartier och SD delar utredningens bild av att det finns ett behov av att reglera till exempel den tillsyn som Inspektionen för vård och omsorg bör genomföra kopplad till frågor som rör privata sjukvårdsförsäkringar. Men förslaget om utökad kontroll ska gälla endast när regioner ingår samarbete med vårdgivare som har fler uppdragsgivare. Högkvalitativ och jämlik vård bör enligt oss eftersträvas inom alla verksamheter oavsett vilka uppdragsgivare verksamheten har eller inte har.

Det framkommer inte heller i utredningen att det finns ett behov av en sådan lagändring som föreslås i propositionen. Snarare visar utredningens undersökning att det i regel finns goda affärsrelationer mellan regionerna och de privata vårdgivarna. Vidare framgår det att regionerna har stort förtroende för de privata vårdgivarna. Det finns således inget tydligt skäl att misstänka att de privata vårdgivarna gör orättvisa eller felaktiga bedömningar gällande den etiska plattformens rangordning som utgår från att den som är i störst behov av vård också ska prioriteras och ges företräde till vården.

Med de nya bestämmelser om anmälan till vårdgivarregistret som föreslås, vilka vi ställer oss bakom, finns det goda skäl att initiera ett utökad uppföljningsarbete. I propositionen framkommer det att det finns flera brister i det nuvarande arbetet, trots den anmälningsplikt som råder med nuvarande bestämmelser. Här anser vi att det ska säkerställas att de nya bestämmelserna efterföljs i större utsträckning än de nuvarande bestämmelserna gjort.

Detta innebär att all den vård som utförs inom sjukvårdsförsäkringen i annat fall skulle behöva ske inom den offentligt finansierade vården, och det skulle därmed medföra längre vårdköer och att färre patienter får vård enligt de tidsgränser som den lagstadgade vårdgarantin anger.

De allra vanligaste behandlingarna som sker inom ramen för sjukvårdsförsäkringen är ortopediska.

Herr talman! De långa och växande vårdköerna gör att många känner sig oroliga för att de inte kommer att få sin vård i tid när de har rätt till den och behov av den.

Privata sjukvårdsförsäkringar ska inte förbjudas. Däremot ser vi allvarligt på det faktum att så många arbetsgivare och fackförbund i Sverige gör bedömningen att anställda upplever att man tvingas betala två gånger för att få vård. Man vågar inte lita på att man får vård i rätt tid när man behöver den.

Vård ska vara av hög kvalitet och ges efter behov och i rätt tid till alla patienter. Om det råder inget tvivel. Regeringens partier och SD har som hög prioritet att kapa och ta bort vårdköerna.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 87 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Herr talman! För mig handlar den här frågan om rättvisa. Den handlar om grunden för tilltron till vår gemensamt finansierade hälso- och sjukvård.

Jag har uppfattat att vi i politiken och här i riksdagen har en bred samsyn kring grundprinciperna vård efter behov och vård på lika villkor. Men det är tydligt att dagens utveckling, med patienter som tecknar privata sjukvårdsförsäkringar i syfte att få snabbare tillgång till den gemensamt

finansierade sjukvården, verkligen utmanar dessa grundprinciper. Det innebär att lagstiftarens intentioner inte följs.

För att komma till rätta med de brister som finns på detta område ligger här ett lagförslag som säkerställer att patienter med privata sjukvårdsförsäkringar inte ska få en snabbare sjukvård eller en bättre sjukvård än alla vi övriga som är med och betalar hälso- och sjukvården. Jag kan inte förstå vad som är det upprörande i det. Om man säger att vård ska ges efter behov och på lika villkor men har en verklighet som gör att det urholkas, varför är det då så kontroversiellt?

Min fråga till ledamoten är varför det är så viktigt att ta strid för att patienter med privata sjukvårdsförsäkringar ska kunna prioriteras före andra patienter med större behov.

Anf. 88 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Vi behöver inte bygga fler murar, utan vi behöver se hur fler ska få tillgång till vården.

Ert förslag gör ingen förbättring för den enskilde utan snarare tvärtom. Det löser inte problemet vi står inför. Vi har stora utmaningar i sjukvården i Sverige i dag, där det tar för lång tid och många står i kö. Med ert förslag skulle fler få stå längre i kö. Jag ser inte att det skulle lösa någonting.

Vi kristdemokrater ser att vi ska försöka underlätta för den enskilde. Är det då några som skulle komma något snabbare till vård ser inte vi det som negativt, för då försvinner ju fler från kön. Vi ser att ert förslag inte skulle lösa något, tvärtom.

Anf. 89 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är fascinerande att man kan stå och säga att det inte är ett problem att vi alla är med och betalar för en gemensamt finansierad sjukvård men att några går före i kön och får bättre sjukvård för att de har privata sjukvårdsförsäkringar. ”Det är ett så litet problem, så det behöver vi nog inte hantera.” Det är djupt orättvist, och det urholkar tilltron till det gemensamma.

Jag lyssnade på ledamoten Hovskär och tänkte att jag kan hålla med om mycket i anförandet. Valfrihet är något fint och viktigt, vård ska ges efter behov, lika värde, jämlikhet.

Men alla de orden behöver betyda någonting i slutändan. Det är inte bara att vi säger att det här är viktiga principer och sedan får det bli som det blir när vi ser en verklighet som går stick i stäv med det vi i politiken gemensamt säger är viktigt.

Sedan kan man stå här och säga att det där är något vänsterprojekt. Det är de rödgröna partierna, det är Socialdemokraterna som gång på gång återkommer med det här dåliga förslaget. Lyssna då inte på oss! Lyssna på Läkarförbundet! Sveriges läkare är jättetydliga med att patienter med privata sjukvårdsförsäkringar inte ska prioriteras i offentlig vård framför patienter med större medicinska behov. Det borde inte vara kontroversiellt, hur mycket man än värnar marknad och valfrihet.

Min avslutande fråga till ledamoten Hovskär är denna. Vad menar ledamoten är en bättre reglering av verksamheter som bedriver vård, offentlig vård blandad med försäkringsfinansierad, för att minimera de här problematiska prioriteringskonflikterna där patienter med privata sjukvårdsförsäkringar går före och får bättre vård?

Anf. 90 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Herr talman! Nu är ju inte problemet i Sverige att vi har för få som ger vård. Vi ser att det är köer och att det är svårt att komma till vården. Att i det skedet göra så att fler får vänta längre ser inte jag som något positivt.

Det jag också har sagt är att den som har störst behov ska ges företräde till vården. Det är ett grundfundament som vi jobbar efter.

Men sedan är det ju så att förslaget som ni kommer med innebär att det är flera vårdgivare som inte skulle kunna hjälpa till och avlasta och minska köerna som finns i det offentliga just nu. Era förslag skulle snarare öka köerna, och det är inte det Sverige behöver.

Anf. 91 ULRIKA WESTERLUND (MP):

Herr talman och ärade kollegor! Miljöpartiet ingick i regeringen när den här frågan började utredas, och det är en väldigt viktig fråga. Den handlar ytterst om målet för den svenska hälso- och sjukvårdspolitiken och vad som står i hälso- och sjukvårdslagen, enligt oss.

I vårt, Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma ställningstagande gällande reservation 1 i dagens debatt konstaterar vi bland annat följande:

Målet för svensk hälso- och sjukvård är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av vård ska ges företräde till denna.

Bestämmelserna i 3 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen grundas på två principer, nämligen människovärdesprincipen och behovs- och solidaritetsprincipen. Dessa utgör de två första principerna i den etiska plattform som ska styra beslut om prioriteringar i vården.

Människovärdesprincipen innebär att det ska vara möjligt för alla att på lika villkor få del av hälso- och sjukvårdens tjänster. Möjligheten att få vård får alltså inte påverkas av ålder, kön, förmåga att ta initiativ, utbildning, betalningsförmåga, nationalitet, kulturella olikheter, sjukdomens art eller sjukdomens varaktighet. Inte heller eventuella väntetider får påverkas av sådana förhållanden.

Behovs- och solidaritetsprincipen innebär att den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården.

Dagens utveckling där patienter kan teckna privata sjukvårdsförsäkringar i syfte att få en snabbare tillgång till den gemensamt finansierade vården innebär enligt vår mening att lagstiftningens intentioner inte följs. Systemet med privata sjukvårdsförsäkringar fungerar på det viset att privata vårdgivare som erbjuder vård på uppdrag av försäkringsbolag garanterar patienter en kortare väntetid än den som följer av den lagstadgade vårdgarantin. I den mån vårdgivaren också tar emot offentligfinansierade patienter på uppdrag av en region garanteras dessa patienter inte motsvarande väntetider. De försäkringsfinansierade patienterna får därmed en bättre tillgång till hälso- och sjukvården, vilket står i strid med lagstiftningens människovärdesprincip. Detta är särskilt problematiskt eftersom det på grund av försäkringsbolagens krav inte är möjligt för hela befolkningen att teckna en privat sjukvårdsförsäkring på lika villkor.

För att komma till rätta med dessa brister gav den tidigare regeringen en särskild utredare i uppdrag att föreslå åtgärder som säkerställer att patienter med privat sjukvårdsförsäkring inte får snabbare tillgång till vård eller bättre vård i den offentligt finansierade hälso- och sjukvården jämfört med patienter utan sådan försäkring. Den nu aktuella propositionen från den förra regeringen bygger på utredningens förslag.

Utredningen föreslog att den hälso- och sjukvård som regionen bedriver i egen regi ska få finansieras med enbart offentliga medel om inte annat följer av lag. I nuläget saknas uttryckliga regler om hur hälso- och sjukvård får finansieras, och regeringen bör återkomma med förslag i linje med utredningens.

Det borde vara angeläget för alla partier att säkerställa ett regelverk som gör att hälso- och sjukvårdslagen följs och att de som har det största behovet av vård ska ges företräde. Förslaget förbjuder inte försäkringar i vården, utan det handlar om att uppdragsgivaren i avtal ska tydliggöra hur det kan säkerställas att vårdgivarens övriga uppdrag inte negativt påverkar uppgifter som lämnats till regionen och hur detta ska följas upp.

Det är oroväckande att så inte är fallet – att vi inte är eniga i denna fråga. Vem som helst bör vara orolig för den utveckling som är på gång, där allt fler människor upplever att de måste försäkra sig för att få vård. Det riskerar förstås att utarma den sjukvård vi har och tilltron till vårt gemensamma sjukvårdssystem. Det blir en ond spiral, där urholkningen leder till att fler anser sig inte ha något annat val än att teckna en privat sjukvårdsförsäkring.

Vi anser nog alla att köerna i sjukvården är ett problem. Det är våra lösningsförslag som verkar skilja sig åt. Här debatterar vi förslagen i denna proposition från den förra regeringen, men många andra åtgärder skulle också behöva vidtas för att säkerställa att köerna kortas. Till exempel måste de offentliga resurserna stärkas.

Miljöpartiet föreslog i vår budgetmotion att resurserna skulle stärkas genom ett större generellt anslag till SKR, och vi föreslog också en förstärkning av de pengar som ska gå specifikt till personal inom sjukvården.

Hälso- och sjukvårdslagens principer måste vara grunden, och principen om att den som har störst behov av hälso- och sjukvård ska ges företräde är något vi måste värna och hålla fast vid. Detta gäller också vid val av vårdvalsmodeller, ersättningssystem och så vidare.

Det finns helt enkelt risker när privata sjukförsäkringar tillåts använda resurser inom ramen för den offentligt finansierade vården. De som har privata sjukförsäkringar ska inte få gå före i den offentliga vården eller få bättre vård, och sjukhus som finansieras offentligt ska inte ha en gräddfil för privata försäkringspatienter.

Det är väldigt angeläget att vi inte får en utveckling mot ett A- och ett B-lag i Sverige när det gäller vård. Alla ska kunna känna sig säkra på att välfärden är tillgänglig när de behöver den, oavsett hur deras privata ekonomi ser ut. Detta kräver många olika åtgärder, betydligt fler än dem som vi debatterar här i dag.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 3 och 4.
(Applåder)

Anf. 92 LINA NORDQUIST (L):

Herr talman! Det är bra, tycker jag, att kammaren i dag beslutar om ett ökat fokus på rehabilitering. Det är efterlängtat och viktigt.

Det är också viktigt att vi ser till att Ivo verkligen har de verktyg som behövs för att sätta stopp när vården inte håller måttet.

Sedan finns det en annan del i dagens betänkande som handlar om när arbetsgivare tillsammans med fackföreningar vill teckna försäkringar för sina anställda. Den allra största yrkesgruppen här är byggnadsarbetare, men det finns naturligtvis en massa andra yrkesgrupper också. Där tycker jag att en del partiets ställningstaganden blir problematiska. Jag är väldigt tacksam över att majoriteten säger nej till de ursprungliga förslagen i detta betänkande.

Vi behöver nämligen ta vara på svensk sjukvård. All vård vi kan upp- båda behöver vi, herr talman, för att kunna få hjälp när vi blir sjuka. Alla goda krafter måste kunna hjälpa till och måste vara välkomna. Varje arbetsplats där vårdutbildade människor vill arbeta ska vi se som något positivt.

Människor måste kunna byta jobb om de vill. Det behövs fler arbets- platser i sjukvården än bara den offentliga sektorn. Vi kan inte ha bara en enda arbetsplats.

Det förslag som vi säger nej till i dag motsvarar, tycker jag, att jag ber någon om hjälp och samtidigt säger: Jag vill ha din hjälp, men medan du hjälper mig vill jag också att du tydligt förklarar exakt på vilket sätt du inte ska hjälpa någon annan och sedan lägger mycket tid på att följa upp att du verkligen inte hjälper någon annan än mig. Jag begriper inte detta.

Enligt min mening innebär det förslag som låg, men som nu kommer att röstas ned, en stoppkloss för privata alternativ, för möjligheten att byta jobb och, i slutändan, för möjligheten att få vård när man blir sjuk.

Det har i dagens debatt hänvisats hit och dit. Det har hänvisats till om- fattande utredningar – och det är sant att det finns en omfattande SOU – som dock säger att man inte har kunnat hitta några rapporter om undan- trängningseffekter.

Det har också hänvisats till Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. Det finns en sådan rapport, ja. De kunde inte visa om patienter påverkades. De rekommenderade oberoende forskning och tyckte att det fanns mycket åsikter men inte så mycket fakta på detta område.

Det har hänvisats till Läkarförbundet. Läkarförbundet påpekar precis det jag just sa, nämligen att det i utredningen som ligger till grund för detta inte finns ett enda exempel på att man hittat någon undanträngningseffekt.

Jag kan alltså inte låta bli att tycka att delar av dagens debatt handlar om det klassiska sovjetiska tricket att lova att bygga broar där det inte finns någon flod. Och sådant tycker jag inte att vi ska hålla på med.

Till och med Lagrådet skriver att det är svårt att bedöma vad syftet med lagen egentligen är, och vilka problem som kan uppstå kan man inte för- utse, konstaterar Lagrådet.

Så vi säger nej till detta förslag men ja till utskottets förslag om vård oavsett utförare och ja till förslaget om ett tydligt fokus på rehabilitering.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 12.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 14.47 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då parentation och votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

Parentation

§ 11 Parentation

Anf. 93 TALMANNEN:

Ärade ledamöter, ärade anhöriga, mina damer och herrar! Nyligen nåddes vi i riksdagen av det sorgliga beskedet att ledamoten Mats Nordberg avlidit efter en tids sjukdom. Våra tankar och vårt varma deltagande går till hans familj, vänner och närmaste kollegor.

Att vara ledamot av Sveriges riksdag är att inneha ett av de finaste uppdrag man kan få i vårt land. Det står i regeringsformen att riksdagen är folkets främsta företrädare, och att bli vald att representera sitt parti, sina väljare, sin valkrets och vårt land i Sveriges riksdag innebär att få ett förtroende som kommer få människor till del.

När en riksdagsledamot avlider är det därför sed att vi stannar upp en stund i kammarens vanliga arbete för att minnas och framföra kollegornas och riksdagens tacksamhet för den bortgångne ledamotens insatser för riksdagen och för Sverige.

Att vara riksdagsledamot är inte alltid lätt, och det var det säkert inte heller för Mats Nordberg, men jag hoppas och tror att det alltid kändes meningsfullt för honom, liksom jag hoppas att det gör för er. Uppdraget innebär uppoffringar, också för nära och kära, och jag hoppas att ni anhöriga som finns med oss på åhörarläktaren i dag känner att den tacksamhet vi nu visar Mats också riktar sig till er som varit med honom på färden.

Riksdagsarbetet utförs tillsammans med andra – i partigrupperna, utskotten och andra sammanhang – men varje ledamot sätter sin prägel på sitt uppdrag. Det som just Mats Nordberg har gjort kunde ingen annan göra. Hans initiativ, hans val, hans prioriteringar var just hans.

Ärade ledamöter, mina damer och herrar! Mats Nordberg föddes 1958 i Örnsköldsvik och växte upp i Ljungaverk i Medelpad. Han valdes in i riksdagen 2018 som representant för Sverigedemokraterna och Dalarnas läns valkrets. Han har i riksdagen bland annat varit ledamot av miljö- och jordbruksutskottet och utrikesutskottet samt varit sitt partis representant i riksdagens styrgrupp för bilaterala demokratifrämjande samarbeten.

Mats Nordberg var engagerad i Sverigedemokraterna på såväl kommunal och regional nivå som nationellt. Han var sitt partis ansvarige ledamot för skogsfrågorna, redan innan han valdes in i riksdagen, men han arbetade också engagerat med bistånds- och utvecklingspolitik.

Arbetet med skogsfrågorna förvaltade han väl, och han var naturligtvis väl förtrogen med dem med sin gedigna bakgrund på området. Jag har förstått att han haft dessa frågor med sig ända från barndomen och sedan ar-

betat med dem genom ett 40-årigt yrkes- och forskningsliv som fört honom till bland annat skogsindustrin, Ikeakoncernen och FN:s organ för jord- och skogsbruk, FAO, i Rom. Han har innehaft en mängd olika befattningar, framför allt i Sverige men också internationellt.

Jag vill också gärna nämna att han disputerade 2007 på en doktorsavhandling om reformer i det statliga skogsbruket i Lettland, Ryssland och Ukraina.

Mats Nordberg hade både kunskaper om och ett omvittnat engagemang för länder i öst, inte minst Ukraina, något som började redan under hans tid inom skogsnäringen. Han hade många kontakter och vänner i Ukraina, vilket naturligtvis gjorde att han följde rapporteringen noga under det senaste svåra krigsåret. Han var också engagerad i ett arbete för att man ska kunna ta sig an återuppbyggnaden av skogsbruket i Ukraina när kriget är över.

Han besatt stor kunskap i många frågor, god analysförmåga och en fin samarbetsförmåga. Han var en person med rika språkkunskaper och breda intressen, från historia, geografi och politik till jakt, fiske och friluftsliv.

Många vittnar om att Mats var en mycket omtyckt person och riksdagskollega – ja, en snäll och hederlig man, vilket är något av det finaste jag tycker att man kan säga om en person.

Han var strävsam och lojal och hävdade aldrig sig själv på andras bekostnad. Tvärtom ville han gärna lyfta fram andra. Samtidigt fanns alltid hans generositet, humor och upplyftande sätt där.

Mats Nordbergs kollegor talar om honom som en bildad, idérik och engagerad politiker, och han ska själv ha sagt att riksdagsuppdraget var det bästa uppdrag han haft. Jag har också hört att han, trots de spår som sjukdomen och behandlingen satte, alltid var mycket mån om att fullgöra sitt uppdrag här i Sveriges riksdag.

Mats Nordberg var – in i det sista – en ansvarskännande och arbetsam politiker, en fin lagspelare och en god kamrat och kollega.

Framför allt är Mats Nordberg förstås sörjd av sin familj och de närmaste. Flera av er är här i dag. Jag hoppas att vi till er har lyckats förmedla något av det avtryck som Mats Nordberg gjort genom sitt arbete i riksdagen.

Jag vill avslutningsvis läsa några ord av Bo Setterlind, ord som jag tycker ramar in vad vi människor känner i den skog som Mats Nordberg var så engagerad i.

Har du glömt, att skogen är ditt hem,
Att den stora djupa stilla skogen
står och väntar på dig som en vän?
Lämna stadens oro, kom till skogen åter,
Endast så kan du bli hel igen

En vänlig, kunnig och engagerad person och politiker har alltför tidigt lämnat oss. Jag vill framföra mitt och riksdagens tack för hans insatser för riksdagen, för demokratin och för Sverige.

Vi hedrar nu Mats Nordbergs minne med en tyst minut.

§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU16 Sekretess vid Försäkringskassans handläggning av ärenden om elstöd samt slopad kontrolluppgiftsskyldighet

Punkt 1 (Sekretess hos Försäkringskassan för uppgift om enskilda personliga förhållanden i ärenden om stöd till elanvändare)

1. utskottet
2. res. 1 (S, V, C, MP)

Votering:

155 för utskottet

151 för res. 1

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 59 M, 17 KD, 15 L

För res. 1: 93 S, 21 V, 21 C, 16 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 1 L

Punkt 2 (Sekretess hos Försäkringskassan för uppgift som används för att identifiera elektriska anläggningar i ärenden om stöd till elanvändare)

1. utskottet
2. res. 2 (V, C, MP)

Votering:

248 för utskottet

58 för res. 2

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 17 KD, 15 L

För res. 2: 21 V, 21 C, 16 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 1 L

Punkt 3

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU6 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2021

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Skärpta krav på hållbarhet i AP-fondernas placeringsverksamhet)

1. utskottet
2. res. (V, C, MP)

Votering:

248 för utskottet

58 för res.

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 17 KD, 15 L

För res.: 21 V, 21 C, 16 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 1 L

Prot. 2022/23:51

25 januari

SoU9 Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU4 En ny biobankslag

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU5 Ökad kontroll i hälso- och sjukvården

Punkt 1 (Förutsättningar när regioner tecknar avtal med privata vårdgivare)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

179 för utskottet

127 för res. 1

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 3 S, 64 SD, 59 M, 21 C, 17 KD, 15 L

För res. 1: 90 S, 21 V, 16 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 1 L

Lawen Redar, Mirja Rähä och Alexandra Völker (alla S) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 2

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 3 (Hälso- och sjukvårdslagens framtida utformning)

1. utskottet

2. res. 2 (V)

3. res. 3 (MP)

Förberedande votering:

22 för res. 2

16 för res. 3

268 avstod

43 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

269 för utskottet

21 för res. 2

16 avstod

43 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2022/23:51
25 januari

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 64 SD, 59 M, 21 C, 17 KD, 15 L
För res. 2: 21 V
Avstod: 16 MP
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 1 L

Punkt 4 (Ökade resurser)

1. utskottet
2. res. 4 (V, MP)

Votering:

268 för utskottet

37 för res. 4

44 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 63 SD, 59 M, 21 C, 17 KD, 15 L

För res. 4: 21 V, 16 MP

Frånvarande: 14 S, 10 SD, 9 M, 3 V, 3 C, 2 KD, 2 MP, 1 L

§ 13 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

EU-dokument

COM(2022) 697 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning av den [xxxx] om ändring av förordningarna (EU) 648/2012, (EU) nr 575/2013 och (EU) 2017/1131 vad gäller åtgärder för att minska alltför stora exponeringar mot centrala motparter i tredjeland och effektivisera unionens clearingmarknader

COM(2022) 698 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv av den [xxxx] om ändring av direktiven 2009/65/EU, 2013/36/EU och (EU) 2019/2034 vad gäller behandlingen av koncentrationsrisk mot centrala motparter och motpartsrisk i centralt clearade derivattransaktioner

COM(2022) 732 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om ändring av direktiv 2011/36/EU om förebyggande och bekämpande av människohandel och om skydd av dess offer

COM(2023) 10 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordningarna (EU) 2017/745 och (EU) 2017/746 vad gäller övergångsbestämmelser för vissa medicintekniska produkter och medicintekniska produkter för in vitro-diagnostik

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 24 januari

2022/23:152 Transportsektorns klimatmål

av Daniel Helldén (MP)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2022/23:153 Skattemedel till organisationer med koppling till regimen i Iran

av *Nima Gholam Ali Pour* (SD)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2022/23:154 Förberedelse för kontakt med barn i sexuellt syfte

av *Pontus Andersson* (SD)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

Prot. 2022/23:51
25 januari

§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 24 januari

2022/23:258 Öresundsverket

av *Niels Paarup-Petersen* (C)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2022/23:259 Samhall

av *Jim Svensk Larm* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2022/23:260 Taiwans deltagande i WHO

av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:261 Svenska generalkonsulatet i Istanbul

av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:262 Terrorklassning av det iranska revolutionsgardet

av *Håkan Svenneling* (V)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2022/23:263 EBO-lagen

av *Frida Tånghag* (V)
till statsrådet Maria Malmer Stenergard (M)

2022/23:264 Utredningen om medicinska åldersbedömningar

av *Frida Tånghag* (V)
till statsrådet Maria Malmer Stenergard (M)

§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 25 januari

2022/23:229 Postnord och visselblåsarfunktionen

av *Kadir Kasirga* (S)
till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2022/23:230 Järnvägen Göteborg–Borås

av *Mikael Larsson* (C)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

Prot. 2022/23:51
25 januari

2022/23:238 Framtiden för järnvägsfärjorna i Trelleborgs hamn
av *Jimmy Ståhl* (SD)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)
2022/23:241 EU-medfinansiering till nya stambanor
av *Daniel Helldén* (MP)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.18.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med § 6 anf. 36 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 58 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 10 anf. 66 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 78 (delvis),
av talmannen därefter till och med § 11 och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

INGVAR MATTSON

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
§ 2 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 3 Sekretess vid Försäkringskassans handläggning av ärenden om elstöd samt slopad kontrolluppgiftsskyldighet	3
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU16	3
Anf. 1 LARS ENGSUND (M)	3
Anf. 2 MALIN BJÖRK (C) replik.....	5
Anf. 3 LARS ENGSUND (M) replik	5
Anf. 4 MALIN BJÖRK (C) replik.....	5
Anf. 5 LARS ENGSUND (M) replik	6
Anf. 6 JESSICA WETTERLING (V) replik	6
Anf. 7 LARS ENGSUND (M) replik	6
Anf. 8 JESSICA WETTERLING (V) replik	7
Anf. 9 LARS ENGSUND (M) replik	7
Anf. 10 PETER HEDBERG (S).....	8
Anf. 11 JESSICA WETTERLING (V)	9
Anf. 12 LARS ENGSUND (M) replik	10
Anf. 13 JESSICA WETTERLING (V) replik	10
Anf. 14 LARS ENGSUND (M) replik	11
Anf. 15 JESSICA WETTERLING (V) replik	11
Anf. 16 MALIN BJÖRK (C).....	11
Anf. 17 JAN RIISE (MP).....	13
Anf. 18 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	15
Anf. 19 JESSICA WETTERLING (V) replik	16
Anf. 20 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik	16
Anf. 21 JESSICA WETTERLING (V) replik	17
Anf. 22 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik	17
Anf. 23 MALIN BJÖRK (C) replik.....	18
Anf. 24 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik	18
Anf. 25 MALIN BJÖRK (C) replik.....	19
Anf. 26 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD) replik	19
(Beslut fattades under § 12.).....	19
§ 4 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning	20
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU10	20
Anf. 27 HANS EKSTRÖM (S)	20
Anf. 28 MATHEUS ENHOLM (SD).....	20
Anf. 29 ULRİK NILSSON (M).....	22
Anf. 30 JESSICA WETTERLING (V)	23
Anf. 31 MALIN BJÖRK (C).....	25
Anf. 32 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	26
Anf. 33 JAN RIISE (MP)	27
Anf. 34 MALIN DANIELSSON (L).....	28
Anf. 35 MIRJA RÄIHÄ (S)	29
§ 5 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen	30
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU5	30

§ 6 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse	31
Konstitutionsutskottets betänkande 2022/23:KU11	31
Anf. 36 MIRJA RÄIHÄ (S)	31
Anf. 37 VICTORIA TIBLOM (SD).....	31
Anf. 38 ULRIK NILSSON (M)	32
Anf. 39 JESSICA WETTERLING (V)	33
Anf. 40 MALIN BJÖRK (C).....	35
Anf. 41 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	37
Anf. 42 JAN RIISE (MP).....	38
(Beslut fattades under § 12.)	39
§ 7 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2021	40
Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU6	40
Anf. 43 JOAKIM SANDELL (S)	40
Anf. 44 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V).....	41
Anf. 45 IDA DROUGGE (M).....	42
Anf. 46 MARTIN ÅDAHL (C).....	43
(Beslut fattades under § 12.)	44
§ 8 Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU	44
Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU9	44
Anf. 47 CHRISTIAN CARLSSON (KD)	44
Anf. 48 GUSTAF LANTZ (S)	46
Anf. 49 CARITA BOULWÉN (SD)	47
Anf. 50 JOHAN HULTBERG (M)	49
Anf. 51 MAJ KARLSSON (V)	50
Anf. 52 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	52
Anf. 53 ULRIKA WESTERLUND (MP)	53
Anf. 54 JUNO BLOM (L).....	55
(Beslut fattades under § 12.)	57
§ 9 En ny biobankslag	57
Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU4	57
Anf. 55 DZENAN CISIJA (S)	57
Anf. 56 ANNA-LENA BLOMKVIST (SD)	58
Anf. 57 THOMAS RAGNARSSON (M).....	59
Anf. 58 DAN HOVSKÄR (KD)	60
Anf. 59 ULRIKA WESTERLUND (MP)	61
Anf. 60 LINA NORDQUIST (L).....	61
(Beslut fattades under § 12.)	62
§ 10 Ökad kontroll i hälso- och sjukvården	62
Socialutskottets betänkande 2022/23:SoU5	62
Anf. 61 LINDA LINDBERG (SD)	62
Anf. 62 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	64
Anf. 63 LINDA LINDBERG (SD) replik	64
Anf. 64 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	65
Anf. 65 LINDA LINDBERG (SD) replik	65
Anf. 66 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	66
Anf. 67 LINDA LINDBERG (SD) replik	66
Anf. 68 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	67
Anf. 69 LINDA LINDBERG (SD) replik	67
Anf. 70 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S)	68
Anf. 71 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	69

Anf. 72 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	69
Anf. 73 ANDERS W JONSSON (C) replik	70
Anf. 74 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	70
Anf. 75 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	71
Anf. 76 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	72
Anf. 77 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik	73
Anf. 78 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	73
Anf. 79 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik	73
Anf. 80 KARIN RÅGSJÖ (V).....	74
Anf. 81 ANDERS W JONSSON (C)	76
Anf. 82 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	78
Anf. 83 ANDERS W JONSSON (C) replik	78
Anf. 84 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	79
Anf. 85 ANDERS W JONSSON (C) replik	79
Anf. 86 DAN HOVSKÄR (KD).....	80
Anf. 87 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	81
Anf. 88 DAN HOVSKÄR (KD) replik	82
Anf. 89 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S) replik	82
Anf. 90 DAN HOVSKÄR (KD) replik	83
Anf. 91 ULRIKA WESTERLUND (MP)	83
Anf. 92 LINA NORDQUIST (L)	85
(Beslut fattades under § 12.).....	85
Ajournering.....	86
Återupptaget sammanträde.....	86
§ 11 Parentation	86
Anf. 93 TALMANNEN.....	86
§ 12 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	88
KU16 Sekretess vid Försäkringskassans handläggning av ärenden om elstöd samt slopad kontrolluppgiftsskyldighet.....	88
KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse.....	88
FiU6 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2021	88
SoU9 Barnets bästa vid fortsatt vård enligt LVU	89
SoU4 En ny biobankslag	89
SoU5 Ökad kontroll i hälso- och sjukvården.....	89
§ 13 Bordläggning.....	90
§ 14 Anmälan om interpellationer.....	90
§ 15 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	91
§ 16 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	91
§ 17 Kammaren åtskildes kl. 16.18.....	92